

Sociaal- economische Maandstatistiek

Jaargang 20 – november 2003

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
—	= nihil
—	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2002–2003	= 2002 tot en met 2003
2002/2003	= het gemiddelde over de jaren 2002 tot en met 2003
2002/'03	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2002 en eindigend in 2003
1992/'93–2002/'03	= boekjaar enzovoort, 1992/'93 tot en met 2002/'03

In geval van afronding kan het voorkomen dat de som van de aantallen afwijkt van het totaal.
Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair Bedrijf

Omslagontwerp

WAT ontwerpers, Utrecht

Inlichtingen

Tel.: 0900 0227 (€ 0,50 per minuut)
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek
Voorburg/Heerlen, 2003.
Bronvermelding is verplicht.
Vereenvoudiging voor eigen gebruik
of intern gebruik is toegestaan.

Prijzen excl. administratie- en
verzendkosten.
Abonnementsprijs: € 112,25
Prijs per los nummer: € 12,80
Kengetal: V-4
ISSN 0168-549X
CBS-productnummer: 0375703011

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

1. Persberichten en artikelen

Persberichten	7
Webmagazine	9
Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in 2002	15
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2003 en 2004	21

2. Tabellen

Sociaal-economische statistieken in StatLine	27
2.0 Kerncijfers	29
2.1 Werkgelegenheid	31
2.2 Vacatures	34
2.3 Werkloosheid	35
2.4 Cao-lonen	40
2.5 Verdiende lonen en loonkosten	43
2.6 Consumentenprijzen	44
2.7 Consumentenvertrouwen	45
2.8 Sociale zekerheid	46
2.9 Vakverenigingen	51

3. Technische toelichtingen

55

Nu en eerder verschenen

61

Andere CBS-publicaties

64

1. *Persberichten en artikelen*

Persberichten

Werkloosheid stijgt minder snel

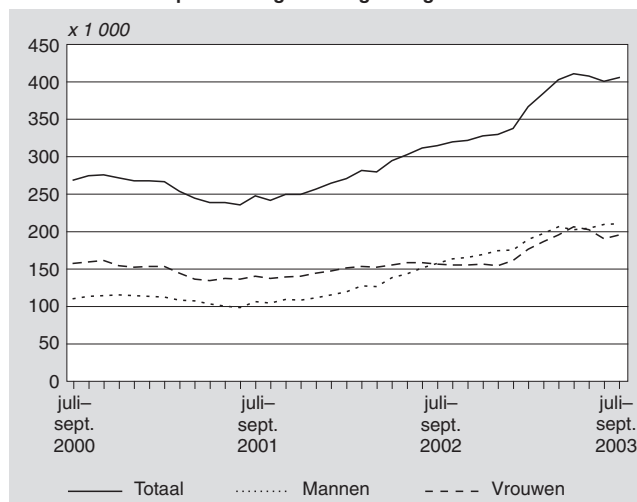
Nederland telt in het derde kwartaal van 2003 gemiddeld 413 duizend werklozen. Dit is een stijging van 91 duizend vergeleken met dezelfde periode van vorig jaar. De jaar-op-jaarstijging is lager dan in het tweede kwartaal van dit jaar.

In het derde kwartaal is 5,5 procent van de Nederlandse beroepsbevolking werkloos. In het derde kwartaal van 2002 was dit 4,3 procent.

Stijging minder groot

De werkloosheid is in het derde kwartaal altijd hoger door seizoensinvloeden. Na verwijdering van deze invloeden komt de werkloze beroepsbevolking uit op 406 duizend. De stijging per maand, gemiddeld over de afgelopen zes maanden, bedraagt nu 7 duizend. Hiermee is de toename van de werkloosheid minder groot dan in de eerste twee kwartalen van 2003. In het tweede kwartaal was de gemiddelde stijging over de afgelopen zes maanden nog 14 duizend en in het eerste kwartaal 9 duizend werklozen per maand.

1. Werkloze beroepsbevolking seizoen gecorrigeerd

Staat 1 Uitkeringen in het kader van de ABW, WW, WAO, WAZ en Wajong

	2001		2002			2003		
	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni
x 1 000								
ABW	323	322	321	318	317	320	325	.
Man	133	134	134	133	132	135	138	.
Vrouw	189	188	186	186	185	185	186	.
WW	164	166	180	179	184	204	238	247
Man	91	94	104	102	105	120	142	145
Vrouw	74	72	76	77	79	84	95	103
WAO, WAZ, Wajong ¹⁾	973	981	985	988	988	993	992	989
Man	551	552	552	551	549	549	548	545
Vrouw	422	429	433	437	439	443	444	444

¹⁾ Inclusief onbekend.

Bron: CBS, Sociale Zekerheidsstatistieken.

Werkgelegenheid daalt

In het derde kwartaal van 2003 hebben, na verwijdering van seizoensinvloeden, 7 074 duizend personen een baan van twaalf uur of meer per week. Hiermee daalt de werkzame beroepsbevolking gemiddeld met 8 duizend per maand. De werkgelegenheid is nu terug op het niveau van de tweede helft van 2001.

Bijstand en WW verder gestegen

Eind maart 2003 lag het aantal bijstandsuitkeringen op 325 duizend. Dat is ruim 4 duizend meer dan eind vorig jaar. Het aantal WW-uitkeringen is in het tweede kwartaal verder gestegen met gemiddeld ruim 8 duizend uitkeringen per maand. Eind juni 2003 werden 247 duizend WW-uitkeringen verstrekt. Het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is in het tweede kwartaal van 2003 licht gedaald en komt uit op 989 duizend.

Bijstand terug op niveau van juni 2001

In het eerste kwartaal van 2003 is het aantal bijstandsuitkeringen ten opzichte van eind vorig jaar met ruim 4 duizend toegenomen tot 325 duizend eind maart. In het laatste kwartaal van vorig jaar steeg het aantal voor het eerst sinds lange tijd met 3 duizend. Inmiddels is het aantal bijstandsuitkeringen nagenoeg terug op het niveau van bijna twee jaar eerder. Eind juni 2001 waren er 326 duizend bijstandsuitkeringen. De toename zit vooral bij de personen van 15 tot 25 jaar. Deze jongeren nemen bijna tweederde van de stijging voor hun rekening.

WW-uitkeringen gestegen met achtduizend per maand

Eind juni 2003 zijn 247 duizend WW-uitkeringen verstrekt. Na correctie voor seizoeninvloeden komt het aantal uitkeringen uit op 253 duizend. Dat is een stijging van 26 duizend ten opzichte van maart 2003. Het aantal WW-uitkeringen steeg in het tweede kwartaal van 2003 gemiddeld met ruim 8 duizend per maand, net als in het eerste kwartaal van 2003. Het tempo van de stijging ligt hoger dan in 2002. Toen was de gemiddelde toename 3 duizend uitkeringen per maand.

Daling aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen

Eind juni 2003 zijn 989 duizend arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (WAO, WAZ en de Wajong) verstrekt. Dat is een daling van 3 duizend ten opzichte van eind maart 2003. Ook in het eerste kwartaal was sprake van een daling van het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Er is dus een eind gekomen aan de voortdurende stijging van de arbeidsongeschiktheid en het aantal uitkeringen blijft vooralsnog beneden het miljoen.

Consumentenvertrouwen blijft stabiel

Het consumentenvertrouwen is, gecorrigeerd voor seizoeninvloeden, in oktober per saldo vrijwel hetzelfde gebleven als in september. De koopbereidheid is nauwelijks veranderd en blijft laag. Het oordeel van consumenten over het economisch klimaat is iets negatiever geworden. Al het hele jaar is het consumentenvertrouwen min of meer stabiel op een zeer laag niveau.

Koopbereidheid van de consumenten blijft laag

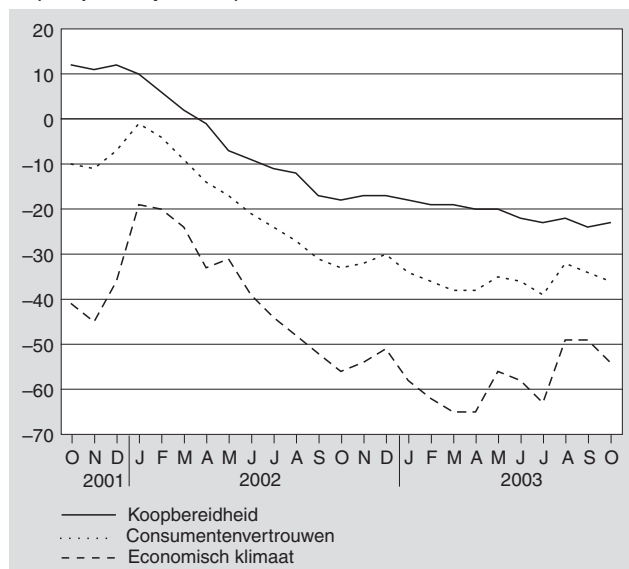
De koopbereidheid van consumenten, één van de twee onderdelen van de vertrouwensindex, is in oktober per saldo nauwelijks veranderd ten opzichte van september. De koopbereidheid is gebaseerd op het oordeel over de financiële situatie van het eigen huishouden en het doen van grote aankopen.

Consumenten zijn in oktober, na correctie voor seizoeneffecten, iets negatiever geworden over de ontwikkeling van de financiële positie van hun eigen huishouden in het afgelopen jaar. Daar staat tegenover dat consumenten iets minder somber zijn over hun eigen financiële situatie in de komende twaalf maanden. Ze zijn ook wat positiever geworden over het doen van grote aankopen. Sinds februari zijn ze niet meer zo positief geweest over het kopen van goederen zoals computers, televisies en koelkasten.

Oordeel economisch klimaat iets negatiever

Het oordeel van consumenten over het economisch klimaat is in oktober iets negatiever dan in september. Zowel het oordeel over de afgelopen twaalf maanden als over de komende twaalf maanden is licht negatiever. Desondanks zijn consumenten nog wel positiever dan in juli.

2. Consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid (oorspronkelijke reeks)

Inflatie in september 2,0 procent

De inflatie in Nederland is in september 2003 uitgekomen op 2,0 procent. Dat is een lichte daling ten opzichte van augustus. De daling wordt vooral veroorzaakt door lagere prijzen voor autobrandstoffen. Dit blijkt uit het nieuwe consumentenprijsindexcijfer van het CBS.

De Nederlandse inflatie volgens de Europees geharmoniseerde index is in september gedaald naar 2,0 procent.

Inflatie afgelopen halfjaar vrijwel stabiel

In de maanden april tot en met september 2003 is de inflatie vrijwel stabiel met uitkomsten van 2,0 of 2,1 procent. Vanaf april 2001 (toen de inflatie een hoogtepunt bereikte) tot april 2003 daalde de inflatie met gemiddeld 0,1 procentpunt per maand.

De gemiddelde prijsstijging tussen september 2002 en september 2003 bedraagt 2,0 procent. Bovengemiddelde prijsstijgingen werden onder andere gemeten voor consumptiegebonden belastingen en overheidsdiensten, huisvesting, gas, alcohol en tabak. Van de voedingsmiddelen werden vooral eieren, verse groenten en aardappelen fors duurder.

In de afgelopen twaalf maanden werden audio- en videoapparatuur, computers en software fors in prijs verlaagd. Ook kleding en autobrandstoffen werden goedkoper.

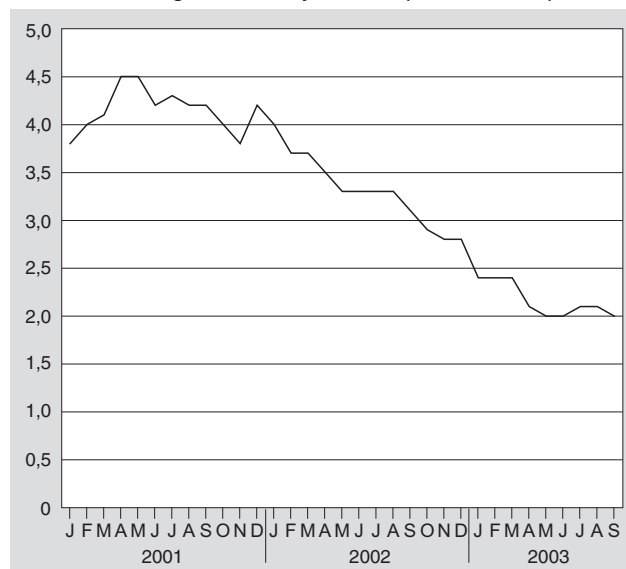
De lichte daling van de inflatie tussen augustus en september is vooral toe te schrijven aan de prijs van autobrandstoffen. Deze zijn in september 2,0 procent goedkoper dan in september vorig jaar. In augustus waren zij 1,3 procent duurder dan een jaar eerder. Ook de bijdrage van vlees aan de inflatie liep terug, vooral van varkensvlees.

Inflatie in Nederland beneden gemiddelde Eurozone

De Nederlandse inflatie volgens de Europees geharmoniseerde index is van augustus op september gedaald van 2,2 naar 2,0 procent. De inflatie in Nederland komt daarmee 0,1 procent onder het gemiddelde in de Eurozone.

Binnen de Eurozone is de inflatie het laagst in Duitsland, Finland, Oostenrijk en België. Nederland staat op de vijfde plaats. In de overige zeven landen is de inflatie hoger.

3. Procentuele verandering CPI-Alle huishoudens t.o.v. de overeenkomstige maand een jaar eerder (reeks 2000=100)

Webmagazine

De in deze rubriek opgenomen artikelen zijn eerder gepubliceerd in edities van het Webmagazine. Het Webmagazine verschijnt wekelijks (iedere maandagochtend) op de CBS-site (www.cbs.nl).

Loonmatiging zet door ¹⁾

Han van den Berg

In het derde kwartaal van 2003 zijn de cao-lonen met 2,5 procent gestegen ten opzichte van een jaar eerder. In het tweede kwartaal was de cao-loonstijging nog 3,0 procent. Deze dalende tendens is in 2002 ingezet. In 2001 bedroeg de stijging nog 4,4 procent, de grootste stijging sinds 1982.

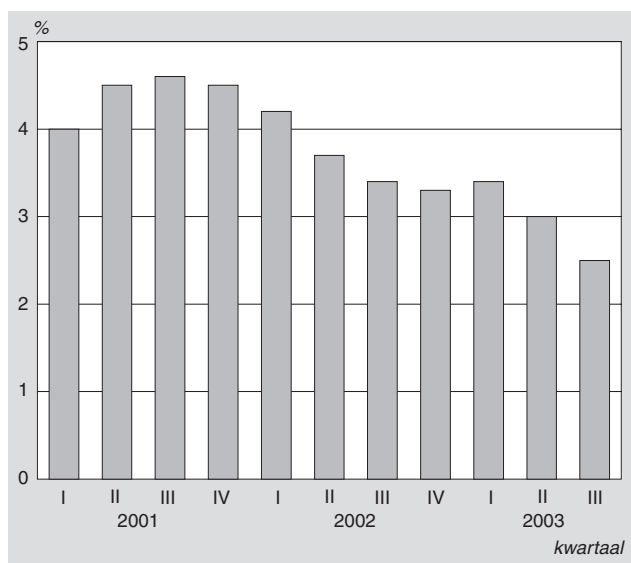
Cao-loonstijging 2,5 procent

Eind vorig jaar hebben werkgevers en werknemersorganisaties afgesproken de structurele loonstijging in 2003 te beperken tot maximaal 2,5 procent. Doordat in cao's afspraken worden gemaakt voor de toekomst, kan het enige tijd duren voordat centrale loonafspraken volledig in de cao-loonontwikkeling tot uiting komen. Pas in het derde kwartaal van dit jaar is de gemiddelde cao-loonstijging gedaald tot de afgesproken 2,5 procent.

In de eerste negen maanden van dit jaar zijn de cao-lonen gemiddeld met 2,9 procent gestegen. Ook de cao-lonen exclusief bijzondere beloningen zijn in deze periode toegenomen met 2,9 procent.

Volgende week ²⁾ praten kabinet en sociale partners in het traditionele najaarsoverleg over de lonen in 2004. Voor de helft van de cao's in het bedrijfsleven liggen de lonen echter al vast tot en met het eerste kwartaal van 2004.

1. Cao-loonstijging per kwartaal

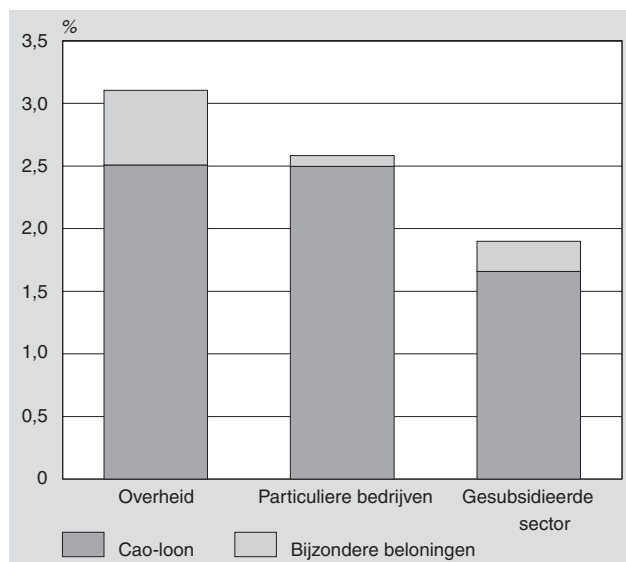
Bron: CBS.

Lagere loonstijging

Bij de cao-sector overheid is de loonstijging flink teruggelopen. In het derde kwartaal van 2003 was deze loonstijging 3,1 procent ten opzichte van een jaar eerder. In het tweede kwartaal was dit nog 4,0 procent.

Bij particuliere bedrijven was de loonstijging in het derde kwartaal 2,6 procent. Het verschil met de overheid komt door de bijzondere beloningen zoals eindejaarsuitkeringen en eenmalige beloningen. Bij de overheid namen deze toe met 0,6 procent, terwijl ze bij particuliere bedrijven vrijwel gelijk bleven. Exclusief de bijzondere beloningen zijn de cao-lonen van zowel de particuliere bedrijven als de overheid met 2,5 procent gestegen.

2. Cao-loonstijging naar cao-sector, derde kwartaal 2003

Bron: CBS.

Kleinste loonstijging in de gesubsidieerde sector

De kleinste cao-loonstijging is overeengekomen voor de werknemers in de gesubsidieerde sector, die met name de gezondheids- en welzijnzorg omvat. Zij zijn er in het derde kwartaal van 2003 slechts 1,9 procent op vooruit gegaan. In deze sector is in september echter pas 58 procent van de cao's definitief vastgesteld.

Toelichting

Cao-lonen

De uitkomsten in dit artikel hebben betrekking op cao-lonen per uur inclusief bijzondere beloningen, tenzij anders staat vermeld.

Regelmatig komt het voor dat de looptijd van de vorige cao al is afgelopen, zonder dat er een definitief akkoord is voor de volgende cao. In de nieuwe cao worden dan vaak loonsverhogingen met terugwerkende kracht overeengekomen. De cijfers over september zijn gebaseerd op 79 procent van alle cao's.

Doordat cao-loonstijgingen niet elk jaar in dezelfde maand ingaan, kan de mutatie ten opzichte van dezelfde maand een jaar eerder soms enigszins vertekend zijn. Zo zijn bijvoorbeeld verleden jaar in de cao onderwijs de lonen in juli verhoogd met 2 procent, en dit jaar in maart met 2,25 procent. Hierdoor bedraagt de jaarmutatie vanaf maart ruim 4 procent, terwijl deze stijging vanaf juli terugvalt tot ruim 2 procent.

Bijzondere beloningen

Bijzondere beloningen zijn alle bindend voorgeschreven bijzondere (niet maandelijke) beloningen, zoals de vakantietoeslag of de eindejaarsuitkering. Bijzondere beloningen die afhankelijk zijn van winst of het behalen van bepaalde doelstellingen, worden buiten beschouwing gelaten.

Cao-sector

Er worden drie cao-sectoren onderscheiden:

- Overheid
- Gesubsidieerde sector
- Particuliere bedrijven.

De cao-sector overheid omvat alle publiekrechtelijke bedrijven, zoals rijksoverheid, provincies, gemeenten, waterschappen en het openbaar onderwijs. Daarnaast behoren de politie, het regulier bijzonder onderwijs en de academische ziekenhuizen tot de overheid.

Tot de gesubsidieerde sector behoren de privaatrechtelijke bedrijven die door subsidie of via wettelijk vastgestelde bijdragen worden gefinancierd, voorzover zij niet tot de overheid behoren. Het gaat hierbij onder meer om het grootste deel van de gezondheids- en welzijnszorg, de uitvoeringsorganen voor de sociale verzekeringen en de sociale werkplaatsen.

De particuliere bedrijven zijn alle privaatrechtelijke bedrijven die niet tot de gesubsidieerde sector of de overheid gerekend worden.

Noten in de tekst

- 1) Dit artikel is eerder gepubliceerd in het Webmagazine van 6 oktober 2003. Inmiddels zijn meer actuele cijfers beschikbaar; zie de tabellen 2.4.1–2.4.3 in het tabellendeel van deze publicatie.
- 2) Dit overleg heeft inmiddels plaatsgevonden op 14 oktober 2003.

Ziekteverzuim blijft dalen

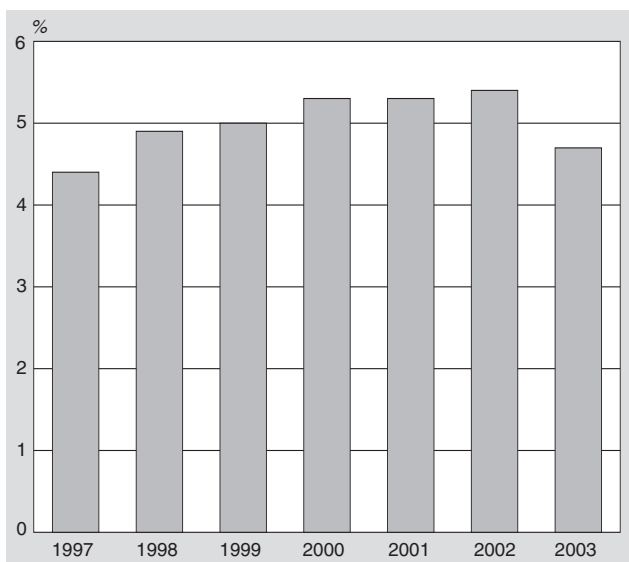
John Kartopawiro

Het ziekteverzuim is in het tweede kwartaal 2003 flink gedaald. In het bedrijfsleven daalde het ten opzichte van een jaar eerder met 0,7 procentpunt. Bij de rijksoverheid daalde het met 0,4 procentpunt.

In het bedrijfsleven fors minder verzuim

Het ziekteverzuim bij particuliere bedrijven was in het tweede kwartaal van 2003 gemiddeld 4,7 procent. Dit betekent dat per dag gemiddeld één op de twintig werknemers ziek thuis bleef. In hetzelfde kwartaal in 2002 lag het ziekteverzuim nog op 5,4 procent. Het ziekteverzuim in het bedrijfsleven daalde in het tweede kwartaal vrijwel even sterk als in het eerste kwartaal. Toen was de daling vergeleken met een jaar eerder 0,6 procentpunt.

1. Ziekteverzuim particuliere bedrijven, tweede kwartaal

Bron: CBS.

Landbouw laagste ziekteverzuim

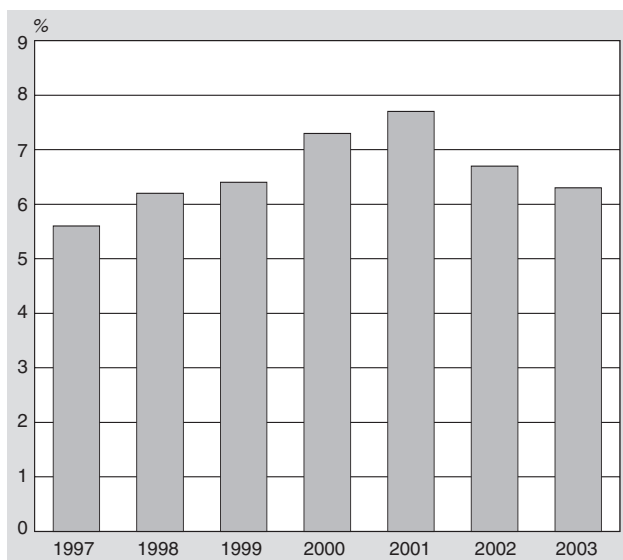
De sterkste daling van het ziekteverzuim vond plaats in de landbouw en visserij. Daar daalde het verzuim in een jaar tijd van 3,4 naar 2,0 procent. Het ziekteverzuim in deze sector is in jaren niet zo laag geweest.

Bij de sectoren industrie en bouwnijverheid en de commerciële dienstverlening daalde het ziekteverzuim met 0,7 procentpunt naar respectievelijk 5,3 en 4,1 procent. De niet-commerciële dienstverlening kende een daling van 0,6 procentpunt naar 5,8 procent.

Ziekteverzuim Rijk daalt voor tweede jaar op rij

Bij de rijksoverheid is het ziekteverzuim afgenomen van 6,7 procent in het tweede kwartaal 2002 naar 6,3 procent in het tweede kwartaal 2003. Het is voor het tweede achtereenvolgende jaar dat het ziekteverzuim bij het Rijk daalt. Ook in 2002 nam het ziekteverzuim af.

2. Ziekteverzuim rijksoverheid, tweede kwartaal

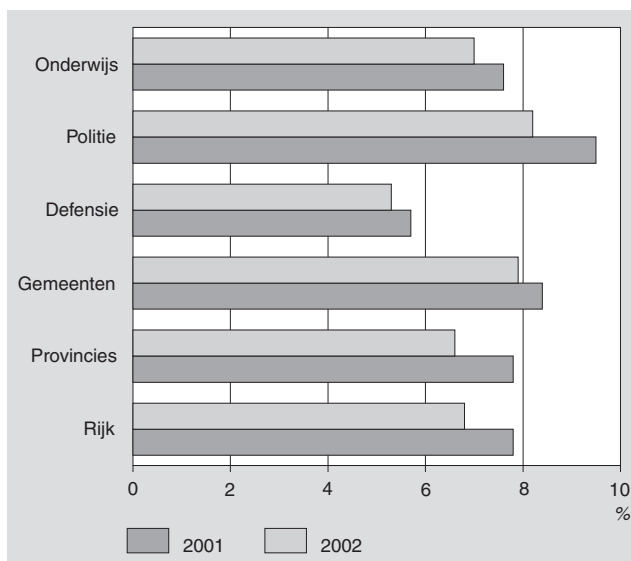

Bron: CBS.

Daling ziekteverzuim het grootst bij politie

In 2002 daalde het ziekteverzuim bij alle overheidssectoren. De grootste daling werd waargenomen bij de politie. Het ziekteverzuim in deze sector nam af van 9,5 procent in 2001 naar 8,2 procent in 2002. Dit heeft voor een deel te maken met de instroom van langdurig zieken in de WAO. Ook bij de provincies daalde het verzuim sterk met 1,2 procentpunt.

3. Ziekteverzuim overheid, 2002

Bron: CBS.

Toelichting

Ziekteverzuim

Het gaat in dit artikel om het ziekteverzuim exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof.

Het ziekteverzuimpercentage is het aantal door ziekte verzuimde dagen, in procenten van het totaal aantal beschikbare dagen van de werknemers in het kwartaal.

Het ziekteverzuim bij de overheid is weliswaar hoger dan dat van de marktsector (waarbij de zorgsector is inbegrepen), maar dat is als volgt te verklaren:

- bij de overheid worden werknemers die langer dan een jaar ziek zijn, meegeteld in het ziekteverzuim;
- overheidswerkgevers hebben vrijwel uitsluitend meer dan 100 werknemers in dienst.

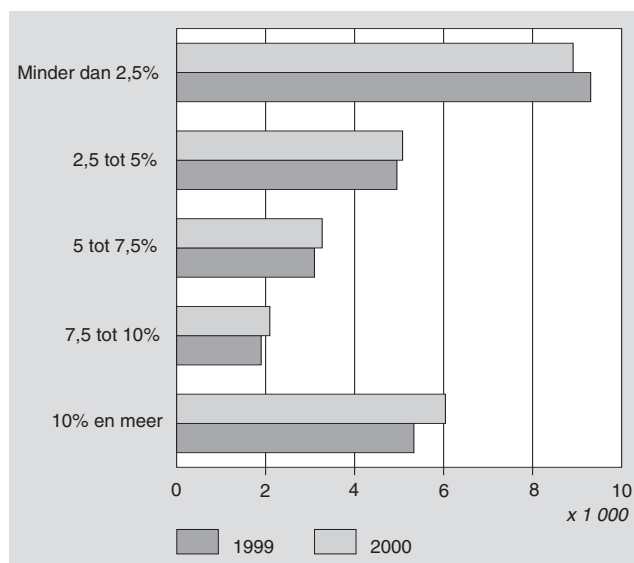
Gecorrigeerd voor het tweede ziektejaar en afgezet tegen bedrijven met een vergelijkbaar aantal werknemers is het ziekteverzuim van de overheid ongeveer gelijk aan het gemiddelde van die bedrijven.

Wet SAMEN: meeste grote bedrijven hebben weinig allochtone werknemers

Leo van Toor en Rik van der Vliet

In 2000 was bij ruim de helft van de bedrijven in Nederland minder dan 5 procent van de werknemers allochtoon. Gerekend over alle bedrijven was het aandeel allochtone werknemers 9,3 procent. In 1999 was dat 8,8 procent.

1. Aantal bedrijven naar aandeel allochtone werknemers

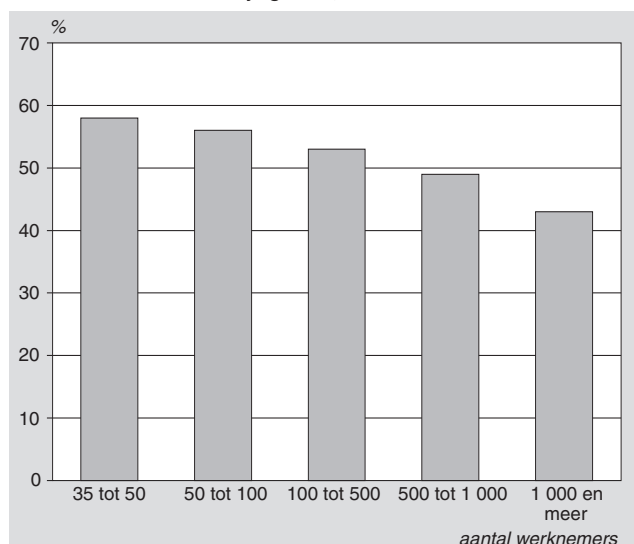

Bron: CBS.

Minder bedrijven met klein aandeel allochtonen

Het aantal bedrijven met minder dan 5 procent allochtone werknemers, is gedaald. In 1999 had nog 58 procent van de bedrijven minder dan 5 procent allochtonen in dienst. Een jaar later was dit 55 procent. De afname was het sterkst bij grote bedrijven.

2. Aandeel bedrijven met minder dan 5 procent allochtone werknemers naar bedrijfsgrootte, 2000

Bron: CBS.

Kleine bedrijven

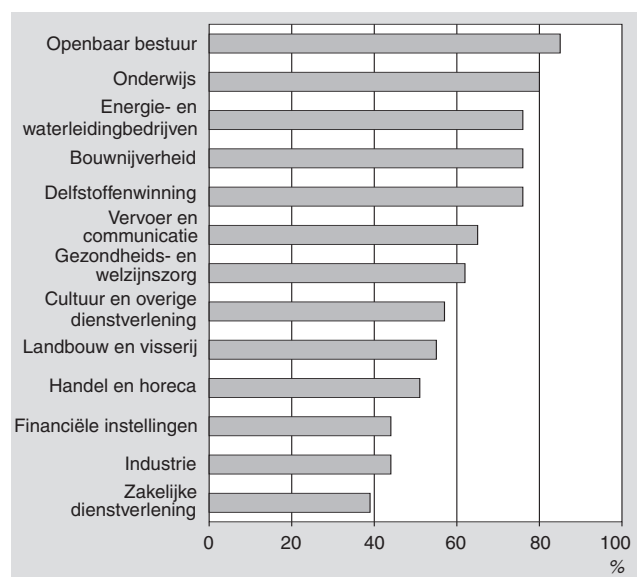
Kleine bedrijven hebben vaker een klein percentage allochtonen in dienst. Drie van de vijf bedrijven met 35 tot 50 werknemers hebben minder dan 5 procent allochtone werknemers. Bij bedrijven met meer dan 1000 werknemers is dat twee van de vijf.

Weinig allochtone werknemers bij overheid en onderwijs

Per economische sector loopt het aandeel bedrijven met een klein aandeel allochtonen sterk uiteen. In het openbaar bestuur heeft 85 procent van de organisaties minder dan 5 procent allochtonen in dienst. Ook ruim driekwart van de instellingen in de bouw, de energie- en delfstofwinning en het onderwijs heeft minder dan 5 procent allochtonen werken. In het onderwijs is het aandeel instellingen met een dergelijk klein percentage allochtonen het hoogst in het basis- en het speciaal onderwijs.

In de zakelijke dienstverlening heeft 39 procent van de bedrijven minder dan 5 procent allochtone werknemers. In deze sector zijn vooral veel allochtonen werkzaam in de schoonmaakbranche en bij uitzendbureaus.

3. Aandeel bedrijven met minder dan 5 procent allochtone werknemers naar economische activiteit, 2000

Bron: CBS.

Meer dan de helft van de financiële instellingen en de bedrijven in de industrie en zakelijke dienstverlening heeft meer dan 5 procent allochtonen in dienst.

Toelichting

SSB 2000

De gegevens uit dit artikel zijn gebaseerd op het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van 2000. Het SSB is een integraal gegevensbestand voor de Nederlandse bevolking waarin consistente

gegevens uit de bevolkingsregistratie, werknemers- en uitkeringenregistraties en enquêtes worden gecombineerd. Het SSB wordt samengesteld vanaf 1998. Naar verwachting zullen in de loop van 2004 de Sociaal Statistische Bestanden over de jaren 2001 en 2002 beschikbaar komen.

Bedrijven

Het gaat hier om bedrijven met 35 of meer werknemers. Dat zijn er 25 duizend.

Allochtoon

Onder allochtonen worden in dit artikel verstaan:

- alle in ons land woonachtige personen die geboren zijn in voormalig Joegoslavië, Turkije, Zuid- en Midden-Amerika, Afrika, Azië (met uitzondering van Japan en Indonesië), uitgezonderd degenen van wie beide ouders in ons land zijn geboren.
- alle in ons land woonachtige personen, van wie één van de ouders is geboren in voormalig Joegoslavië, Turkije, Zuid- en Midden-Amerika, Afrika, Azië (met uitzondering van Japan en Indonesië).

Dit sluit aan bij de doelgroepen van de Wet Stimulering Arbeidsdeelname Minderheden (SAMEN) met uitzondering van de Molukkers, die wel onder de Wet SAMEN vallen, maar niet als zodanig in de bevolkingsregistratie staan.

Artikelen

Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in 2002

Cees Maas

De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in 2002 laten geen gunstig beeld zien. De werkgelegenheid nam nog wel toe, maar de groei was veel kleiner dan in voorafgaande jaren. De arbeidsdeelname is nog enigszins gestegen ten opzichte van het jaar 2001. Voor het eerst sinds 1994 is de werkloosheid weer toegenomen en is het aantal mensen met een voltijd baan afgenomen.

1. Werkgelegenheid

1.1 Werkgelegenheid nam slechts licht toe

In 2002 is de werkzame beroepsbevolking met 77 duizend personen gegroeid. Beduidend minder dan de jaarlijkse groei van 150 à 200 duizend personen in de periode 1995–2001. Het totaal aantal mensen met een betaalde baan van twaalf uur of meer per week kwam in 2002 gemiddeld uit op 7,1 miljoen.

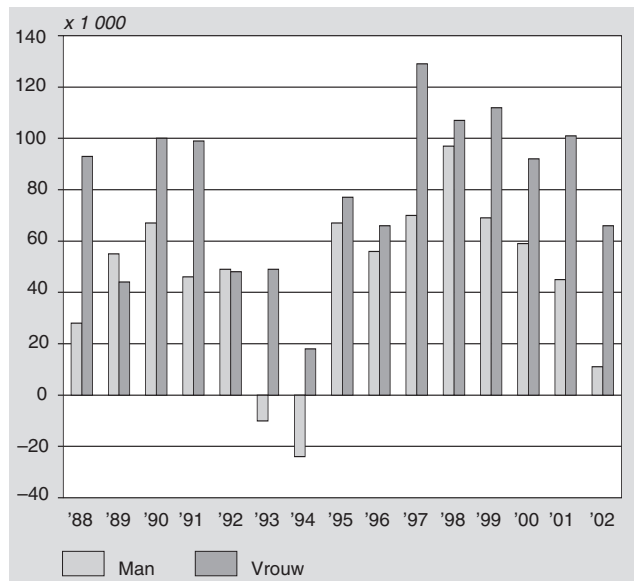
De groei van de werkzame beroepsbevolking heeft zich voornamelijk voorgedaan onder vrouwen. Het aantal vrouwen met een betaalde baan van meer dan twaalf uur per week steeg dan ook met 66 duizend. De toename onder mannen bedroeg slechts 11 duizend personen. In de afgelopen jaren is de werkgelegenheid onder vrouwen sterker gegroeid dan onder mannen. Zo is sinds 1995 de werkzame beroepsbevolking toegenomen met ruim 1 miljoen personen, van wie 750 duizend vrouwen.

1.2 Minder mensen met flexibel arbeidscontract

Het aantal flexwerkers is in de jaren negentig sterk gestegen, tot 606 duizend personen in 1998. Dit betekent dat één op de tien werknemers een flexibel arbeidscontract had. Flexwerkers zijn personen zonder vast dienstverband, zoals uitzend-, oproep- en invalkrachten of personen met een werkovereenkomst zonder een vast aantal uren. Vanaf 1998 is het aantal werknemers met een flexibel contract afgenomen. In 2002 waren er 486 duizend flexwerkers; bijna 8 procent van alle werknemers.

Binnen de groep flexwerkers vormen de uitzend-, inval- en oproepkrachten een belangrijke categorie. De omvang van deze categorie is van 411 duizend personen in 1998 afgenomen tot 278 duizend personen in 2002. De afname van het totale aantal flex-

1. Werkzame beroepsbevolking van 15–64 jaar (mutaties t.o.v. voorgaande jaar) naar geslacht, 1998–2002

werkers komt dus geheel voor rekening van deze groep. Dit is mede het gevolg van de invoering van de flexwet in 1999. Deze wet heeft tot doel het aantal personen met een flexibel arbeidscontract terug te dringen. Dit ter bescherming van de werknemers, die met een flexibel arbeidscontract veel minder rechten hebben dan met een vast contract. Van de 278 duizend uitzend-, inval- en oproepkrachten in 2002 was iets meer dan de helft (147 duizend) vrouw.

Ten opzichte van 2001 is het aantal werknemers met een vast contract met 77 duizend gestegen tot 5 867 duizend personen. Het aantal zelfstandigen is met 789 duizend personen ongeveer op hetzelfde niveau gebleven als in 2001.

Staat 1
Werkzame beroepsbevolking van 15–64 jaar naar arbeidsrelatie, 1995–2002

	1995	2002	Verandering t.o.v. voorgaand jaar							
			1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
	x 1 000									
Totaal	6 063	7 141	122	199	203	181	151	146	77	
Werknemer	5 357	6 352	99	172	221	192	79	173	59	
vaste arbeidsrelatie	4 880	5 867	31	144	189	219	126	199	77	
flexibele arbeidsrelatie	477	486	68	28	32	-27	-48	-26	-18	
Zelfstandige	706	789	22	27	-18	-11	72	-27	18	

Staat 2
Werkzame beroepsbevolking van 15–64 jaar naar arbeidsduur per week

	1995	2002	Verandering t.o.v. voorgaand jaar						
			1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
<i>x 1 000</i>									
Totaal	6 063	7 141	122	199	203	181	151	146	77
12–19 uur per week	425	650	-6	32	75	20	35	26	44
20–34 uur per week	1 263	1 830	60	70	69	65	121	60	122
35 uur of meer per week	4 375	4 661	68	97	59	96	-5	60	-89
Man	3 814	4 219	56	70	97	69	59	45	11
12–19 uur per week	74	110	-3	-1	22	4	6	-4	11
20–34 uur per week	314	453	16	18	16	10	33	9	38
35 uur of meer per week	3 427	3 656	42	53	59	54	20	40	-38
Vrouw	2 249	2 922	66	129	107	112	92	101	66
12–19 uur per week	351	541	-4	32	53	16	30	30	33
20–34 uur per week	949	1 376	43	53	54	55	87	51	84
35 uur of meer per week	949	1 005	26	44	0	42	-25	20	-50

1.3 Aantal voltijdbanen neemt fors af

In 2002 hadden 4,7 miljoen personen een voltijdbaan. Dit betekent dat 65 procent van de werkzame beroepsbevolking 35 uur of meer per week werkte. Daarnaast had ruim een kwart een grote deeltijdbaan (20–34 uur per week) en bijna één op de tien werkenden een kleine deeltijdbaan (12–19 uur). Ten opzichte van 2001 is het aantal mensen dat 35 uur of meer per week werkt in 2002 afgenomen met 89 duizend personen. Sinds 1994 is een dergelijke forse daling niet meer voorgekomen. Tegenover de daling van het aantal mensen dat voltijd werkt, stond een stijging van het aantal mensen met een deeltijdbaan met 166 duizend personen. De groei vond met name plaats in banen van 20–34 uur per week.

Het deel van de beroepsbevolking dat in deeltijd werkt, stijgt al langere tijd, zowel onder mannen als onder vrouwen. Het aantal vrouwen met een deeltijdbaan is van 2001 op 2002 toegenomen met 117 duizend personen. Bijna twee van de drie werkende vrouwen had in 2002 een deeltijdbaan. Onder mannen is in 2002 het aantal personen met een deeltijdbaan met 49 duizend toegenomen. Ondanks deze stijging werkte in 2002 toch nog steeds slechts 13 procent van de werkende mannen in een deeltijdbaan. Ten opzichte van 2001 is dit een stijging van 1 procentpunt.

1.4 Werkzame beroepsbevolking steeds hoger opgeleid

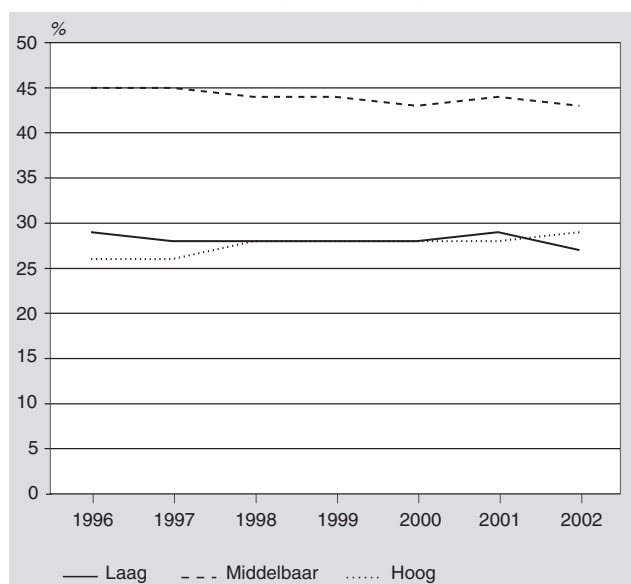
In de afgelopen jaren is het opleidingsniveau van de werkzame beroepsbevolking langzaam gestegen. Het percentage werkenden met een hoog opleidingsniveau is gestegen van 26 procent in 1996 tot 29 procent in 2002. In dezelfde periode is het percentage personen binnen de werkzame beroepsbevolking met zowel een laag als een middelbaar opleidingsniveau gedaald.

Binnen de werkzame beroepsbevolking hebben mannen wat vaker een laag opleidingsniveau en vrouwen wat vaker een middelbaar of hoger opleidingsniveau. In deze verhouding is in de afgelopen jaren niets veranderd. Zowel voor mannen als voor vrouwen geldt dat het percentage laag en middelbaar opgeleiden is gedaald en het percentage hoog opgeleiden is gestegen.

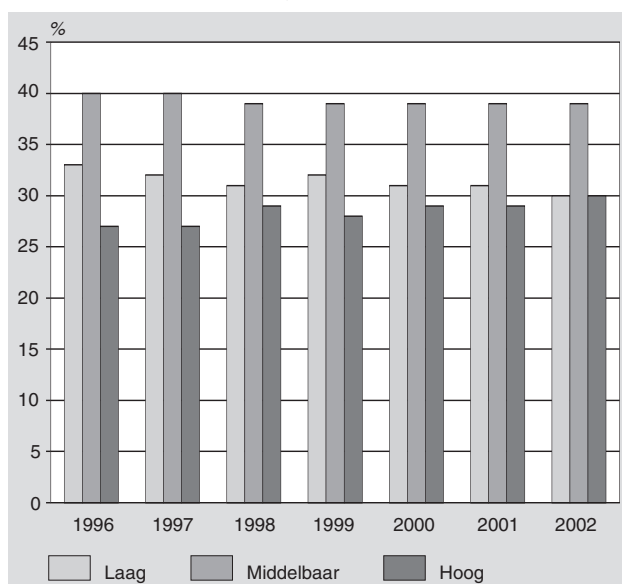
1.5 Dertig procent heeft beroep op hoger of wetenschappelijk niveau

Het onderwijsniveau van de werkzame beroepsbevolking is sterk gerelateerd aan het beroepsniveau. Het aandeel personen met een beroep op een elementaire of lager niveau is dan ook afgeno-

2. Werkzame beroepsbevolking naar opleidingsniveau, 1996–2002

3. Werkzame beroepsbevolking naar beroepsniveau, 1996–2002

men tussen 1996 en 2002. Het aandeel personen met een beroep op hoger of wetenschappelijk niveau nam juist toe. Was in 1996 nog 33 procent van de werkende beroepsbevolking werkzaam in een lagere beroepscategorie, in 2002 is dit percentage afgenomen tot 30 procent. Omgekeerd is het aandeel personen met hogere en wetenschappelijke beroepen in dezelfde periode met 3 procent gestegen tot 30 procent.

2. Werkloosheid

2.1 Werkloosheid loopt op

De beroepsbevolking bestaat uit de werkzame en de werkloze beroepsbevolking. Tot de werkzame beroepsbevolking horen mensen die een baan hebben van twaalf uur of meer per week. Tot de werkloze beroepsbevolking horen mensen die actief zoeken naar een baan van twaalf uur of meer per week en hiervoor op korte termijn beschikbaar zijn.

In 2002 zijn er in Nederland bijna 51 duizend werklozen bijgekomen. De werkloze beroepsbevolking is hiermee gegroeid tot 302 duizend personen en is daarmee terug op het niveau van 1999. De beroepsbevolking is in 2002 toegenomen met 128 duizend personen. Deze toename is even groot als in het jaar daarvoor. Echter, in tegenstelling tot het jaar 2001, was de groei van de

werkgelegenheid in het jaar 2002 onvoldoende om de groei van de beroepsbevolking op te vangen. De werkloosheid is in 2002 gestegen tot 4 procent van de beroepsbevolking. De werkloosheid was in 2002 onder vrouwen hoger dan onder mannen. Het verschil in werkloosheid tussen mannen en vrouwen is de laatste jaren iets kleiner geworden.

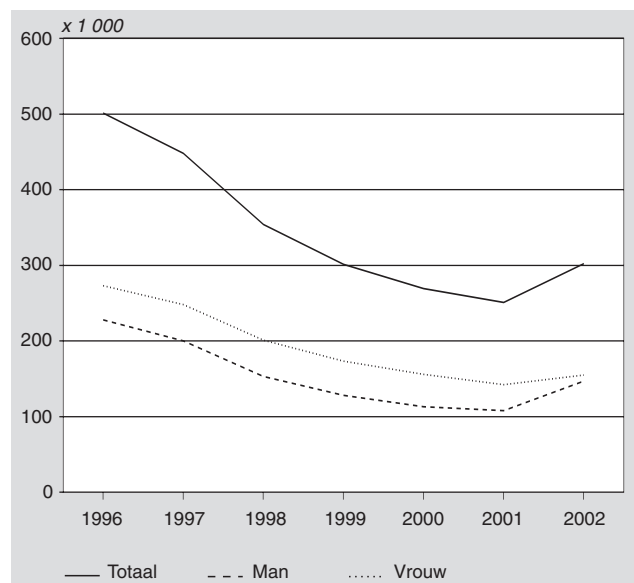
2.2 Lager opgeleiden vaker werkloos

Lager opgeleiden zijn vaker werkloos dan hogeropgeleiden. In 2002 was het werkloosheidspercentage onder laag opgeleiden ruim 6 procent. Onder de middelbaar en hoger opgeleiden was dit ruim 3 procent. De werkloosheid is tussen 1996 en 2001 binnen alle opleidingsniveaus afgenomen. In 2002 is de werkloosheid binnen alle opleidingsniveaus toegenomen. De werkloosheid is nu onder middelbaar en hoger opgeleiden nagenoeg even hoog.

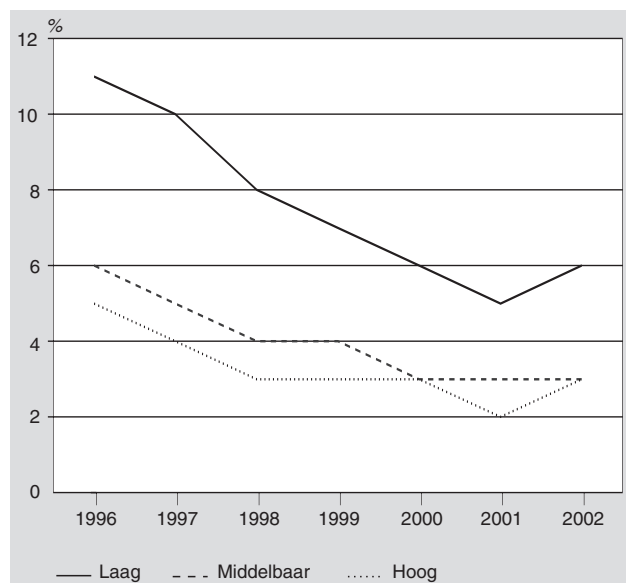
2.3 Potentiële arbeidsreserve stijgt in 2002

Naast de werkloze beroepsbevolking stelt het CBS ook andere indicatoren voor het onbenut arbeidsaanbod samen. Een ruimere afbakening van de werkloze beroepsbevolking is het aantal mensen dat betaald werk wil hebben voor ten minste twaalf uur per week, ongeacht of men zoekt naar werk of direct in staat is in een

4. Werkloze beroepsbevolking van 15-64 jaar naar geslacht, 1996-2002

5. Werkloosheidspercentage per opleidingsniveau

Staat 3
Indicatoren onbenut arbeidsaanbod naar geslacht, 1996-2002

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
<i>x 1 000</i>							
Totaal							
Wil betaald werk voor 12 uur per week	1 124	1 036	919	833	716	667	695
Werkloze beroepsbevolking	501	448	354	301	269	251	302
Geregistreerde werklozen	440	375	287	221	188	146	170
Mannen							
Wil betaald werk voor 12 uur per week	428	386	338	303	277	257	287
Werkloze beroepsbevolking	228	200	153	128	113	108	147
Vrouwen							
Wil betaald werk voor 12 uur per week	696	650	581	530	439	411	408
Werkloze beroepsbevolking	273	248	201	173	156	142	155

baan te beginnen. In 2002 ging het gemiddeld om 695 duizend mensen. Ten opzichte van het jaar 2001 is dat een stijging met 28 duizend personen. In 1996 bedroeg het aantal mensen in deze groep nog ruim 1,1 miljoen personen.

Van de mensen die in 2002 betaald werk wilden hebben, konden er 563 duizend op korte termijn beginnen in een nieuwe baan. Van hen hadden 302 duizend mensen de afgelopen tijd actief naar werk gezocht. Zij behoren tot de werkloze beroepsbevolking.

2.4 Geregisteerde werkloosheid stijgt weer

Een derde indicator van het onbenut arbeidsaanbod is de geregisteerde werkloosheid. Geregisteerde werklozen werken niet of minder dan twaalf uur per week en staan ingeschreven bij een Centrum voor Werk en Inkomen (CWI). Zij kunnen direct in een baan van ten minste twaalf uur per week beginnen.

In 2002 waren er gemiddeld 170 duizend geregisteerde werklozen. Dat is een toename van 24 duizend ten opzichte van 2001. In de afgelopen jaren is de geregisteerde werkloosheid gedaald van 440 duizend in 1996 tot 146 duizend in 2001. Ook voor de geregisteerde werkloosheid geldt dat deze na een periode van afname in 2002 voor het eerst weer is gestegen.

3. Positie van vrouwen op de arbeidsmarkt

3.1 Arbeidsdeelname vrouwen hoger door deeltijdwerk

Ondanks de omslag op de arbeidsmarkt is de arbeidsdeelname van vrouwen in 2002 met 1 procentpunt gestegen tot 54 procent. De groei van de arbeidsdeelname onder vrouwen komt uitsluitend doordat er meer vrouwen in deeltijdbanen zijn gaan werken. Het aantal vrouwen met een voltijdbaan is afgenomen met 50 duizend personen. Tegenover de afname van het aantal voltijdwerkende vrouwen stond een toename van vrouwen met een deeltijdbaan van 117 duizend personen. Het aantal werkende vrouwen is dus per saldo met 66 duizend toegenomen.

3.2 Vrouwen blijven vaker werken na hun dertigste

De arbeidsdeelname van vrouwen is de laatste 10 jaar sterk gestegen. Deze toename is zichtbaar binnen alle leeftijdscategorieën, maar vooral vrouwen van 30 jaar en ouder hebben steeds vaker

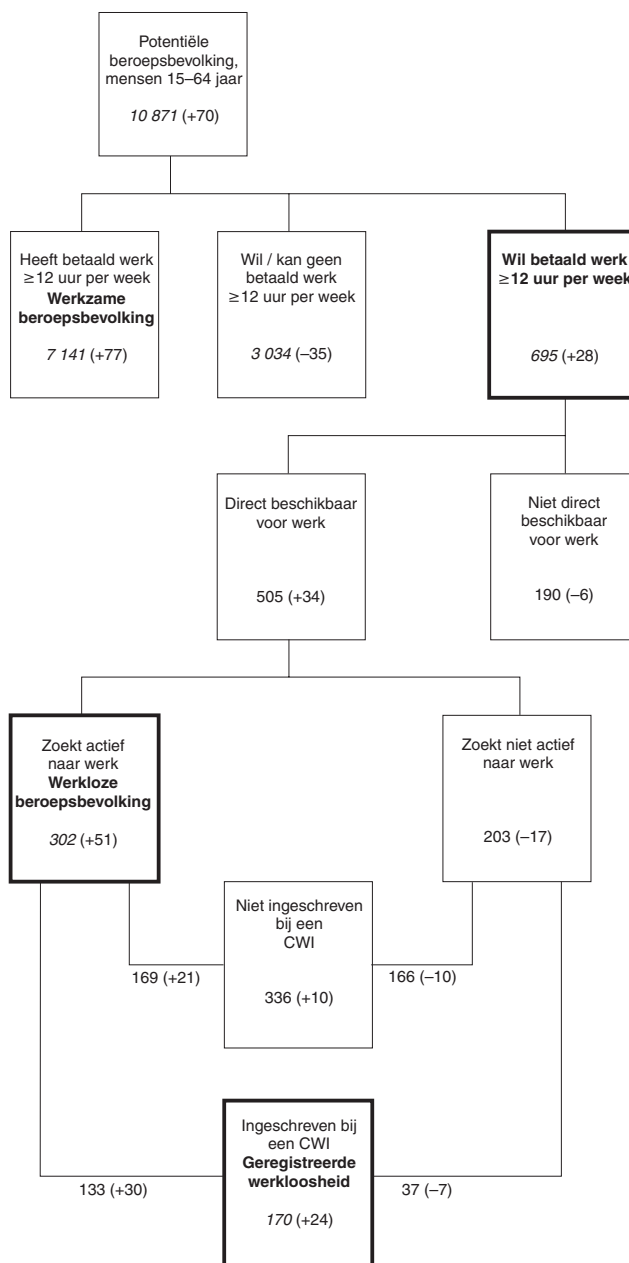
een betaalde baan. Voorheen daalde de arbeidsdeelname van vrouwen sterk na hun dertigste. In 1992 had 65 procent van de 25–29-jarigen een betaalde baan. Onder 30–35-jarigen was dit nog maar 49 procent. In 2002 ging het om respectievelijk 74 en 70 procent. Het krijgen van kinderen is een belangrijke reden waarom vrouwen na hun dertigste minder vaak een betaalde baan hebben. Maar steeds vaker blijven vrouwen werken, ook wanneer zij kinderen hebben. Zij doen dat dan wel vaak in een deeltijdbaan.

4. Positie van ouderen op de arbeidsmarkt

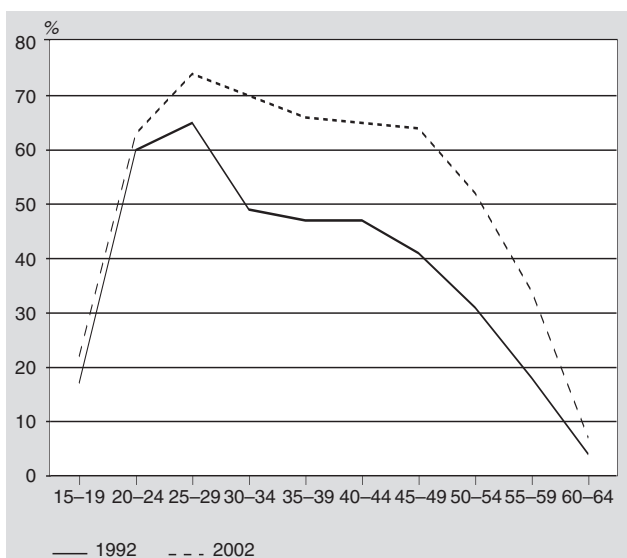
4.1 Arbeidsdeelname 50- plussers stijgt

In 2002 was de arbeidsdeelname van 50–54-jarigen 70 procent. Voor 55–59-jarigen lag dit met 54 procent een stuk lager. Maar boven de 60 jaar nam het aandeel werkenden zeer snel af. Van de groep 60–64-jarigen werkte nog 17 procent. De arbeidsdeelname van ouderen is in de periode 1996–2002 gestegen in alle leef-

Schema 1
Relatie indicatoren onbenut arbeidsaanbod (in duizendtallen), 2002
 (Tussen haakjes staat de mutatie t.o.v. 2001 vermeld)

6. Netto arbeidsparticipatie¹⁾ van vrouwen naar leeftijd, 1992 en 2002

¹⁾Werkzame beroepsbevolking in procenten van de bevolking.

tijdscategorieën tot 65 jaar. Vooral onder 55–59-jarigen nam het aandeel mensen met een baan toe, van 40 naar 54 procent.

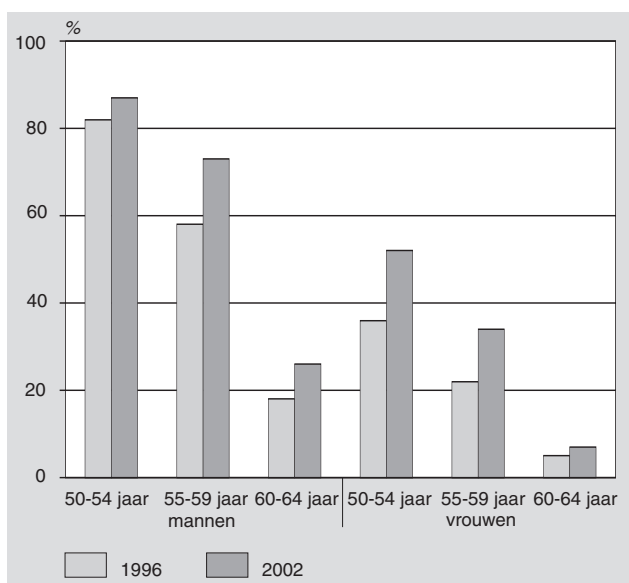
4.2 Mannen werken langer door

Bij de mannen is toename van de arbeidsdeelname vooral zichtbaar in de leeftijdscategorie 55–59 jaar. De arbeidsdeelname van 55–59-jarigen is in de periode 1996–2002 toegenomen van bijna 60 procent naar meer dan 70 procent. In de overige leeftijdscategorieën was de toename een stuk kleiner. De gestegen arbeidsdeelname van 55–59-jarige mannen kan een gevolg zijn van de gunstige economische situatie in deze periode.

4.3 Grote toename arbeidsdeelname vrouwen tot 60 jaar

Het verschil in arbeidsdeelname tussen mannen en vrouwen wordt kleiner, vooral bij oudere mannen en vrouwen. Zo is vooral in de leeftijd van 50 tot en met 59 jaar het aandeel van werkende vrouwen sterk toegenomen. Behoorde in 1996 nog geen 40 procent van de vrouwen in de leeftijd van 50–54 jaar tot de werkzame beroepsbevolking, in 2002 is dit percentage toegenomen tot boven de 50 procent. Ook in leeftijdscategorie 55–59 jaar is de arbeidsparticipatie toegenomen met ruim 10 procentpunten. Bij de vrouwen is de toename vooral het gevolg van een generatieverschil. Vrouwen uit jongere generaties werken namelijk vaker dan vrouwen uit oudere generaties. Daarom zal het verschil in arbeidsdeelname verder afnemen wanneer nieuwe generaties vrouwen de hogere leeftijdsklassen gaan bevolken

7. Netto arbeidsparticipatie ¹⁾ van ouderen (50–64 jaar) naar geslacht, 1996 en 2002

¹⁾ Werkzame beroepsbevolking in procenten van de bevolking.

Technische toelichting

Alle gegevens in dit artikel zijn afkomstig uit de Enquête beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

Begrippenlijst

Arbeidsduur

Het aantal uren dat een persoon in een normale of gemiddelde werkweek werkt.

Arbeidsrelatie

Zie Positie in de werkkring.

Beroepsbevolking Definitie CCS1991

Volgens deze definitie worden tot de beroepsbevolking gerekend:

- personen die ten minste twaalf uur per week werken, of
- personen die werk hebben aanvaard waardoor ze ten minste twaalf uur per week gaan werken, of
- personen die verklaren ten minste twaalf uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor ten minste twaalf uur per week te vinden.

Van de beroepsbevolking worden personen die ten minste twaalf uur per week werken tot de werkzame beroepsbevolking gerekend en degenen die niet of minder dan twaalf uur per week werken tot de werkloze beroepsbevolking.

Beroepsniveau/-klasse/-groep

De indeling naar beroep is overeenkomstig de Standaard Beroepenclassificatie 1992 (SBC 1992).

Voor het vaststellen van beroep worden de volgende gegevens gebruikt: de beroepsomschrijving, de voornaamste werkzaamheden, het leidinggeven, de leidinggevende werkzaamheden en het aantal mensen waaraan leiding gegeven wordt, de omschrijving van het soort bedrijf. In een aantal gevallen wordt hiernaast gebruik gemaakt van gegevens over het gevolgde onderwijs en de positie in de werkkring.

Voor een gedetailleerde beschrijving van de classificatie wordt verwezen naar de publicatie 'Standaard Beroepenclassificatie 1992'.

Beschikbaar (definitie beroepsbevolking 1991)

Beschikbaar zijn alle personen die binnen twee weken in een nieuwe werkkring kunnen beginnen of die binnen drie maanden kunnen beginnen omdat een termijn van twee weken niet haalbaar is wegens een opzegtermijn van de huidige werkkring (als men werk heeft van minder dan twaalf uur), het afronden van vrijwilligerswerk, het moeten regelen van kinderopvang of wegens vakantie of ziekte.

Flexibele arbeidsrelatie

Zie Positie in de werkkring.

Geregistreeerde werklozen (definitie 1991)

Tot de geregistreeerde werklozen worden gerekend de bij een CWI (voorheen arbeidsbureau) ingeschreven personen in de leeftijd van 16 tot en met 64 jaar die:

- niet of minder dan twaalf uur per week werken en beschikbaar zijn voor een baan van twaalf uur of meer per week of werk hebben aanvaard waardoor ze ten minste twaalf uur per week gaan werken.

Geregistreeerd werkloosheidspercentage

De geregistreeerde werklozen in procenten van de beroepsbevolking.

Leeftijd

Bij de indeling naar leeftijd is uitgegaan van de leeftijd op de enquête datum.

Onderwijsniveau/-sector

De indeling naar het behaalde onderwijsniveau is overeenkomstig de Standaard Onderwijs Indeling (SOI) van 1978 (editie 1993) van het CBS. In de SOI worden zeven niveaus onderscheiden:

- niveaus 1 en 2: onder meer onderwijs tot en met basisonderwijs (bo);
- niveau 3: onder meer mavo en voorbereidend beroepsonderwijs (vbo);

- niveau 4: onder meer havo, vwo en middelbaar beroepsonderwijs (mbo);
- niveau 5: onder meer hoger beroepsonderwijs (hbo);
- niveau 6: onder meer universitair onderwijs op doctoraalniveau (wo);
- niveau 7: onder meer opleidingen na het doctoralexamen (wo).

Participatie

Bruto participatie: beroepsbevolking in procenten van de bevolking.

Netto participatie: werkzame beroepsbevolking in procenten van de bevolking.

Positie in de werkring

Bij positie in de werkring worden werknemers en zelfstandigen onderscheiden.

Werknemers worden onderscheiden in

- *werknemers met een vaste arbeidsrelatie*: het arbeidscontract is niet van beperkte duur en de werknemer is voor een vast overeengekomen aantal uren in dienst;
- *werknemers met een flexibele arbeidsrelatie*: het arbeidscontract is van beperkte duur en/of de werknemer is niet voor een vast overeengekomen aantal uren in dienst.

Een *arbeidscontract van beperkte duur* is een contract van korter dan één jaar zonder toezegging van aanstelling in vaste dienst.

Werknemers met een *flexibele arbeidsrelatie* worden verder onderscheiden naar de aard van het arbeidscontract:

- uitzendkrachten;
- oproepkrachten;
- invalkrachten;
- overigen.

Zelfstandigen worden onderscheiden in:

- *zelfstandige, eigen bedrijf*: Personen die werkzaam zijn in eigen bedrijf of praktijk;
- *zelfstandige, meewerkende*: Personen die werkzaam zijn in bedrijf of de praktijk van hun partner of ouders;
- *overige zelfstandige*: Personen die niet werknemer zijn en niet werkzaam zijn in eigen bedrijf of praktijk of bedrijf van hun partner/ouders. Tot deze categorie behoren onder meer freelancers.

Werkloze beroepsbevolking

Zie *Beroepsbevolking*.

Werkloosheidspercentage

De werkloze beroepsbevolking in procenten van de beroepsbevolking.

Werknemer

Zie *Positie in de werkring*.

Werkzame beroepsbevolking

Zie *Beroepsbevolking*.

Zelfstandige

Zie *Positie in de werkring*.

Zoekactiviteiten (definitie beroepsbevolking 1991)

Van het ontplooiën van activiteiten om werk te vinden is sprake als betrokkene verklaart de afgelopen vier weken iets te hebben gedaan om werk te vinden. Personen die het afgelopen half jaar iets hebben gedaan om werk te vinden maar in de afgelopen vier weken niet vanwege het wachten op de uitslag van een sollicitatieprocedure, worden eveneens tot de personen gerekend die activiteiten hebben ontplooid om werk te vinden.

Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2003 en 2004¹⁾

In 2003 neemt voor het eerst sinds 1994 de werkgelegenheid af, hetgeen resulteert in een scherpe stijging van de werkloosheid. Voor 2004 wordt een verdere toename van de werkloosheid tot 7 procent verwacht. De cao-loonstijging in de marktsector neemt onder invloed van de stijgende werkloosheid en afnemende inflatie sterk af. In 2003 en 2004 zal het merendeel van de huishoudens een daling van de koopkracht ondervinden. Dit komt door forse lastenverzwaringen, stijging van pensioenpremies en beleidsmatige korting op de uitkeringen en de lonen in de collectieve sector.

1. Werkgelegenheid neemt af

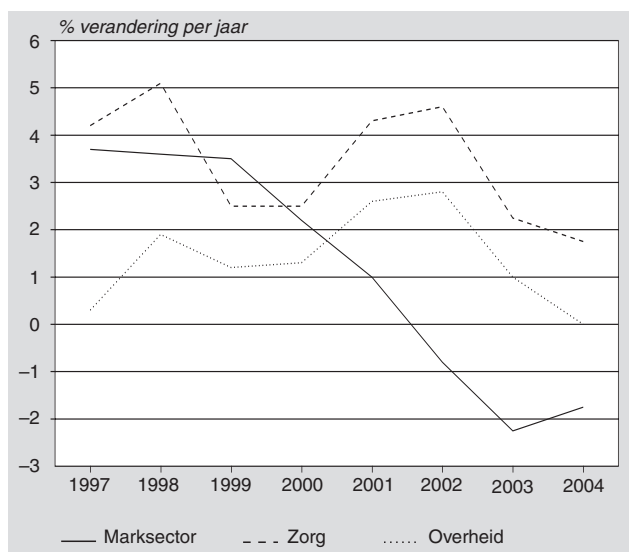
Terwijl in 2002 nog sprake was van een lichte toename in de werkgelegenheid, neemt deze in 2003 naar verwachting met 1¼ procent af. Daarmee laat de werkgelegenheid in 2003 voor het eerst na acht jaren van groei een negatieve ontwikkeling zien. Voor 2004 is de geraamde afname van de werkgelegenheid met ¾ procent wat minder sterk.

Arbeidsmarktindicatoren waaraan enige voorspellende waarde kan worden toegekend, geven nog niet veel hoop op een spoedig herstel. De meest recente kwartaalcijfers over de werkgelegenheid vertonen een dalende trend en het aantal vacatures loopt al geruime tijd terug. Het aantal faillissementen van bedrijven neemt nog altijd toe, evenals het aantal ontslagaanvragen. Tegenover deze weinig hoopgevende signalen staat dat de afname van het aantal uren uitzendwerk enigszins afzwakt.

De daling van de werkgelegenheid komt zowel in 2003 als in 2004 geheel voor rekening van werknemers in de marktsector. Voor een deel is dit het gevolg van het zogenaamde 'labour hoarding effect'. In voorgaande jaren werd vaak gewacht met sanering in de hoop op betere tijden. Nu de conjunctuur echter nog steeds niet aantrekt, worden bedrijven gedwongen om de kosten terug te dringen en het aantal arbeidsplaatsen te verminderen. Een tweede reden is de afname van de productie, die zorgt voor minder vraag naar arbeid door bedrijven. Ook de opgelopen arbeidskosten spelen een rol.

In de zorg is nog sprake van een flinke toename in werkgelegenheid: 2¼ procent in 2003 en 1¾ procent in 2004. Dit is het gevolg

1. Werkgelegenheid van werknemers in arbeidsjaren

Bron: Macro-economische verkenning 2004 (CPB).

van de groeiende vraag naar zorg en het streven de wachtlijsten te verkorten. Vanwege bezuinigingsmaatregelen zal in 2004 jaar bij de overheid voor het eerst sinds 1997 geen sprake meer zijn van werkgelegenheidsgroei. Het aantal zelfstandigen zal in 2003 en 2004 vrijwel gelijk blijven.

2. Werkloosheid in 2004 naar 7 procent

De werkloosheid zal in 2003 en 2004 verder oplopen. In 2003 zijn naar verwachting 425 duizend mensen werkloos en het jaar daarna 540 duizend. Dit betekent een werkloosheidspercentage van 5½ procent in 2003 en 7 procent in 2004. Daarmee ligt de werkloosheid in deze jaren boven de geschatte evenwichtswerkloosheid. Dit is voor het eerst sinds 1995.

De stijging van de werkloosheid wordt bepaald door de ontwikkeling van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Aan de vraagkant wordt een daling van de werkgelegenheid voorzien. Het aanbod zal echter toenemen. Naar verwachting groeit de beroepsbevolking in 2003 met 60 duizend personen en in 2004 met 75 duizend. In beide jaren is de structurele groei ongeveer 20 duizend personen hoger, maar de uiteindelijke groei valt lager uit als gevolg van het zogenaamde 'discouraged worker effect'. Door de slechte conjunctuur zullen mensen terughoudend zijn bij het betreden van de arbeidsmarkt, omdat ze de kans op een baan relatief laag inschatten.

Staat 1
Beroepsbevolking en werkloosheid

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
<i>Procentuele verandering t.o.v. voorgaand jaar</i>						
Beroepsbevolking	1,8	2,4	1,4	1,4	¾	1
<i>x 1 000 personen</i>						
Werkloze beroepsbevolking	292	269	251	302	425	540
Werkloosheids- en bijstandsuitkeringen	708	623	572	572	700	820
<i>Procenten van de beroepsbevolking</i>						
Werkloze beroepsbevolking	4,0	3,6	3,3	3,9	5½	7
Werkloosheids- en bijstandsuitkeringen	9,7	8,3	7,5	7,4	9	10½
<i>Procenten</i>						
Verhouding inactieven/actieven	68,1	66,7	65,9	66,3	69½	72½

Bron: Macro-economische verkenning 2004 (CPB).

De structurele groei van de beroepsbevolking valt uiteen in twee componenten: enerzijds de trendmatige groei en anderzijds de groei als gevolg van beleidsmaatregelen. De trendmatige groei wordt met name veroorzaakt doordat jongere generaties vrouwen vaker betaald werk hebben dan oudere generaties. Tegenover de stijgende arbeidsparticipatie van vrouwen staat een licht negatief effect door de veroudering van de bevolking in de beroepsge-schikte leeftijden. Al met al resulteert een trendmatige groei van 45 duizend personen in 2003 en 40 duizend personen in 2004.

Naar verwachting zullen verschillende beleidsmaatregelen een positief effect hebben op het arbeidsaanbod in de komende jaren.

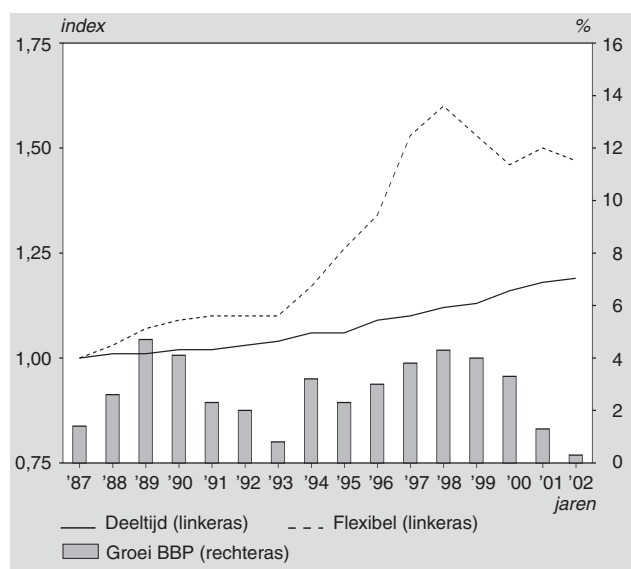
De maatregelen met de grootste effecten hebben betrekking op de WAO (15 duizend personen in de beide jaren), de ABW (10 duizend personen in 2003 en 20 duizend in 2004) en de WW (10 duizend personen in 2004). Maatregelen in de WAO betreffen ondermeer de Wet Verbetering Poortwachter en de premiedifferentiatie voor werkgevers (Pemba), terwijl vanaf 2004 in de ABW vooral de decentralisatie van de bijstand van belang is. Door gemeenten volledig financieel verantwoordelijk te maken voor de uitvoering van de bijstand, zullen deze zich naar verwachting meer inspannen om (potentiële) bijstandsgerechtigden voor de arbeidsmarkt te behouden. Ook het vervroegd afschaffen van de vervolgitkering in de WW in 2004 zal leiden tot een toename in het arbeidsaanbod. Het totale pakket van beleidsmaatregelen leidt in 2003 naar verwachting tot een groei van de beroepsbevolking van 35 duizend personen en in 2004 tot een groei van 55 duizend personen.

3. De rol van flexibele arbeid en deeltijdwerk

Meer flexibilisering op de arbeidsmarkt kan de werkloosheid terugdringen en de veerkracht van de economie verbeteren. De belangrijkste voorbeelden zijn deeltijdwerk en flexibele arbeid. Bij deeltijdwerk wordt het aantal overeengekomen arbeidsuren en de tijdstippen waarop wordt gewerkt aangepast aan de voorkeuren van de werkgever en de werknemer. Voor de werkgever kan deeltijdwerk een middel zijn om schommelingen in de bedrijvigheid op te vangen en voor werknemers vergroot het de mogelijkheden tot de combinatie van betaald werk en zorgtaken. Van flexibele arbeid is sprake in geval van (tijdelijke) arbeidscontracten voor uitzend-, oproep-, afroep- en invalkrachten.

In het verleden heeft zich een trendmatige stijging van flexibele arbeid voorgedaan. Het aandeel flexibele banen groeide van 7,1 procent in 1987 tot 11,4 procent in 1998. Daarna daalde het aandeel weer enigszins, tot 10,5 procent in 2002. Het gebruikelijke patroon, met name bij uitzendwerk, is dat het aantal flexibele banen in het begin van een conjuncturele opleving flink aantrekt, omdat bedrijven nog even de kat uit de boom kijken bij het aannemen van vast personeel. Als het herstel aanhoudt, worden meer mensen in vaste dienst genomen omdat het vertrouwen bij werkgevers groeit en werknemers een betere onderhandelingspositie krijgen. Wanneer de conjunctuur weer terugloopt, wordt meestal eerst bezuinigd op uitzendwerk. In figuur 2 is inderdaad te zien dat de conjuncturele opleving aan het einde van de jaren negentig zich in een forse groei van het aandeel flexibele banen vertaalde.

2. Aandeel deeltijdwerk en flexibele arbeid in totaal aantal banen (index 1987=1)

Bron: Macro-economische verkenning 2004 (CPB).

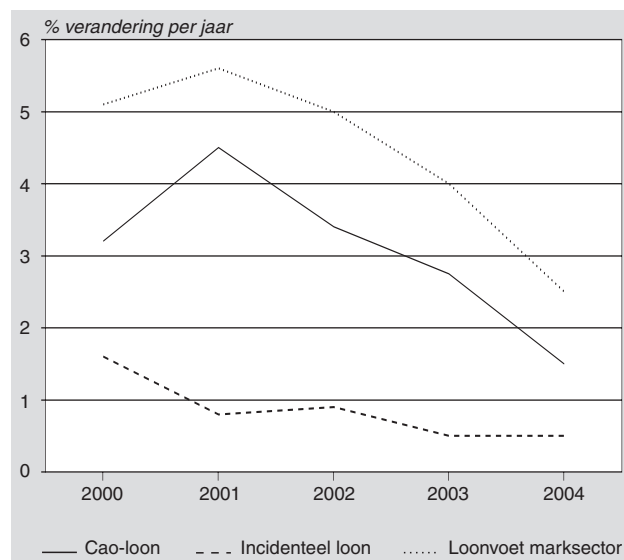
Het aandeel deeltijdbanen is sterk gestegen: van 37,5 procent in 1987 tot 44,8 procent in 2002. Omdat vooral vrouwen in deeltijd werken ligt een samenhang met de stijgende arbeidsparticipatie van vrouwen voor de hand, maar ook bij mannen is sprake van een trendmatige stijging van deeltijdwerk. In figuur 2 is te zien dat het aantal deeltijdbanen niet of nauwelijks samenhangt met de conjunctuur. Dit suggereert dat deeltijdwerk voor een belangrijk deel tot stand komt als gevolg van de voorkeuren van werknemers.

4. Loonstijging neemt verder af

De stijging van de cao-lonen in de marktsector zal naar verwachting afnemen. Na stijgingen in 2001 en 2002 van respectievelijk 4,5 en 3,4 procent, wordt voor 2003 en 2004 een stijging van respectievelijk 2¼ procent en 1½ procent voorzien. Dit is het gevolg van dalende inflatie, sterk oplopende werkloosheid en beperkte groei van de arbeidsproductiviteit. De stijging van de wig (het aandeel van belastingen en sociale premies in de totale loonkosten) zorgt met name in 2003 dat de cao-loonstijging wat hoger uitvalt. De wig wordt vooral groter door hogere pensioenpremies.

Voor 81 procent van de werknemers in de marktsector is al een cao voor heel 2003 afgesloten. De cao-lonen stijgen op jaarbasis gemiddeld 2¼ procent. De loonstijging in de nieuw afgesloten cao's blijft gemiddeld onder de grens van 2½ procent die is overeengekomen in het Sociaal Akkoord van 28 november 2002. In de raming is verondersteld dat de loonstijging in nog niet afgesloten cao's eveneens (vlak) onder de grens van 2½ procent uitkomt. Voor 14 procent van de werknemers in de marktsector is al een cao voor geheel 2004 afgesloten. De cao-lonen voor 2004 stijgen volgens deze cao's op jaarbasis gemiddeld 1¼ procent. De raming houdt in dat de loonstijging in nieuw af te sluiten cao's achterblijft bij de inflatie.

3. Loonontwikkeling in de marktsector

Bron: Macro-economische verkenning 2004 (CPB).

De cao-loonstijging in de sectoren zorg en overheid komt in 2003 en 2004 met respectievelijk 3½ en 3 procent op jaarbasis waarschijnlijk hoger uit dan in de marktsector. Het verschil hangt vooral samen met de uiteenlopende ontwikkeling van bijzondere beloningen. In de sectoren zorg en overheid nemen de eindejaarsuitkeringen dit jaar toe. In de marktsector is dit niet het geval. Voor 2004 is de verwachting dat de cao-loonstijging in de zorg achterblijft bij die in de marktsector.

5. Koopkracht daalt

Het merendeel van de huishoudens ondervindt in 2003 en 2004 een daling van de koopkracht. In 2003 gaan werkenden er het meest in koopkracht op achteruit, in 2004 uitkeringsgerechtigden en werknemers in de collectieve sector. De ongunstige ontwikkeling van de koopkracht is te wijten aan forse lastenverzwaringen, stijging van pensioenpremies en de beleidsmatige korting op de uitkeringen en de lonen in de collectieve sector.

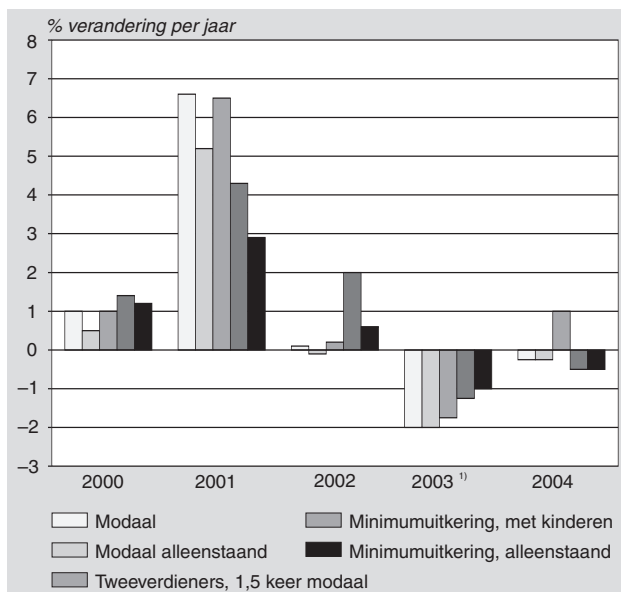
De koopkracht van huishoudens neemt in 2003 af met ongeveer 1 procent. De cao-loonstijging in de marktsector (2¾ procent) ligt weliswaar boven de inflatie (2 procent), maar de lastenverzwaring voor gezinnen met 4 miljard euro vermindert de koopkracht met bijna 2 procent. Werkenden ondervinden het meeste nadeel van de lastenverzwaring en gaan er gemiddeld 1¼ procent op achteruit. Uitkeringsgerechtigden en 65-plussers gaan er met een koopkrachtdaling van respectievelijk 1 procent en ½ procent relatief minder op achteruit.

Bijna alle huishoudens ondervinden nadeel van hogere belastingen en premietarieven. Daarnaast neemt de inkomstenbelasting toe door het vervallen van de basisaftrek lijfrente en de verhoging van de belaste werkgeverspremie Ziekteverzuimwet (ZFW). Voor werkenden zijn bovendien de verhoging van de pensioenpremies en de premie voor het algemene werkloosheids fonds (AWF) ongunstig, evenals de beperking van het bedrijfssparen. Het voordeel van de verhoging van de arbeidskorting en de combinatiekorting weegt daar niet tegenop. Tenslotte stijgen de nominale premies voor zowel de particuliere ziektekosten als voor de ZFW fors.

In 2004 ondervinden huishoudens gemiddeld een koopkrachtdaling van ½ procent. De cao-loonstijging in de marktsector is naar verwachting met 1½ procent net zo hoog als de inflatie. De lastenverzwaring voor gezinnen met 2 miljard euro vermindert de koopkracht met bijna 1 procent. Ook de ombuiging op de salarissen in de collectieve sector en de uitkeringen vermindert de koopkracht.

De koopkracht van werkenden (-½ procent) ontwikkelt zich gunstiger dan die van uitkeringsgerechtigden (-1 procent). Dit komt voornamelijk door het koppelen van de uitkeringen aan de ambtenarensalarissen, die in de komende jaren gekort zullen worden. Bovendien ondervinden vooral uitkeringsgerechtigden nadeel van de versoering van de huursubsidie. De koopkrachtmutatie van werknemers in de collectieve sector (-1½ procent) steekt ongun-

4. Koopkracht standaard huishoudens

¹⁾ Inclusief koopkrachteffect door afschaffing kindertoeslag in huursubsidie en gemiddeld effect grondslagverbreding wegens beperking van bedrijfssparen en afschaffen van basisaftrek lijfrente, fietsaftrek en feestdagenregeling.

Bron: Macro-economische verkenning 2004 (CPB).

stig af bij die van werknemers in de marktsector (-¼ procent). Dit is het gevolg van de korting op de salarissen in de collectieve sector en van de relatief sterke stijging van de pensioenpremies.

Noot bij de titel

¹⁾ Bijdrage van het Centraal Planbureau (CPB). Dit artikel is een bewerking van het hoofdstuk Arbeid en Inkomen uit de Macro-economische verkenning 2004. Het CPB maakt onafhankelijke, wetenschappelijke en actuele economische prognoses die van belang zijn voor beleidsmakers. De verantwoordelijkheid voor gegevens en opvattingen in dit artikel berust bij het CPB.

Tabel 1
Werkgelegenheid

	2002	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>		<i>procentuele verandering t.o.v. voorgaand jaar</i>				
Personen							
Totaal	8 349	2,6	2,2	1,8	0,9	-¾	-½
Vanaf 12 uur per week	7 388	2,7	2,8	1,7	0,8	-¾	-½
Arbeidsjaren							
Totaal	6 521	2,3	1,8	1,3	0,2	-1¼	-¾
Werknemers bedrijven	5 000	3,3	2,2	1,4	0,0	-1¾	-1¼
w.v. marktsector	4 260	3,5	2,2	1,0	-0,8	-2¼	-1¾
zorg	681	2,5	2,5	4,3	4,6	2¼	-1¾
Zelfstandigen	750	-2,5	-0,2	-0,7	-0,7	-¼	¼
Overheid	771	1,2	1,3	2,6	2,8	1	0

Bron: Macro-economische verkenning 2004 (CPB).

Tabel 2
Uitkeringen

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Ziektewet (uitkeringsjaren)	409	428	435	435	429	424
Arbeidsongeschiktheid (personen)	909	930	955	975	982	998
Werkloosheid/Bijstand (personen)	708	623	572	572	700	821

Bron: Macro-economisch verkenning 2004 (CPB).

Tabel 3
Loonontwikkeling in de marktsector

	2000	2001 ¹⁾	2002	2003	2004
	<i>% verandering per jaar</i>				
Cao-loon	3,2	4,5	3,4	2¾	1½
Incidenteel loon	1,6	2,5	0,9	½	½
Bruto loon	4,8	7,0	4,4	3¼	2
Sociale lasten werkgevers	0,3	-1,4	0,6	¾	¼
Loonvoet marktsector	5,1	5,6	5,0	4	2½
Effect loonkostensubsidies	0,0	0,2	0,0	¼	¼
Loonvoet incl. loonkostensubsidies	5,1	5,8	4,9	4¼	2¾

¹⁾ De bruteringsoperatie van de overhevelingstoeslag in 2001 is geboekt als een stijging van de incidentele looncomponent met 1,7 procent en een overeenkomstige daling van de sociale lasten werkgevers.

Bron: Macro-economische verkenning 2004 (CPB).

Tabel 4
Koopkracht standaard huishoudens, 2000-2004

	2000	2001	2002	2003 ¹⁾	2004
	<i>Verandering per jaar in procenten</i>				
Modaal	1,0	6,6	0,1	-2	-¼
Modaal alleenstaand	0,5	5,2	-0,1	-2	-¼
Tweeverdieners, 1,5 keer modaal	1,0	6,5	0,2	-1¾	1
Minimumuitkeringsuitgerechtigde, met kinderen	1,4	4,3	2,0	-1¼	-½
Minimumuitkeringsuitgerechtigde, alleenstaande	1,2	2,9	0,6	-1	-½
AOW, alleenstaand	0,8	3,4	1,0	-½	0

¹⁾ Inclusief koopkrachteffect door afschaffing kindertoeslag in huursubsidie en gemiddeld effect grondslagverbreding wegens beperking van bedrijfssparen en afschaffen van basisaftrek lijfrente, fietsaftrek en feestdagenregeling.

Bron: Macro-economische verkenning 2004 (CPB).

2. Tabellen

Sociaal-economische statistieken in StatLine

StatLine

De cijfers van het CBS zijn beschikbaar via internet. Via de website van het CBS kunt u toegang verkrijgen tot StatLine, de elektronische databank van het CBS. In StatLine vindt u statistische informatie over vele maatschappelijke en economische onderwerpen in de vorm van tabellen en grafieken. Deze resultaten kunt u gratis bekijken, printen of opslaan. Naast de mogelijkheid om te zoeken met trefwoorden, kan met behulp van een Webselector een keuze worden gemaakt uit alle publicaties die zijn opgenomen in StatLine.

Hoe vindt u sociaal-economische cijfers in StatLine?

In StatLine zijn veel cijfers over sociaal-economische onderwerpen te vinden. U vindt deze cijfers als volgt. Ga naar de openingspagina van de CBS homepage (www.cbs.nl), ga met de muis op 'Cijfers' in de linkerbalk staan en klik in het pop-up menu op 'StatLine databank'. U krijgt nu een scherm waarin wordt uitgelegd hoe u binnen StatLine kunt zoeken naar onderwerpen.

Klik in de tekst op het eerste woord 'StatLine'. U krijgt nu een scherm waarin u twee mogelijkheden hebt om StatLine te benaderen (*figuur 1*). Dit scherm kunt u overigens ook direct oproepen door op de homepage van het CBS op de rode tekst 'StatLine' aan de rechterkant te klikken. De eerste ingang tot StatLine is zoeken met een trefwoord. Als u een trefwoord intoetst en daarna op 'zoeken' klikt, selecteert een zoekmachine tabellen van StatLine-publicaties waarin het door u gekozen trefwoord voorkomt.

De tweede mogelijkheid is zelf te zoeken in de themaboorn. U klikt dan op 'thema's', waarna de StatLine Webselector gestart wordt. U kunt dan snel gegevens vinden over sociaal-economische onderwerpen als u klikt op 'Arbeid, inkomen en sociale zekerheid'. Door op het plusje voor een geel mapje te klikken krijgt u de onderliggende thema's of publicaties te zien. De StatLine-publicaties zijn te herkennen aan het blauwe pijltje voor de titel. In de StatLine-publicaties kunt u zelf een tabel samenstellen door onderwerpen, detailleringen en periodes te selecteren.

In *figuur 2* is een voorbeeld gegeven. In de linkerhelft van het scherm staat het bovenste deel van het thema 'Arbeid, inkomen en sociale zekerheid'. Deze bevat zowel subthema's als publicaties. De publicatie 'Beroepsbevolking naar geslacht' is aangeklikt.

In het rechterdeel van het scherm staan de onderwerpen van deze publicatie: werkzame personen, beroepsbevolking, et cetera. Submappen in het rechterdeel opent u door op het 'plusje' te klikken. Rechtsboven staan naast de onderwerpen de detailleringen waaruit geselecteerd kan worden: persoonskenmerken (leeftijd, onderwijsniveau, herkomst, positie huishouden), geslacht en perioden. Wanneer u klaar bent met selecteren, klikt u op 'Gegevens tonen' en wordt de door u samengestelde tabel op het scherm getoond. Uiteraard kunt u deze tabel afdrukken of opslaan op schijf. Als u op het pictogram met de diskette ('Tabel bewaren') boven de tabel klikt, krijgt u de keuze om de tabel in Excel-formaat of in een ander formaat op te slaan.

Wat kunt u in StatLine vinden?

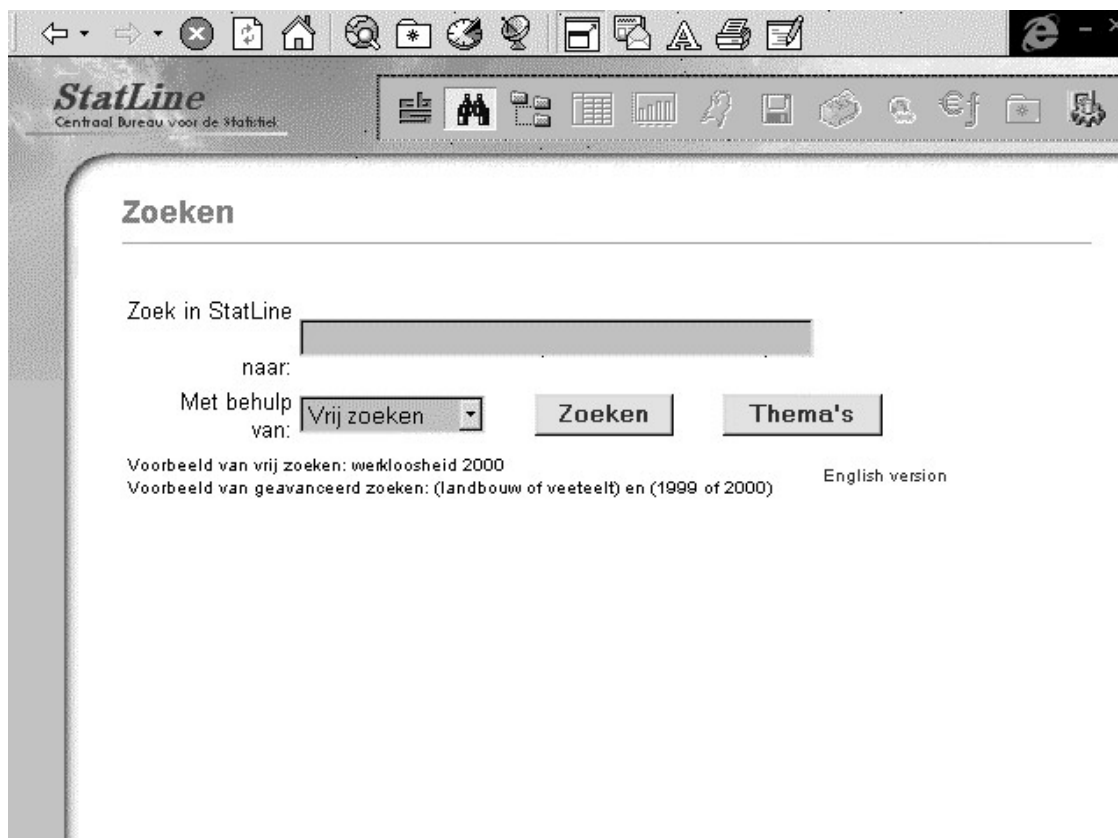
Er is een groot aantal StatLine-publicaties over sociaal-economische onderwerpen. De meeste vindt u onder de kop 'Arbeid, inkomen en sociale zekerheid'. Over arbeid zijn onder meer cijfers opgenomen over banen en lonen, en cao-gegevens, vacatures, beroepsbevolking, werkloosheid arbeidsomstandigheden en vakbeweging. Onder inkomen vindt u onder andere gegevens over inkomensverdelingen, samenstelling van het inkomen, koopkracht, vermogens en bestedingen. Onder sociale zekerheid staan publicaties over arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, de bijstandswet en het ziekteverzuim.

Meer cijfers over sociaal-economische onderwerpen zijn te vinden bij 'Historische reeksen' (net onder 'Arbeid, inkomen en sociale zekerheid' in *figuur 2*). Hierin vindt u tijdreeksen vanaf 1899 voor een beperkt aantal onderwerpen. Cijfers per gemeente of andere regio's zijn behalve onder de thema's zelf ook te vinden bij het thema 'Nederland regionaal'.

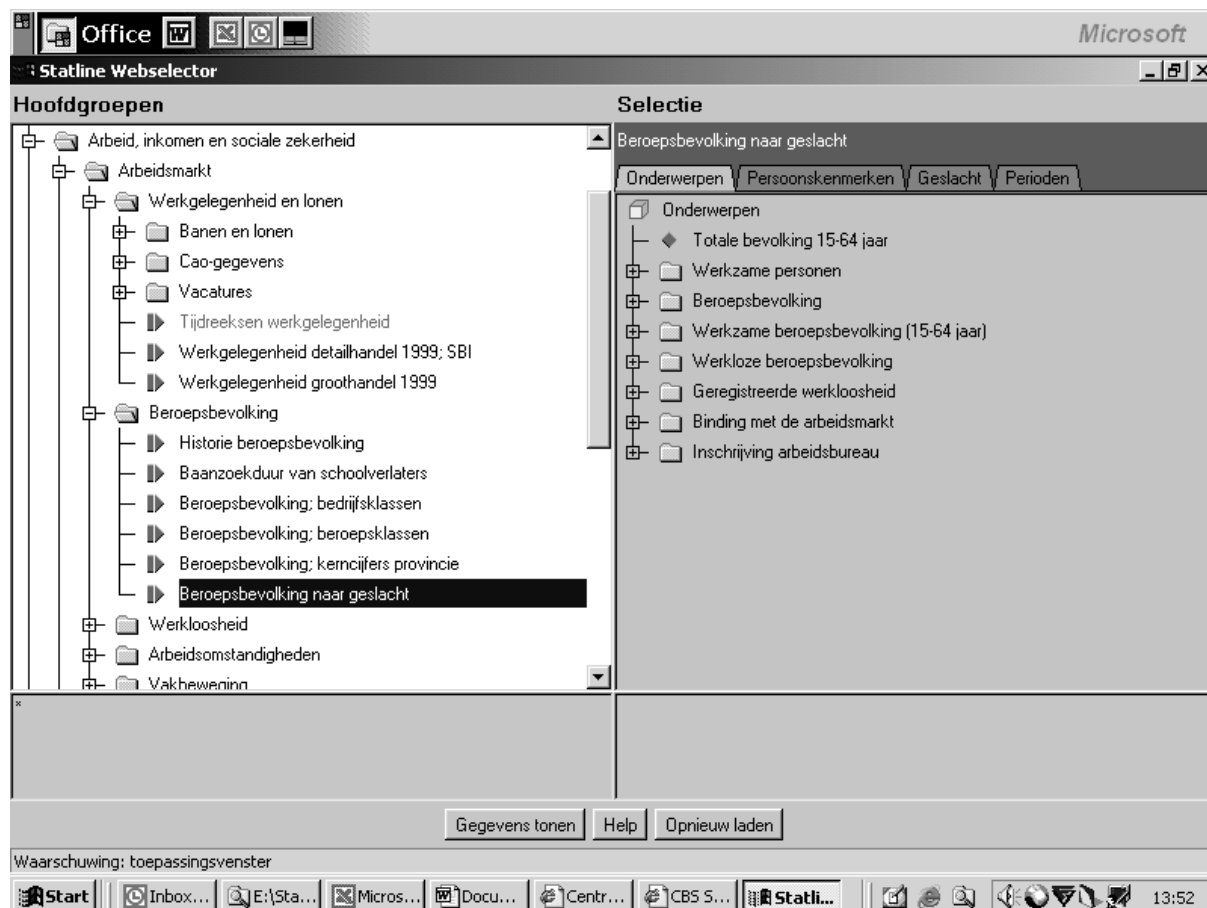
Nieuwe cijfers

De bestaande publicaties ondergaan regelmatig een update. Op de homepage van het CBS vindt u onder de rode tekst 'StatLine' de tekst 'updates'. Wanneer u hierop klikt verschijnt een overzicht van StatLine-publicaties die nieuw verschenen zijn en die een update hebben ondergaan.

Figuur 1

Figuur 2

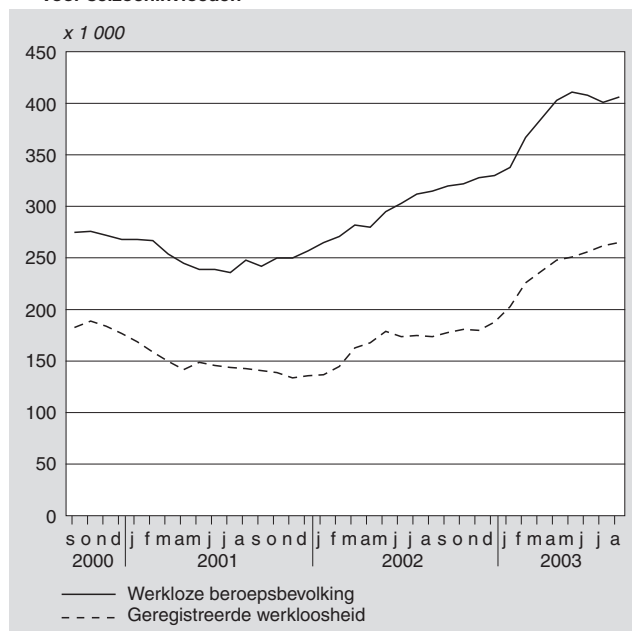

2.0 Kerncijfers

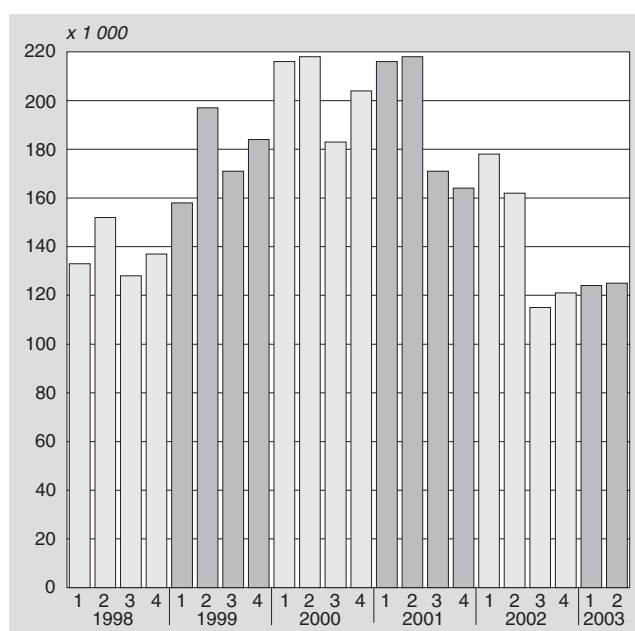
	Basis c.q. eenheid	2000	2001	2002	2002			2003		
					2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.
1. Werkgelegenheid en vacatures ¹⁾										
Werkzame personen	1 000	8 124	8 274*	8 349*
Werknemers	1 000	6 969	7 123*	7 190*
Zelfstandigen	1 000	1 155	1 151*	1 159*
Banen van werknemers	1 000	7 285	7 451*	7 509*	7 513*	7 538*	7 513*	7 482*	7 491*	.
Landbouw en visserij	1 000	118	121*	122*	125*	127*	123*	113*	124*	.
Industrie en bouwnijverheid	1 000	1 528	1 539*	1 515*	1 524*	1 517*	1 500*	1 477*	1 474*	.
Commerciële dienstverlening	1 000	3 470	3 541*	3 531*	3 541*	3 537*	3 507*	3 493*	3 477*	.
Niet-commerciële dienstverlening	1 000	2 169	2 250*	2 341*	2 323*	2 357*	2 382*	2 399*	2 416*	.
Mannen	1 000	4 121	4 176*	4 179*	4 189*	4 191*	4 165*	4 135*	4 136*	.
Vrouwen	1 000	3 164	3 275*	3 330*	3 324*	3 347*	3 348*	3 347*	3 355*	.
Voltijd	1 000	4 131	4 168*	4 149*
Deeltijd	1 000	3 155	3 283*	3 360*
Vast	1 000	6 528	6 656*	6 721*
Flexibel	1 000	757	795*	788*
Vacatures	1 000	203	197	149	162	115	121	124	125	.
Landbouw en visserij	1 000	3	3	3	4	1	2	3	3	.
Industrie en bouwnijverheid	1 000	47	41	28	32	19	20	20	18	.
Commerciële dienstverlening	1 000	110	106	76	82	59	62	66	69	.
Niet-commerciële dienstverlening	1 000	42	47	42	44	36	37	34	35	.
2. Beroepsbevolking en werkloosheid										
Beroepsbevolking	1 000	7 188*	7 315*	7 444*	7 420*	7 534*	7 477*	7 442*	7 501*	7 555*
Mannen	1 000	4 277*	4 317*	4 366*	4 370*	4 407*	4 365*	4 329*	4 369*	4 389*
Vrouwen	1 000	2 911*	2 998*	3 077*	3 049*	3 126*	3 112*	3 112*	3 132*	3 166*
Werkzame beroepsbevolking	1 000	6 919*	7 064*	7 141*	7 132*	7 212*	7 159*	7 064*	7 098*	7 142*
Mannen	1 000	4 164*	4 209*	4 219*	4 230*	4 248*	4 205*	4 130*	4 164*	4 177*
Vrouwen	1 000	2 755*	2 856*	2 922*	2 902*	2 963*	2 954*	2 935*	2 934*	2 965*
Werkloze beroepsbevolking	1 000	269*	251*	302*	287*	322*	318*	377*	403*	413*
Mannen	1 000	113*	108*	147*	140*	159*	160*	200*	204*	212*
Vrouwen	1 000	156*	142*	155*	147*	163*	158*	178*	198*	201*
Geregistreerde werkloosheid	1 000	188	146	170	164	172	182	241	239	262
Mannen	1 000	98	77	91	87	94	100	139	135	144
Vrouwen	1 000	90	69	79	77	77	82	102	104	118
Geregistreerde werkloosheid	%	2,6	2,0*	2,3*	2,2*	2,3*	2,4*	3,2*	3,2*	3,5*
Mannen	%	2,3	1,8*	2,1*	2,0*	2,2*	2,3*	3,2*	3,1*	3,3*
Vrouwen	%	3,1	2,3*	2,6*	2,5*	2,5*	2,7*	3,3*	3,4*	3,8*

¹⁾ De gehele werkgelegenheid inclusief minder dan 12 uur.

1. Werkloze beroepsbevolking en geregistreerde werkloosheid (driemaandsgemiddelden onder de middelste maand) gecorrigeerd voor seizoeninvloeden

2. Vacatures, ultimo kwartaal

	Basis c.q. eenheid	2000	2001	2002	2002				2003		
					1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.
3. Collectieve arbeidsvoorwaarden en vakverenigingen											
Cao-lonen per uur incl. bijzondere beloningen	2000=100	100,0	104,4	108,2	106,9	107,8	108,9	109,2	110,4*	111,0*	111,6*
Particuliere bedrijven	2000=100	100,0	104,2	107,8	106,6	107,4	108,4	108,8	110,0*	110,3*	111,1*
Gesubsidieerde sector	2000=100	100,0	105,2	109,6	107,9	109,0	110,6	110,7	112,3*	112,3*	112,9*
Overheid	2000=100	100,0	104,4	109,0	107,8	108,5	109,5	110,0	111,2*	112,8*	112,9*
Leden van vakverenigingen ¹⁾	1 000	1 797	1 800	1 781	1 781	1 786	1 787	1 777	1 751	1 756	.
Verloren arbeidsdagen door stakingen ²⁾	1 000	9,4	45,1	245,5	26,7	218,5	0,2
4. Lonen en loonkosten											
Verdiende lonen per maand van Voltijdwerknemers ³⁾	euro	2 369*	2 517	.	1 206,60	1 206,60	1 231,80	1 231,80	1 249,20	1 249,20	1 264,80
Minimumloon per maand	euro	284,6	282,6
Aantal minimumloners	1 000	284,6	282,6
Loonkosten per uur in industrie en (bouw) nijverheid	euro	25,21*	26,50*	27,66*	27,19*	27,55*	27,94*	27,98*	28,24*	28,55*	.
5. Inkomens, vermogen en consumptie											
Gemiddeld beschikbaar inkomen van huishoudens ⁴⁾	1 000 euro	24,8
Dynamische koopkrachtverandering ⁵⁾ , t.o.v. 1 jaar eerder	%	2,0
Gemiddeld vermogen per huishouden	1 000 euro	108	113*
Gemiddelde bestedingen per huishouden	1 000 euro	24,8
Consumptie (volumemutatie per persoon) ⁶⁾	%	2,8*	0,4*	0,3*	0,6*	0,0*	0,3*	0,4*	0,1*	.	.
Consumentenvertrouwen ⁷⁾ , gem. saldo pos. en neg. antw.		25	-1	-20	-5	-17	-27	-32	-36	-36	-35
Consumentenprijsindex											
Alle huishoudens	2000=100	100,0	104,2	107,6	106,5	107,6	108,0	108,2	109,1	109,8	110,2
Geharmoniseerde index CPI, Nederland	1996=100	108,2	113,8	118,2	116,9	118,4	118,5	118,8	120,2	121,0	121,0
6. Sociale zekerheid											
WW uitkeringen ⁸⁾	1 000	204	176	182	180	179	184	204	238	247	.
WW uitkeringen seizoengecorrigeerd	1 000	204	176	183	172	185	191	204	227	253	.
Algemene bijstandswet, (incl. RWW) periodiek algemeen <65 jaar, thuiswonend	1 000	335	322	320	321	318	317	320	325	.	.
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	1 000	942	970	987	985	988	988	993	992	989	.
Ziekteverzuim (exclusief overheid) ⁹⁾	%	6,1	6,1	.	6,5	6,0	5,6	6,1	6,0	5,3	.

¹⁾ Betreft vakverenigingen aangesloten bij de FNV, het CNV en de Vakcentrale MHP.

²⁾ De gegevens voor 2001 zijn exclusief de acties in verband met de CAO Ziekenhuizen. Ter voorkoming van onthulling van herkenbare afzonderlijke bedrijven zijn de gegevens van het derde en vierde kwartaal 2002 samengevoegd.

³⁾ De samenstelling is ingaande 1999 gewijzigd (zie art. 'Banen, lonen en arbeidsduur van werknemers' in de Sociaal-economische maandstatistiek, december 2001).

⁴⁾ Het besteedbaar inkomen is de som van inkomsten uit alle bronnen na aftrek van premies en belastingen.

⁵⁾ De ontwikkeling van werkelijk ondervonden koopkracht.

⁶⁾ Consumptie door huishoudens incl. Instellingen Zonder Winstoogmerk werkzaam ten behoeve van huishoudens (binnenlands). Het betreft hier mutaties t.o.v. de overeenkomstige periode voorgaand jaar.

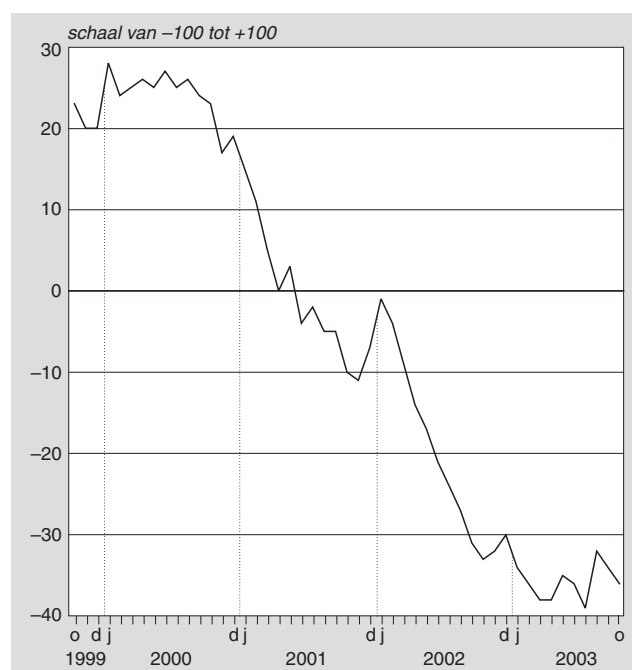
⁷⁾ Jaar- en kwartaalcijfers zijn berekend als een gewogen gemiddelde van het maandelijks vastgestelde consumentenvertrouwen. De index is weergegeven op een schaal van -100 tot +100.

⁸⁾ De WW-cijfers wijken af van eerder gepubliceerde cijfers.

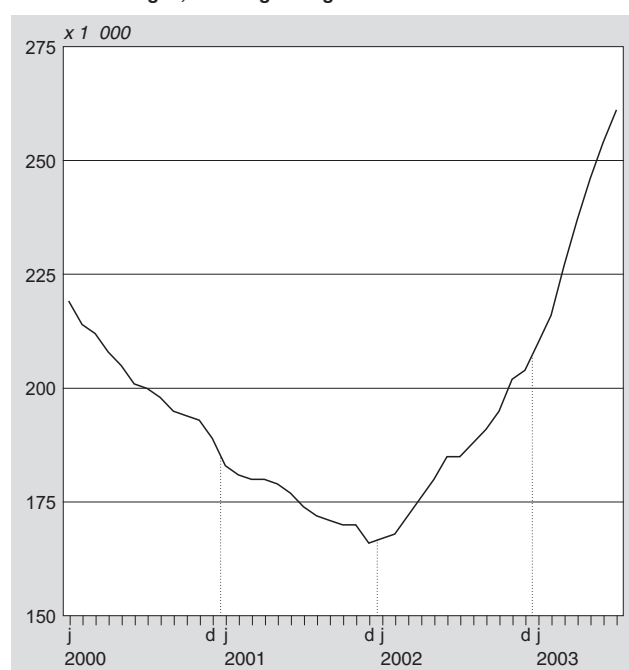
⁹⁾ In het verleden werd het aantal WW-uitkeringen gepubliceerd op transactiebasis. Hierbij werden uitkeringen gecorrigeerd met maximaal 6 maanden nagekomen informatie.

Inclusief verzuim als gevolg van zwangerschaps- en bevallingsverlof.

3. Index consumentenvertrouwen

4. WW-uitkeringen, seizoengecorrigeerd

2.1 Werkgelegenheid

Tabel 2.1.1
Werkzame beroepsbevolking ¹⁾

	Dec.– Febr.	Jan.– Mrt.	Febr.– Apr.	Mrt.– Mei	Apr.– Juni	Mei– Juli	Juni– Aug.	Juli– Sept.	Aug.– Okt.	Sept.– Nov.	Okt.– Dec.	Nov.– Jan.
<i>x 1 000</i>												
2000*	6 812	6 791	6 834	6 846	6 900	6 964	7 038	7 010	6 982	6 959	6 973	6 938
2001*	6 934	6 958	6 984	7 017	7 045	7 104	7 165	7 154	7 121	7 090	7 101	7 082
2002*	7 053	7 062	7 067	7 094	7 132	7 174	7 212	7 212	7 194	7 164	7 159	7 136
2003*	7 087	7 064	7 061	7 069	7 098	7 145	7 193	7 142				
<i>Verandering t.o.v. een jaar eerder</i>												
2001*	122	167	150	171	145	140	127	144	139	131	128	144
2002*	119	104	83	77	87	70	47	58	73	74	58	54
2003*	34	2	-6	-25	-34	-29	-19	-70				
<i>Na verwijdering van seizoensinvloeden</i>												
2000*	6 868	6 846	6 889	6 885	6 913	6 922	6 952	6 942	6 941	6 954	6 969	6 966
2001*	6 990	7 013	7 039	7 056	7 058	7 062	7 079	7 086	7 080	7 084	7 097	7 110
2002*	7 108	7 117	7 122	7 134	7 145	7 131	7 126	7 144	7 153	7 159	7 155	7 164
2003*	7 143	7 120	7 115	7 109	7 111	7 103	7 107	7 074				

¹⁾ Werkzame beroepsbevolking van 15–64 jaar.

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking en arbeidsrekeningen.

Tabel 2.1.2
Werkzame beroepsbevolking ¹⁾

	2002*				2003*			
	Apr.–Juni	Mei–Juli	Juni–Aug.	Juli–Sept.	Apr.–Juni	Mei–Juli	Juni–Aug.	Juli–Sept.
<i>x 1 000</i>								
Totaal	7 132	7 174	7 212	7 212	7 098	7 145	7 193	7 142
15–24 jaar	838	884	909	895	810	851	884	852
25–44 jaar	3 954	3 943	3 945	3 941	3 895	3 902	3 901	3 890
45–64 jaar	2 340	2 346	2 357	2 376	2 394	2 392	2 408	2 400
Man	4 230	4 238	4 261	4 248	4 165	4 181	4 195	4 177
15–24 jaar	442	460	474	461	426	445	456	448
25–44 jaar	2 292	2 286	2 289	2 283	2 234	2 234	2 231	2 224
45–64 jaar	1 495	1 492	1 498	1 504	1 505	1 502	1 508	1 505
Vrouw	2 902	2 935	2 951	2 963	2 934	2 963	2 998	2 965
15–24 jaar	396	424	436	433	384	406	428	404
25–44 jaar	1 662	1 657	1 656	1 658	1 661	1 668	1 670	1 666
45–64 jaar	845	854	859	872	889	890	900	895

¹⁾ Werkzame beroepsbevolking van van 15–64 jaar naar geslacht en leeftijd, niet voor seizoen gecorrigeerde cijfers.

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking en arbeidsrekeningen.

Tabel 2.1.3
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak

	2001*		2002*				2003*	
	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
<i>x 1 000</i>								
Totaal	7 489	7 490	7 472	7 513	7 538	7 513	7 482	7 491
Landbouw en visserij	127	124	113	125	127	123	113	124
Delfstoffenwinning	8	8	8	9	8	8	8	8
Industrie	1 056	1 052	1 047	1 043	1 029	1 018	1 016	1 012
Energie en water	36	36	36	35	36	35	35	35
Bouwnijverheid	446	446	430	437	443	439	417	419
Handel, horeca en reparatie	1 557	1 559	1 566	1 567	1 561	1 556	1 558	1 549
Vervoer en communicatie	471	468	466	466	467	460	457	457
Financiële en zakelijke diensten	1 527	1 516	1 507	1 509	1 510	1 491	1 477	1 470
Overheid	932	945	954	957	966	982	987	986
Zorg en overige diensten	1 328	1 335	1 346	1 365	1 390	1 401	1 412	1 430
Mannen	4 196	4 188	4 172	4 189	4 191	4 165	4 135	4 136
Landbouw en visserij	90	88	80	87	90	88	80	87
Delfstoffenwinning	7	7	7	7	7	7	7	7
Industrie	795	793	790	786	776	768	768	765
Energie en water	29	29	29	28	28	28	28	28
Bouwnijverheid	406	405	390	399	404	398	378	383
Handel, horeca en reparatie	823	819	828	833	830	822	825	825
Vervoer en communicatie	333	332	330	330	330	328	326	325
Financiële en zakelijke diensten	848	845	840	841	840	834	821	816
Overheid	520	525	526	526	530	535	536	535
Zorg en overige diensten	345	345	352	353	356	356	366	366
Vrouwen	3 293	3 302	3 300	3 324	3 347	3 348	3 347	3 355
Landbouw en visserij	38	37	32	38	37	35	33	37
Delfstoffenwinning	1	1	1	2	1	1	1	1
Industrie	262	258	257	257	254	250	248	247
Energie en water	7	7	7	7	7	7	7	7
Bouwnijverheid	40	41	39	38	39	41	39	36
Handel, horeca en reparatie	734	741	739	734	731	734	734	724
Vervoer en communicatie	138	136	135	136	137	132	131	132
Financiële en zakelijke diensten	680	671	668	668	669	657	656	654
Overheid	411	420	427	432	437	446	451	451
Zorg en overige diensten	983	990	995	1 013	1 035	1 045	1 046	1 064
<i>% verandering t.o.v. hetzelfde kwartaal van voorgaand jaar</i>								
Totaal	2,2	1,9	1,3	0,9	0,7	0,3	0,1	-0,3
Landbouw en visserij	2,5	2,4	2,1	1,6	-0,3	-1,3	0,3	-0,7
Delfstoffenwinning	-3,9	-2,2	-1,6	1,5	1,0	0,6	-1,7	-2,8
Industrie	0,3	-0,3	-0,8	-1,6	-2,5	-3,2	-2,9	-3,0
Energie en water	-2,4	-2,6	-3,0	-3,2	-2,2	-1,6	-1,0	-1,1
Bouwnijverheid	1,9	1,7	1,1	0,3	-0,6	-1,6	-2,9	-4,1
Handel, horeca en reparatie	2,0	1,7	1,3	0,8	0,3	-0,2	-0,5	-1,1
Vervoer en communicatie	2,9	2,0	0,9	-0,2	-0,9	-1,7	-1,7	-1,8
Financiële en zakelijke diensten	1,0	0,6	-0,5	-0,9	-1,1	-1,7	-2,0	-2,5
Overheid	3,2	3,8	3,2	3,2	3,8	3,9	3,6	3,0
Zorg en overige diensten	4,4	4,4	3,8	4,0	4,7	4,9	4,8	4,7
Mannen	1,2	1,1	0,7	0,3	-0,1	-0,5	-0,9	-1,3
Landbouw en visserij	4,8	6,2	3,3	-0,4	-0,2	0,6	-0,2	-0,1
Delfstoffenwinning	-5,5	-3,6	-0,6	1,8	0,1	-1,0	-2,0	-3,0
Industrie	-1,1	-1,4	-0,8	-1,3	-2,4	-3,2	-2,7	-2,7
Energie en water	-2,6	-3,0	-3,1	-4,1	-3,8	-2,9	-2,4	-2,7
Bouwnijverheid	0,9	0,9	0,9	0,6	-0,5	-1,6	-3,2	-4,2
Handel, horeca en reparatie	2,1	1,8	1,2	1,0	0,9	0,4	-0,4	-0,9
Vervoer en communicatie	2,5	1,7	1,0	-0,4	-1,1	-1,3	-1,3	-1,4
Financiële en zakelijke diensten	1,3	0,9	0,0	-0,6	-0,9	-1,4	-2,3	-2,9
Overheid	0,8	2,1	1,8	1,9	1,8	1,9	1,9	1,7
Zorg en overige diensten	3,6	3,8	2,1	2,3	3,2	3,4	4,0	3,8
Vrouwen	3,4	2,9	2,0	1,7	1,7	1,4	1,4	0,9
Landbouw en visserij	-2,6	-5,7	-0,7	6,6	-0,7	-5,8	1,6	-2,0
Delfstoffenwinning	5,2	5,8	-6,4	-0,3	5,5	8,9	0,1	-1,6
Industrie	4,5	3,2	-1,0	-2,5	-3,0	-3,4	-3,6	-3,9
Energie en water	-1,5	-0,7	-2,6	0,2	4,8	3,6	4,7	5,4
Bouwnijverheid	13,3	10,1	2,5	-2,0	-1,9	-0,8	-0,1	-3,5
Handel, horeca en reparatie	2,0	1,6	1,5	0,6	-0,4	-0,9	-0,6	-1,3
Vervoer en communicatie	4,0	2,7	0,5	0,3	-0,5	-2,7	-2,8	-2,8
Financiële en zakelijke diensten	0,7	0,1	-1,1	-1,3	-1,5	-2,0	-1,7	-2,1
Overheid	6,4	5,9	4,9	4,7	6,2	6,3	5,6	4,5
Zorg en overige diensten	4,7	4,5	4,5	4,6	5,2	5,5	5,2	5,1

Bron: CBS, Arbeidsrekeningen.

Tabel 2.1.4
Arbeidsvolume van werknemers naar geslacht en bedrijfstak

	2001*		2002*				2003*	
	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
<i>1 000 arbeidsjaren</i>								
Totaal	5 778	5 769	5 761	5 778	5 787	5 760	5 730	5 727
Landbouw en visserij	93	91	82	89	91	90	82	88
Delfstoffenwinning	8	8	8	8	8	8	8	8
Industrie	929	924	922	917	905	897	895	890
Energie en water	33	33	33	33	33	33	32	32
Bouwnijverheid	422	422	406	413	419	415	393	396
Handel, horeca en reparatie	1 088	1 082	1 090	1 093	1 088	1 080	1 082	1 080
Vervoer en communicatie	391	388	387	388	388	383	381	381
Financiële en zakelijke diensten	1 193	1 187	1 184	1 180	1 178	1 165	1 156	1 147
Overheid	751	762	767	765	771	782	787	781
Zorg en overige diensten	871	871	882	892	906	909	913	924
Mannen	3 694	3 687	3 673	3 682	3 682	3 663	3 633	3 628
Landbouw en visserij	72	71	65	68	71	70	64	68
Delfstoffenwinning	7	7	7	7	7	7	7	7
Industrie	742	740	739	734	725	719	718	713
Energie en water	28	28	28	28	28	27	27	27
Bouwnijverheid	395	395	380	388	393	388	368	372
Handel, horeca en reparatie	661	656	663	666	664	657	659	659
Vervoer en communicatie	297	296	295	295	294	292	291	291
Financiële en zakelijke diensten	737	737	734	732	730	726	716	710
Overheid	472	478	478	477	481	487	487	484
Zorg en overige diensten	280	280	286	288	290	290	296	297
Vrouwen	2 085	2 082	2 088	2 096	2 105	2 096	2 097	2 099
Landbouw en visserij	21	20	18	20	21	20	18	20
Delfstoffenwinning	1	1	1	1	1	1	1	1
Industrie	187	184	183	184	180	178	177	177
Energie en water	5	5	5	5	5	5	5	5
Bouwnijverheid	26	27	26	25	26	27	26	24
Handel, horeca en reparatie	426	426	428	428	424	423	423	421
Vervoer en communicatie	94	93	92	93	94	91	90	90
Financiële en zakelijke diensten	455	451	450	448	447	439	440	437
Overheid	279	284	289	288	290	295	299	297
Zorg en overige diensten	590	591	596	604	616	619	617	627
<i>% verandering t.o.v. hetzelfde kwartaal van voorgaand jaar</i>								
Totaal	1,6	1,6	1,0	0,4	0,2	-0,2	-0,5	-0,9
Landbouw en visserij	2,6	4,6	3,0	-0,6	-1,7	-1,8	-0,3	-0,6
Delfstoffenwinning	-4,5	-3,0	-0,9	1,9	0,6	-0,4	-1,6	-2,7
Industrie	-0,4	-1,0	-1,1	-1,8	-2,6	-3,0	-2,9	-3,0
Energie en water	-2,4	-2,4	-2,4	-2,9	-1,9	-1,3	-1,0	-1,5
Bouwnijverheid	1,7	1,7	1,3	0,3	-0,6	-1,6	-3,0	-4,2
Handel, horeca en reparatie	1,3	1,5	1,0	0,4	0,0	-0,2	-0,8	-1,2
Vervoer en communicatie	2,0	0,7	0,4	-0,3	-0,8	-1,3	-1,5	-1,7
Financiële en zakelijke diensten	0,7	0,7	-0,1	-1,0	-1,3	-1,9	-2,4	-2,8
Overheid	2,9	3,7	3,1	2,7	2,6	2,6	2,6	2,1
Zorg en overige diensten	4,2	4,4	3,4	3,4	4,0	4,3	3,5	3,5
Mannen	0,7	0,8	0,7	0,1	-0,3	-0,6	-1,1	-1,5
Landbouw en visserij	4,2	6,5	3,6	-2,4	-2,2	-1,3	-0,9	-0,1
Delfstoffenwinning	-6,0	-4,2	-0,9	1,9	0,1	-0,9	-2,0	-3,0
Industrie	-1,4	-1,7	-1,0	-1,5	-2,4	-2,8	-2,8	-2,8
Energie en water	-2,4	-2,6	-2,4	-3,4	-3,1	-2,1	-2,0	-2,7
Bouwnijverheid	0,9	1,1	1,2	0,5	-0,5	-1,7	-3,2	-4,2
Handel, horeca en reparatie	1,2	1,4	0,9	0,5	0,4	0,1	-0,6	-1,0
Vervoer en communicatie	1,6	0,4	0,5	-0,3	-1,1	-1,1	-1,2	-1,4
Financiële en zakelijke diensten	0,7	0,9	0,5	-0,4	-0,9	-1,5	-2,5	-3,0
Overheid	0,7	2,3	2,1	2,0	1,8	1,9	1,9	1,5
Zorg en overige diensten	3,1	3,0	1,9	2,4	3,4	3,5	3,5	3,2
Vrouwen	3,3	3,0	1,7	1,0	1,0	0,7	0,4	0,1
Landbouw en visserij	-2,7	-1,7	0,7	6,0	0,0	-3,5	1,9	-2,4
Delfstoffenwinning	4,7	4,6	-0,8	1,9	3,7	3,4	0,7	-1,3
Industrie	3,8	2,0	-1,8	-2,7	-3,4	-3,5	-3,5	-3,9
Energie en water	-2,2	-1,3	-2,3	0,0	5,0	3,4	4,8	5,5
Bouwnijverheid	13,9	11,2	3,2	-2,8	-2,0	-0,8	-0,2	-3,7
Handel, horeca en reparatie	1,6	1,7	1,1	0,3	-0,5	-0,7	-1,0	-1,6
Vervoer en communicatie	3,4	1,9	0,2	0,0	0,1	-1,9	-2,4	-2,4
Financiële en zakelijke diensten	0,7	0,3	-1,0	-1,9	-1,8	-2,6	-2,2	-2,5
Overheid	6,8	6,2	4,7	3,7	4,1	3,8	3,6	3,1
Zorg en overige diensten	4,7	5,0	4,1	3,8	4,3	4,6	3,5	3,7

Bron: CBS, Arbeidsrekeningen.

2.2 Vacatures

Tabel 2.2.1
Vacatures naar economische activiteit en bedrijfsgrootte

	SBI-code	2001				2002				2003			Jaar- mutatie 2002- 2003
		31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 juni	
<i>x 1 000</i>													
Totaal		215,6	218,1	170,7	163,9	177,8	162,0	115,1	120,9	123,5	125,2	-36,8	
w.v.													
Particuliere bedrijven ¹⁾		200,6	201,7	156,1	147,8	162,8	146,0	103,3	107,9	113,1	114,0	-32,0	
Overheid		15,0	16,4	14,7	16,0	15,1	15,9	11,8	12,9	10,4	11,1	-4,8	
Bedrijfssector													
Landbouw en visserij	01-05	4,4	3,4	2,7	2,6	4,6	4,0	1,2	1,9	2,9	2,8	-1,1	
Industrie en bouwnijverheid	10-45	45,2	45,5	35,0	33,8	35,1	31,6	18,7	19,6	20,0	18,4	-13,2	
Commerciële dienstverlening	50-74	118,7	118,6	88,1	82,0	90,0	82,3	59,2	62,0	66,4	69,1	-13,2	
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	47,4	50,6	44,9	45,5	48,1	44,1	36,0	37,3	34,2	34,9	-9,3	
Bedrijfstak													
Delfstoffenwinning	10-14	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,0	
Industrie	15-37	24,5	24,8	20,0	18,5	18,4	16,8	11,2	12,3	11,3	9,9	-6,9	
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	0,7	0,5	0,4	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2	-0,2	
Bouwnijverheid	45	19,8	20,1	14,5	14,6	15,8	14,2	6,9	6,8	8,2	8,0	-6,2	
Handel	50-52	35,3	35,9	26,6	25,9	29,9	27,7	20,7	23,7	23,2	26,9	-0,8	
Horeca	55	9,3	9,5	8,4	7,4	9,0	9,9	6,7	5,7	6,0	6,0	-3,9	
Vervoer en communicatie	60-64	11,4	10,7	8,1	7,0	8,2	7,8	5,6	4,8	6,6	6,0	-1,8	
w.o. post en telecommunicatie	64	2,8	2,1	1,3	1,3	1,2	0,9	0,6	1,1	1,1	1,5	0,7	
Financiële instellingen	65-67	8,2	7,5	5,9	7,5	6,0	4,8	3,0	3,4	4,2	4,0	-0,8	
Zakelijke dienstverlening	70-74	54,4	54,9	39,2	34,2	36,9	32,0	23,2	24,5	26,4	26,2	-5,8	
w.o. computerservice, informatietechnologie	72	10,7	8,4	6,1	5	4,1	3,3	1,8	2,3	2,0	2,5	-0,9	
Openbaar bestuur	75	9,8	9,6	9,0	10,0	9,9	9,0	7,3	7,8	6,8	6,7	-2,3	
Onderwijs	80	5,7	7,0	6,3	6,1	4,3	5,8	3,7	3,5	3,1	4,0	-1,9	
Gezondheids- en welzijnszorg	85	22,8	23,8	22,2	21,5	24,0	20,9	19,4	19,6	17,9	17,2	-3,7	
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	9,1	10,3	7,5	7,9	10,0	8,4	5,7	6,4	6,4	7,0	-1,4	
Bedrijfsgrootte													
Bedrijven met 1- 9 werknemers		54,4	61,1	45,7	44,1	54,0	47,6	28,0	34,6	34,4	38,9	-8,7	
Bedrijven met 10-99 werknemers		65,0	69,6	52,4	50,4	55,5	51,3	33,8	33,2	35,8	35,6	-15,7	
Bedrijven met 100 werknemers en meer		96,2	87,4	72,7	69,4	68,3	63,0	53,4	53,1	53,4	50,7	-12,3	

¹⁾ Inclusief gesubsidieerde sector.

Bron: CBS, Vacature-enquête.

Tabel 2.2.2
Vacatures naar economische activiteit, seizoengecorrigeerd

	SBI-code	2000				2001				2002				2003 *	
		31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni
<i>x 1 000</i>															
Totaal		200,3	201,4	203,0	213,3	205,6	200,8	191,4	171,4	167,8	147,0	133,0	127,5	116,8	114,0
Bedrijfssector															
Landbouw en visserij	01-05	2,9	3,5	3,4	5,0	3,6	2,9	3,3	3,5	3,6	3,4	1,5	2,6	2,4	2,4
Industrie en bouwnijverheid	10-45	47,2	49,5	46,7	46,3	43,8	40,9	39,5	36,1	33,2	27,2	23,5	21,8	18,6	16,4
Commerciële dienstverlening w.o.	50-74	108,3	107,1	110,2	117,0	112,3	109,1	99,7	86,0	84,4	74,6	68,8	65,6	62,6	62,2
Handel		34,8	34,5	34,5	36,6	34,0	32,7	29,8	27,3	28,5	24,4	24,2	25,0	22,5	23,9
Zakelijke dienstverlening		45,1	45,0	47,3	52,0	51,5	50,1	44,7	36,1	34,7	29,2	26,6	25,9	24,6	23,7
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	41,9	41,3	42,7	45,0	45,9	47,9	48,9	45,8	46,6	41,8	39,2	37,5	33,2	33,0

Bron: CBS, Vacature-enquête.

Tabel 2.2.3
Ontstane vacatures naar economische activiteit en bedrijfsgrootte ¹⁾

	SBI-code	2001				2002				2003			Jaar- mutatie 2002- 2003
		31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 juni	
<i>x 1 000</i>													
Totaal		270	273	209	194	213	200	160	162	177	175		-25
w.v.													
Particuliere bedrijven ²⁾		252	252	189	176	196	182	141	149	165	162		-20
Overheid		18	20	20	17	17	18	19	13	11	13		-5
Bedrijfssector													
Landbouw en visserij	01-05	6	4	4	3	6	4	2	3	5	4		0
Industrie en bouwnijverheid	10-45	49	42	33	30	35	31	20	21	27	25		-6
Commerciële dienstverlening	50-74	152	160	114	107	115	111	86	92	100	100		-11
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	62	67	58	54	57	54	52	45	45	46		-8
Bedrijfstak													
Delfstoffenwinning	10-14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0
Industrie	15-37	27	27	20	18	19	17	13	13	15	14		-3
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0		0
Bouwnijverheid	45	22	15	12	11	15	13	7	7	12	10		-3
Handel	50-52	55	52	45	44	43	40	35	38	38	38		-3
Horeca	55	17	23	16	11	15	19	11	9	10	12		-7
Vervoer en communicatie	60-64	14	15	10	9	12	12	9	8	10	10		-2
w.o. post en telecommunicatie	64	3	3	2	2	2	1	1	1	1	2		0
Financiële instellingen	65-67	9	7	7	8	5	5	4	5	5	5		0
Zakelijke dienstverlening w.o. computerservice, informatietechnologie	70-74	56	63	37	34	40	35	27	33	37	36		1
72	9	6	5	4	3	3	2	3	3	3	3		0
Openbaar bestuur	75	9	9	7	9	8	7	6	6	6	5		-1
Onderwijs	80	9	11	14	8	8	10	12	6	6	7		-3
Gezondheids- en welzijnzorg	85	32	32	27	27	30	27	26	24	24	25		-2
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	12	14	9	10	11	11	8	9	9	9		-2
Bedrijfs grootte													
Bedrijven met 1- 9 werknemers		76	82	55	54	64	60	38	51	49	52		-8
Bedrijven met 10-99 werknemers		86	93	69	62	69	67	47	44	57	59		-8
Bedrijven met 100 werknemers en meer		108	97	85	77	79	73	74	67	71	64		-9

¹⁾ In het kwartaal eindigend op aangegeven datum.²⁾ Inclusief gesubsidieerde sector.

Bron: CBS, Vacature-enquête.

Tabel 2.2.4
Vervulde vacatures naar economische activiteit en bedrijfsgrootte ¹⁾²⁾

	SBI-code	2001				2002				2002			Jaar mutatie 2002- 2003
		31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 juni	
<i>x 1 000</i>													
Totaal		258	270	256	200	199	216	207	156	174	173	-42	
w.v.													
Particuliere bedrijven ³⁾		241	251	234	185	181	199	184	144	160	161	-38	
Overheid		18	19	22	16	18	17	23	12	14	12	-5	
Bedrijfssector													
Landbouw en visserij	01-05	6	5	5	3	4	5	5	3	4	4	-1	
Industrie en bouwnijverheid	10-45	48	42	43	31	33	34	33	20	27	26	-8	
Commerciële dienstverlening	50-74	145	160	145	113	107	119	109	89	95	97	-21	
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	60	64	63	53	55	58	61	44	48	46	-13	
Bedrijfstak													
Delfstoffenwinning	10-14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Industrie	15-37	28	26	25	19	19	19	18	12	16	15	-3	
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Bouwnijverheid	45	19	15	18	11	14	15	14	7	10	11	-4	
Handel	50-52	55	51	54	44	39	42	42	35	38	34	-8	
Horeca	55	15	23	17	12	13	18	14	10	10	12	-6	
Vervoer en communicatie	60-64	15	15	13	10	10	12	11	8	8	10	-2	
w.o. post en telecommunicatie	64	3	3	3	2	2	1	1	1	1	1	0	
Financiële instellingen	65-67	9	8	8	7	7	6	5	4	4	5	-1	
Zakelijke dienstverlening	70-74	51	62	53	39	37	40	35	31	35	36	-4	
w.o. computerservice, informatietechnologie	72	7	9	7	6	4	4	4	3	3	2	-2	
Openbaar bestuur	75	8	9	8	8	8	8	7	5	7	6	-2	
Onderwijs	80	9	10	14	8	10	9	15	6	6	6	-3	
Gezondheids- en welzijnszorg	85	30	31	29	28	28	30	28	24	25	26	-4	
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	12	13	12	9	9	12	11	8	9	8	-4	
Bedrijfsgrootte													
Bedrijven met 1- 9 werknemers		71	76	71	56	54	66	58	44	49	47	-19	
Bedrijven met 10-99 werknemers		84	88	87	64	64	71	65	44	54	59	-12	
Bedrijven met 100 werknemers en meer		103	106	99	81	80	78	84	67	71	67	-11	

¹⁾ Het aantal vervulde vacatures is inclusief het aantal vervallen vacatures.

²⁾ In het kwartaal eindigend op aangegeven datum.

³⁾ Inclusief gesubsidieerde sector.

Bron: CBS, Vacature-enquête.

2.3 Werkloosheid

Tabel 2.3.1
Werkloze beroepsbevolking ¹⁾

	Dec.– Febr.	Jan.– Mrt.	Febr.– April	Mrt.– Mei	April– Juni	Mei– Juli	Juni– Aug.	Juli– Sept.	Aug.– Okt.	Sept.– Nov.	Okt.– Dec.	Nov.– Jan.
<i>x 1 000</i>												
2000*	260	269	275	274	269	281	278	276	268	269	262	259
2001*	273	277	262	236	232	245	249	255	235	242	240	248
2002*	270	282	290	272	287	309	325	322	313	315	318	321
2003*	343	377	392	395	403	414	414	413				
<i>Verandering t.o.v. een jaar eerder</i>												
2001*	13	8	-13	-38	-37	-36	-29	-21	-33	-27	-22	-11
2002*	-3	5	28	36	55	64	76	67	78	73	78	73
2003*	73	95	102	123	116	105	89	91				
<i>Na verwijdering van seizoensinvloeden</i>												
2000*	255	259	267	283	277	274	265	269	275	276	272	268
2001*	268	267	254	245	239	239	236	248	242	250	250	257
2002*	265	271	282	280	295	303	312	315	320	322	328	330
2003*	338	367	385	403	411	408	401	406				

¹⁾ Werkloze beroepsbevolking van 15–64 jaar.

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking en Arbeidsrekeningen.

Tabel 2.3.2
Werkloze beroepsbevolking ¹⁾

	2002*				2003*			
	Apr.–Juni	Mei–Juli	Juni–Aug.	Juli–Sept.	Apr.–Juni	Mei–Juli	Juni–Aug.	Juli–Sept.
<i>x 1 000</i>								
Totaal	287	309	325	322	403	414	414	413
15–24 jaar	77	97	103	96	106	115	113	99
25–44 jaar	137	142	149	150	200	204	205	212
45–64 jaar	73	70	73	76	96	95	96	102
Man	140	153	159	159	204	213	217	212
15–24 jaar	40	54	58	56	53	57	58	50
25–44 jaar	66	66	67	66	101	106	105	107
45–64 jaar	34	33	35	37	51	50	53	54
Vrouw	147	157	165	163	198	201	197	201
15–24 jaar	37	44	45	40	53	58	55	49
25–44 jaar	71	76	82	84	100	99	99	105
45–64 jaar	39	37	38	39	46	44	43	48
Werkloosheidspercentage ²⁾								
Totaal	3,9	4,1	4,3	4,3	5,4	5,5	5,4	5,5
15–24 jaar	8,5	9,9	10,2	9,7	11,6	11,9	11,3	10,4
25–44 jaar	3,4	3,5	3,6	3,7	4,9	5,0	5,0	5,2
45–64 jaar	3,0	2,9	3,0	3,1	3,9	3,8	3,8	4,1
Man	3,2	3,5	3,6	3,6	4,7	4,8	4,9	4,8
15–24 jaar	8,3	10,4	10,9	10,8	11,1	11,3	11,3	10,1
25–44 jaar	2,8	2,8	2,8	2,8	4,3	4,5	4,5	4,6
45–64 jaar	2,2	2,2	2,3	2,4	3,2	3,3	3,4	3,5
Vrouw	4,8	5,1	5,3	5,2	6,3	6,4	6,2	6,4
15–24 jaar	8,6	9,4	9,4	8,5	12,1	12,5	11,3	10,8
25–44 jaar	4,1	4,4	4,7	4,8	5,7	5,6	5,6	5,9
45–64 jaar	4,4	4,1	4,2	4,3	4,9	4,7	4,6	5,1

¹⁾ Werkloze beroepsbevolking van van 15–64 jaar naar geslacht en leeftijd, niet voor seizoen gecorrigeerde cijfers.

²⁾ Werklozen in % van de beroepsbevolking.

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking en Arbeidsrekeningen.

Tabel 2.3.3
Geregisteerde werklozen naar geslacht, leeftijd en duur van inschrijving, driemaandsgemiddelden ¹⁾

	2002				2003			
	mei	juni	juli	augustus	mei	juni	juli	augustus
	<i>x 1 000</i>							
Leeftijd en geslacht								
Totaal	163	160	166	172	239	244	254	262
16-24 jaar	19	17	19	21	31	30	31	31
25-34 jaar	44	45	44	46	65	66	72	73
35-64 jaar	101	98	102	105	143	147	152	158
Man	87	85	90	94	135	138	143	144
16-24 jaar	10	10	13	13	17	15	15	15
25-64 jaar	77	75	77	81	118	123	127	128
Vrouw	77	76	76	77	104	106	111	118
16-24 jaar	8	7	7	8	14	16	15	15
25-64 jaar	68	68	70	70	90	90	96	103
Duur inschrijving en geslacht ²⁾								
Korter dan 1 jaar	106	108	114	116	171	177	181	185
man	58	58	64	64	97	101	103	103
vrouw	48	49	50	52	74	76	79	82
1 jaar of langer	57	52	52	56	68	67	73	77
man	29	26	26	30	38	37	40	40
vrouw	28	26	26	26	30	30	33	37

¹⁾ Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand. Niet voor seizoen gecorrigeerde cijfers.

²⁾ Duur inschrijving volgens registratie bij Centrum voor Werk en Inkomen; het betreft een onafgebroken periode van inschrijving.

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking.

Tabel 2.3.4
Geregisteerde werklozen ¹⁾ van 16-64 jaar naar landsdeel en de 4 grote gemeenten ²⁾

	2002			2003			2002	2003
	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	3e kwartaal	3e kwartaal
	<i>x 1 000</i>						<i>% van de beroepsbevolking</i>	
Nederland	163	172	182	241	239	262	2,3	3,5
Noord-Nederland	23	23	25	34	30	33	3,1	4,5
Oost-Nederland	29	31	37	46	48	51	2,0	3,3
West-Nederland	77	81	77	106	111	121	2,3	3,4
Zuid-Nederland	35	38	43	55	50	57	2,3	3,5
Vier grote gemeenten	35	39	34	49	53	55	4,0	5,6

¹⁾ Niet voor seizoeninvloeden gecorrigeerd.

²⁾ Noord-Nederland: Groningen, Friesland, Drenthe
 Oost-Nederland: Overijssel, Flevoland, Gelderland
 West-Nederland: Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland
 Zuid-Nederland: Noord-Brabant, Limburg
 4 grote gemeenten: Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Utrecht.

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking.

Tabel 2.3.5
Ingeschreven personen van 16-64 jaar naar arbeidspositie volgens de Enquête Beroepsbevolking

	2001		2002				2003	
	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
<i>x 1 000</i>								
Totaal ¹⁾	553	571	593	572	572	606	659	673
Geregistreerde werklozen	141	135	162	163	172	182	241	239
Werkzame beroepsbevolking	179	180	175	160	164	176	173	177
Niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt	233	255	256	248	237	248	245	258
<i>% van ingeschreven personen</i>								
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Geregistreerde werklozen	25	24	27	29	30	30	37	37
Werkzame beroepsbevolking	32	32	30	28	29	29	26	26
Niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt	42	45	43	43	41	41	37	37

¹⁾ De hier vermelde aantallen volgens de registratie zijn bepaald uit het maandelijks door het Centrum voor Werk en Inkomen aan het CBS ter beschikking gestelde databestand (het zgn. Gis-bestand).

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking.

Tabel 2.3.6
Werkzoekenden zonder baan¹⁾; maandcijfers seizoengecorrigeerd

	2000	2001	2002*	2003*								
				jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.
<i>in % van de beroepsbevolking</i>												
België	6,9	6,7	7,3	7,7	7,8	7,8	7,9	7,9	8,0	8,1	8,0	8,0
Denemarken	4,4	4,3	4,5	4,9	5,0	5,0	5,1	5,2	5,3	5,3	5,4	.
Duitsland	7,8	7,7	8,2	9,1	9,2	9,3	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
Finland	9,8	9,1	9,1	9,1	9,1	9,2	9,2	9,2	9,1	9,1	9,0	.
Frankrijk	9,3	8,5	8,7	9,1	9,2	9,2	9,3	9,4	9,4	9,4	9,4	.
Griekenland	11,0	10,4	9,9	9,4	9,4	9,4	9,2	9,2	9,2	9,2	.	.
Ierland	4,3	3,9	4,4	4,5	4,5	4,5	4,6	4,6	4,7	4,7	4,7	.
Italië	10,4	9,4	9,0	9,0	8,9	8,8	8,7	8,6	8,6	8,5	.	.
Luxemburg	2,3	2,0	2,4	3,3	3,3	3,4	3,5	3,6	3,7	3,8	3,8	.
Nederland	2,8	2,4	2,7	3,4	3,6	3,8	3,9	4,1	4,1	4,1	4,2	.
Oostenrijk	3,7	3,6	4,3	4,4	4,2	4,3	4,3	4,4	4,4	4,5	4,5	4,5
Portugal	4,1	4,1	5,1	6,1	6,3	6,5	6,8	7,0	6,6	6,9	7,0	.
Spanje	11,3	10,6	11,4	11,4	11,4	11,5	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	.
Verenigd Koninkrijk	5,4	5,0	5,1	5,0	5,1	5,0	5,0
Zweden	5,6	4,9	4,9	5,4	5,2	5,3	5,4	5,4	5,4	5,5	5,5	.
EU-15	7,8	7,3	7,6	7,9	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	.
Verenigde Staten	4,0	4,8	5,9	5,7	5,8	5,8	6,0	6,2	6,4	6,2	6,1	6,1
Japan	4,7	5,0	5,4	5,5	5,2	5,3	5,4	5,4	5,3	5,3	5,1	.

¹⁾ Het betreft personen zonder werk die betaald werk zoeken en onmiddellijk voor een werkkring beschikbaar zijn (werkloosheid volgens de ILO-definitie). De maand- en jaarcijfers zijn door Eurostat berekend op grond van het Labour Force Survey van de EU en gegevens over de geregistreerde werkloosheid.

Bron: Eurostat.

2.4 Cao-lonen

Tabel 2.4.1
De cao-loonontwikkeling vanaf 1995 (procentuele mutatie t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder) ¹⁾

		Cao-lonen per maand exclusief bijzondere beloningen	Cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen	Cao-lonen per uur exclusief bijzondere beloningen	Cao-lonen per uur inclusief bijzondere beloningen	Contractuele jaarlijkse arbeidsduur ²⁾	Percentage afgesloten cao's ³⁾
Jaargemiddelden		%					
1995		0,9	1,2	1,0	1,1	0,0	100
1996		1,6	1,7	1,7	1,9	-0,2	100
1997		2,0	2,0	2,9	2,9	-0,8	100
1998		2,9	2,9	3,3	3,3	-0,4	100
1999		3,0	3,0	3,3	3,3	-0,3	100
2000		3,2	3,2	3,2	3,3	0,0	100
2001		3,8	4,3	3,8	4,4	0,0	100
2002		3,4	3,7	3,4	3,6	0,0	100
Maandcijfers							
Januari	2001	3,3	4,0	3,6	4,1	0,0	100
Februari	2001	3,4	4,0	3,4	4,0	0,0	100
Maart	2001	3,3	3,8	3,3	3,9	0,0	100
April	2001	3,7	4,3	3,7	4,2	0,0	100
Mei	2001	4,1	4,6	4,1	4,6	0,0	100
Juni	2001	4,2	4,7	4,2	4,7	0,0	100
Juli	2001	4,2	4,7	4,2	4,7	0,0	100
Augustus	2001	4,0	4,5	4,0	4,6	0,0	100
September	2001	3,8	4,3	3,9	4,4	0,0	100
Oktober	2001	4,0	4,5	3,9	4,5	0,0	100
November	2001	3,9	4,5	3,9	4,5	0,0	100
December	2001	3,8	4,3	3,8	4,4	0,0	100
Januari	2002	3,9	4,2	3,8	4,1	0,0	100
Februari	2002	3,9	4,3	4,0	4,3	0,0	100
Maart	2002	4,0	4,3	4,0	4,3	0,0	100
April	2002	3,6	3,9	3,6	4,0	0,0	100
Mei	2002	3,2	3,6	3,3	3,7	0,0	100
Juni	2002	3,0	3,4	3,1	3,4	0,0	100
Juli	2002	3,1	3,3	3,1	3,4	0,0	100
Augustus	2002	3,2	3,4	3,2	3,4	0,0	100
September	2002	3,2	3,5	3,1	3,4	0,0	100
Oktober	2002	3,0	3,3	3,1	3,4	0,0	100
November	2002	3,1	3,4	3,1	3,3	0,0	100
December	2002	3,2	3,5	3,1	3,4	0,0	100
Januari	2003*	3,2	3,4	3,3	3,5	0,0	100
Februari	2003*	3,2	3,3	3,1	3,3	0,0	100
Maart	2003*	3,1	3,3	3,1	3,2	0,0	100
April	2003*	3,0	3,1	3,0	3,0	0,0	94
Mei	2003*	3,0	3,0	2,9	3,0	0,0	93
Juni	2003*	2,9	3,0	2,9	2,9	0,0	91
Juli	2003*	2,5	2,7	2,5	2,6	0,0	86
Augustus	2003*	2,4	2,6	2,3	2,5	0,0	86
September	2003*	2,3	2,5	2,4	2,6	0,0	85
Oktober	2003*	2,2	2,4	2,1	2,3	0,0	84

¹⁾ Uitkomsten tot en met december 2000 op basis van de reeks 1990=100; uitkomsten vanaf januari 2001 op basis van de reeks 2000=100.

²⁾ Tot en met 2000 alleen volwassen werknemers; vanaf januari 2001 alle werknemers.

³⁾ Omvang van de afgesloten cao's ten opzichte van het totaal aantal cao's dat bij deze statistiek wordt waargenomen (per maand).

Tabel 2.4.2
Indexcijfers cao-lonen

	Sbi-code	2002			2003*									
		okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.
<i>2000=100</i>														
Cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen														
Totaal	01-93	109,1	109,2	109,3	110,3	110,4	110,6	110,9	110,9	111,1	111,6	111,6	111,6	111,7
Cao-sector														
Particuliere bedrijven		108,7	108,8	108,8	109,9	110,0	110,0	110,2	110,3	110,4	111,1	111,1	111,1	111,2
Gesubsidieerde sector		110,7	110,7	110,7	112,2	112,2	112,4	112,4	112,4	112,4	112,7	113,0	113,0	113,0
Overheid		109,7	109,9	110,4	110,8	110,8	111,8	112,7	112,7	112,8	112,9	112,9	112,9	112,9
Bedrijfstak														
Landbouw en visserij	01-05	109,3	109,3	109,3	110,8	110,8	110,7	110,7	110,7	110,7	111,7	111,7	111,7	111,7
Industrie	15-37	108,5	108,5	108,5	109,6	109,7	109,8	110,2	110,3	110,4	110,7	110,8	110,8	110,8
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	109,2	109,2	109,2	109,3	109,3	109,3	111,4	111,4	112,0	112,0	112,0	112,0	112,0
Bouwnijverheid	45	110,4	110,4	110,4	111,4	111,4	111,4	111,4	111,4	111,5	113,0	113,0	113,0	113,0
Handel	50-52	108,4	108,5	108,5	109,4	109,5	109,5	109,6	109,7	109,7	110,2	110,3	110,4	110,5
Horeca	55	106,5	106,5	106,5	109,7	109,7	109,6	109,6	109,9	109,9	110,2	110,2	110,2	110,2
Vervoer en communicatie	60-64	107,1	107,1	107,1	107,6	107,9	107,9	108,4	108,5	108,9	109,3	109,3	109,3	109,3
Financiële instellingen	65-67	110,6	110,6	110,9	111,3	111,3	111,3	111,3	111,3	111,3	112,8	112,8	112,8	112,8
Zakelijke dienstverlening	70-74	109,0	109,0	109,0	110,5	110,5	110,5	110,6	110,6	111,0	111,7	111,7	111,7	111,8
Openbaar bestuur	75	108,7	109,3	110,0	110,5	110,5	110,6	111,7	111,8	111,8	112,1	112,1	112,1	112,1
Onderwijs	80	110,5	110,5	110,5	110,9	110,9	112,8	113,2	113,2	113,2	113,2	113,2	113,5	113,5
Gezondheids- en welzijnszorg	85	111,1	111,1	111,1	112,8	112,8	113,2	113,2	113,2	113,2	113,5	113,5	113,5	113,5
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	109,2	109,2	109,2	110,3	110,3	110,3	110,8	110,9	111,2	111,5	111,5	111,5	111,7
Cao-lonen per uur inclusief bijzondere beloningen														
Totaal	01-93	109,2	109,2	109,3	110,4	110,4	110,6	110,9	111,0	111,1	111,6	111,6	111,7	111,7
Cao-sector														
Particuliere bedrijven		108,8	108,8	108,8	109,9	110,0	110,0	110,2	110,3	110,5	111,1	111,1	111,2	111,2
Gesubsidieerde sector		110,7	110,7	110,7	112,2	112,2	112,4	112,4	112,4	112,4	112,7	113,0	113,0	113,0
Overheid		109,7	110,0	110,4	110,9	110,9	111,8	112,7	112,8	112,8	112,9	112,9	113,0	113,0
Bedrijfstak														
Landbouw en visserij	01-05	108,7	108,7	108,7	110,2	110,2	110,1	110,1	110,1	110,1	111,1	111,1	111,1	111,1
Industrie	15-37	108,5	108,5	108,6	109,7	109,7	109,9	110,2	110,3	110,5	110,7	110,8	110,9	110,9
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	109,2	109,2	109,2	109,3	109,3	109,3	111,4	111,4	112,0	112,0	112,0	112,0	112,0
Bouwnijverheid	45	110,4	110,4	110,4	111,4	111,4	111,4	111,4	111,4	111,5	113,0	113,0	113,0	113,0
Handel	50-52	108,5	108,5	108,5	109,5	109,6	109,6	109,7	109,7	109,7	110,3	110,3	110,5	110,6
Horeca	55	106,5	106,5	106,5	109,7	109,7	109,6	109,6	109,9	109,9	110,2	110,2	110,2	110,2
Vervoer en communicatie	60-64	106,9	106,9	106,9	107,5	107,8	107,8	108,3	108,4	108,7	109,2	109,2	109,2	109,2
Financiële instellingen	65-67	111,1	111,1	111,5	111,8	111,9	111,9	111,9	111,9	111,8	111,8	113,3	113,3	113,3
Zakelijke dienstverlening	70-74	109,0	109,0	109,0	110,5	110,5	110,5	110,6	110,6	111,0	111,7	111,7	111,7	111,7
Openbaar bestuur	75	108,8	109,3	110,1	110,5	110,5	110,6	111,8	111,8	111,9	112,1	112,1	112,1	112,1
Onderwijs	80	110,5	110,5	110,5	110,9	110,9	112,8	113,2	113,2	113,2	113,2	113,2	113,5	113,5
Gezondheids- en welzijnszorg	85	111,1	111,1	111,1	112,8	112,8	113,2	113,2	113,2	113,2	113,5	113,5	113,5	113,5
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	109,1	109,1	109,1	110,2	110,2	110,2	110,8	110,9	111,1	111,4	111,4	111,3	111,5

Tabel 2.4.3
Ontwikkeling cao-lonen (procentuele mutatie t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder) ¹⁾

	Sbi-code	1999	2000	2001	2002	2003*									
						febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	
%															
Cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen															
Totaal	01-93	3,0	3,2	4,3	3,7	3,3	3,3	3,1	3,0	3,0	2,7	2,6	2,5	2,4	
Cao-sector															
Particuliere bedrijven		2,8	3,3	4,2	3,5	3,4	3,1	2,7	2,7	2,7	2,6	2,5	2,4	2,3	
Gesubsidieerde sector		3,2	3,1	5,2	4,2	3,9	4,1	3,3	3,2	2,8	2,0	2,3	2,1	2,1	
Overheid		3,2	3,0	4,4	4,3	2,6	3,3	4,1	4,0	3,9	3,2	3,1	3,1	2,9	
Bedrijfstak															
Landbouw en visserij	01-05	2,8	4,1	3,4	4,4	3,8	3,7	3,7	3,7	3,7	2,3	2,3	2,2	2,2	
Industrie	15-37	3,1	3,4	3,9	3,6	3,4	2,9	2,5	2,6	2,7	2,2	2,3	2,2	2,1	
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	2,8	2,9	4,2	3,8	3,6	3,6	2,0	2,0	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	
Bouwnijverheid	45	3,2	2,8	4,8	4,4	3,6	2,6	2,5	2,5	2,2	2,4	2,4	2,4	2,4	
Handel	50-52	3,0	3,5	3,6	3,4	3,5	3,1	3,0	3,1	3,1	2,4	2,5	2,3	1,9	
Horeca	55	2,9	5,0	3,7	2,5	3,4	3,3	3,3	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5	3,5	
Vervoer en communicatie	60-64	2,4	2,8	3,4	2,8	3,1	3,0	2,1	1,6	2,0	2,1	2,1	2,2	2,1	
Financiële instellingen	65-67	3,1	4,7	5,3	3,7	3,5	3,5	3,3	2,9	2,3	2,5	2,1	2,1	2,0	
Zakelijke dienstverlening	70-74	2,4	2,5	4,8	3,1	3,0	3,0	2,7	2,7	3,0	3,1	3,0	3,0	2,6	
Openbaar bestuur	75	2,9	3,0	4,2	4,0	2,5	2,6	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,1	
Onderwijs	80	3,9	3,1	4,6	4,5	2,7	4,4	4,8	4,8	4,2	2,6	2,4	2,7	2,7	
Gezondheids- en welzijnzorg	85	3,0	3,3	5,5	4,3	4,2	4,2	3,5	3,4	2,9	2,3	2,3	2,2	2,2	
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	3,1	3,8	4,3	3,6	3,5	3,2	3,0	3,1	3,1	3,0	2,3	2,2	2,3	
Cao-lonen per uur inclusief bijzondere beloningen															
Totaal	01-93	3,3	3,3	4,4	3,6	3,3	3,2	3,0	3,0	2,9	2,6	2,5	2,6	2,3	
Cao-sector															
Particuliere bedrijven		3,0	3,3	4,2	3,5	3,3	3,0	2,7	2,7	2,7	2,6	2,5	2,5	2,2	
Gesubsidieerde sector		3,8	3,5	5,2	4,2	4,0	4,2	3,3	3,2	2,8	2,0	2,3	2,1	2,1	
Overheid		3,9	3,1	4,4	4,4	2,7	3,2	4,0	4,1	3,8	3,2	3,1	3,2	3,0	
Bedrijfstak															
Landbouw en visserij	01-05	2,8	4,1	3,4	4,2	3,2	3,1	3,1	3,1	3,1	2,3	2,3	2,2	2,2	
Industrie	15-37	3,0	3,5	3,9	3,7	3,3	3,0	2,5	2,6	2,7	2,1	2,2	2,3	2,2	
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	2,9	2,9	4,2	3,8	3,6	3,6	2,0	2,0	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	
Bouwnijverheid	45	4,3	2,5	4,8	4,4	3,6	2,6	2,5	2,5	2,2	2,4	2,4	2,4	2,4	
Handel	50-52	3,2	3,4	3,6	3,5	3,5	3,1	3,1	3,0	3,1	2,5	2,4	2,4	1,9	
Horeca	55	3,0	4,9	3,7	2,5	3,4	3,3	3,3	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5	3,5	
Vervoer en communicatie	60-64	2,7	2,7	3,3	2,7	3,2	3,1	2,2	1,7	2,0	2,2	2,2	2,3	2,2	
Financiële instellingen	65-67	3,4	4,6	5,8	3,7	3,6	3,6	3,4	2,9	2,3	2,5	2,0	2,0	2,0	
Zakelijke dienstverlening	70-74	2,5	2,6	4,8	3,1	2,9	2,9	2,7	2,7	3,0	3,1	3,0	3,0	2,5	
Openbaar bestuur	75	3,1	3,0	4,3	3,9	2,5	2,6	3,3	3,3	3,4	3,3	3,3	3,3	3,0	
Onderwijs	80	4,4	3,2	4,6	4,5	2,7	4,4	4,8	4,8	4,2	2,6	2,4	2,7	2,7	
Gezondheids- en welzijnzorg	85	4,0	3,7	5,5	4,3	4,2	4,2	3,5	3,4	2,9	2,3	2,3	2,2	2,2	
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	3,4	4,0	4,4	3,5	3,2	3,0	2,8	2,9	2,9	2,9	2,2	2,1	2,2	

¹⁾ Uitkomsten tot en met 2000 op basis van de reeks 1990=100; uitkomsten vanaf 2001 op basis van de reeks 2000=100.

Tabel 2.4.4
Contractuele loonkosten per uur inclusief bijzondere beloningen

	Sbi-code ¹⁾	2002				2003									
		sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	
<i>1990=100</i>															
Metaal- en elektrotechnische industrie	27-35	141,9	141,9	141,5	140,8	144,5	144,7	144,7	144,7	144,7	144,7	144,7	145,3	145,3	145,4
Verzekeringswezen en pensioenfondsen	66	145,5	145,6	145,6	147,1	146,1	146,1	146,1	146,1	146,1	146,1	146,1	146,4	146,4	146,4
Openbaar bestuur	75	142,8	143,2	144,1	145,0	146,3	146,3	146,4	147,8	147,8	147,9	148,4	148,4	148,4	148,4
Onderwijs	80	147,3	147,3	147,3	147,3	148,4	148,4	151,8	151,8	151,8	151,8	151,8	151,8	151,8	151,8
Gezondheids- en welzijnzorg	85	143,7	143,7	143,7	143,8	145,7	145,6	146,1	146,1	146,1	146,1	146,3	146,3	146,3	146,3

¹⁾ Indeling naar economische activiteit volgens de Standaard bedrijfsindeling (SBI 1993).

2.5 Verdiende lonen en loonkosten

Tabel 2.5.1
Loonkosten per arbeidsjaar naar bedrijfstak

	2001*		2002*				2003*	
	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
<i>1 000 euro</i>								
Totaal	9,0	9,4	9,3	11,5	9,4	9,9	9,7	12,0
Landbouw en visserij	6,8	6,9	6,6	8,3	7,2	7,5	6,9	8,5
Delfstoffenwinning	15,3	17,3	17,6	17,9	16,3	18,2	18,6	18,7
Industrie	9,2	9,9	9,5	11,9	9,7	10,4	10,0	12,4
Energie en water	12,0	12,1	12,2	15,0	13,2	12,7	12,6	15,6
Bouwnijverheid	9,1	8,8	9,2	11,5	9,3	9,2	9,7	11,9
Handel, horeca en reparatie	7,5	7,8	7,7	9,6	7,8	8,2	8,0	9,8
Vervoer en communicatie	9,5	10,4	9,9	12,1	9,9	10,9	10,4	12,5
Financiële en zakelijke diensten	9,7	10,3	10,1	12,2	10,2	10,8	10,6	12,6
Overheid	11,1	11,4	11,3	14,5	11,7	11,9	11,7	15,0
Zorg en overige diensten	7,9	8,0	8,1	10,2	8,2	8,4	8,6	10,7
<i>% verandering t.o.v. hetzelfde kwartaal van voorgaand jaar</i>								
Totaal	5,5	5,0	4,5	5,0	4,8	5,0	4,7	4,0
Landbouw en visserij	5,1	3,7	-2,8	5,5	5,6	8,3	5,2	2,7
Delfstoffenwinning	7,4	9,1	4,6	4,6	6,0	5,4	5,7	4,9
Industrie	5,5	5,3	4,9	4,9	5,3	5,3	4,5	3,9
Energie en water	4,8	5,1	5,7	6,0	9,9	4,7	3,5	4,0
Bouwnijverheid	6,6	5,9	6,0	4,8	2,9	4,7	6,4	4,1
Handel, horeca en reparatie	4,8	4,0	4,3	4,7	4,3	5,2	4,3	3,0
Vervoer en communicatie	5,2	5,8	5,8	5,1	4,7	4,9	4,6	4,1
Financiële en zakelijke diensten	7,0	6,1	4,7	6,0	5,6	5,3	4,4	4,0
Overheid	5,4	4,8	3,6	4,3	5,0	4,5	4,0	3,8
Zorg en overige diensten	4,0	3,8	4,5	5,1	4,5	5,4	6,1	5,3

Bron: CBS, Arbeidsrekeningen.

Tabel 2.5.2
Loonkosten naar bedrijfstak

	2001*		2002*				2003*	
	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
<i>mld euro</i>								
Totaal	52,0	54,4	53,6	66,6	54,6	57,0	55,8	68,7
Landbouw en visserij	0,6	0,6	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,8
Delfstoffenwinning	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Industrie	8,5	9,2	8,8	10,9	8,7	9,4	8,9	11,0
Energie en water	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5
Bouwnijverheid	3,8	3,7	3,7	4,7	3,9	3,8	3,8	4,7
Handel, horeca en reparatie	8,1	8,4	8,4	10,4	8,5	8,9	8,6	10,6
Vervoer en communicatie	3,7	4,0	3,8	4,7	3,8	4,2	4,0	4,8
Financiële en zakelijke diensten	11,5	12,2	12,0	14,3	12,0	12,6	12,2	14,5
Overheid	8,3	8,7	8,7	11,1	9,0	9,3	9,2	11,7
Zorg en overige diensten	6,9	6,9	7,1	9,1	7,5	7,6	7,8	9,9
<i>% verandering t.o.v. hetzelfde kwartaal van voorgaand jaar</i>								
Totaal	7,2	6,7	5,6	5,5	5,0	4,9	4,1	3,1
Landbouw en visserij	7,9	8,4	0,2	4,8	3,8	6,4	4,8	2,1
Delfstoffenwinning	2,6	5,7	3,7	6,6	6,6	5,0	3,9	2,0
Industrie	5,1	4,2	3,7	3,0	2,6	2,1	1,4	0,8
Energie en water	2,3	2,6	3,1	3,0	7,7	3,4	2,5	2,4
Bouwnijverheid	8,4	7,6	7,5	5,1	2,2	3,0	3,2	-0,2
Handel, horeca en reparatie	6,2	5,5	5,3	5,1	4,3	5,0	3,4	1,8
Vervoer en communicatie	7,4	6,6	6,3	4,9	3,9	3,6	3,0	2,4
Financiële en zakelijke diensten	7,8	6,8	4,6	4,9	4,3	3,3	1,9	1,1
Overheid	8,5	8,7	6,7	7,1	7,8	7,3	6,7	6,0
Zorg en overige diensten	8,3	8,3	8,0	8,6	8,7	9,9	9,8	9,1

Bron: CBS, Arbeidsrekeningen.

2.6 Consumentenprijzen

Tabel 2.6.1
Consumentenprijsindexcijfers, (2000=100)

	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jaar
Alle huishoudens													
2000	98,1	98,7	99,4	99,6	99,9	99,8	99,7	100,1	101,2	101,3	101,4	100,8	100,0
2001	101,8	102,6	103,5	104,1	104,4	104,0	104,0	104,3	105,5	105,4	105,3	105,0	104,2
2002	105,9	106,4	107,3	107,7	107,8	107,4	107,4	107,7	108,8	108,5	108,2	107,9	107,6
2003	108,4	109,0	109,9	110,0	110,0	109,5	109,7	110,0	111,0*				
Alle huishoudens, afgeleid													
2000	98,2	98,7	99,5	99,6	99,9	99,8	99,6	100,0	101,2	101,3	101,3	100,8	100,0
2001	100,8	101,6	102,5	103,0	103,4	103,0	102,9	103,3	104,5	104,3	104,2	104,0	103,1
2002	104,7	105,3	106,1	106,6	106,6	106,3	106,2	106,5	107,6	107,4	107,1	106,8	106,4
2003	106,9	107,5	108,5	108,6	108,5	108,0	108,3	108,6	109,6*				

Tabel 2.6.2
Geharmoniseerde consumentenprijsindex (1996=100)

	2000	2001	2002					2003									
			aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	mrt.	apr.	mei	juni	juli	aug.	sept.*	
België	106,4	109,0	110,7	111,2	111,3	111,2	111,0	111,1	110,0	112,3	112,6	112,4	112,0	112,4	111,1	113,0	113,2
Duitsland	104,2	106,2	107,6	107,8	107,6	107,5	107,1	108,3	108,2	108,8	109,0	108,7	108,4	108,6	108,9	109,0	108,8
Finland	107,0	109,8	112,0	111,9	112,4	112,7	112,3	112,3	112,5	113,5	113,9	113,8	113,7	113,6	113,0	113,2	113,8
Frankrijk	104,4	106,3	108,3	108,5	108,7	108,9	108,8	109,0	109,3	110,1	110,6	110,4	110,3	110,5	110,4	110,7	111,2
Griekenland	115,8	120,1	124,8	123,2	125,8	126,4	126,5	127,4	126,4	126,1	129,3	129,6	130,2	130,0	127,3	127,3	.
Ierland	111,5	116,0	121,5	122,0	122,4	122,9	123,0	123,9	123,9	125,1	126,0	126,6	126,4	126,5	126,0	126,8	127,0
Italië	108,4	110,9	113,8	113,7	114,3	114,9	115,2	115,5	115,2	114,7	116,1	117,0	117,2	117,3	117,2	116,8	117,7
Luxemburg	107,3	109,9	112,1	112,6	113,0	113,5	113,7	113,5	113,2	114,5	115,1	114,9	114,7	114,7	113,8	115,2	116,0
Nederland	108,2	113,8	118,2	118,2	119,4	119,3	118,7	118,5	119,2	120,1	121,2	121,3	121,2	120,6	120,5	120,8	121,8
Oostenrijk	104,5	106,9	108,8	109,0	108,9	109,2	109,2	109,5	109,7	109,9	110,2	110,1	109,9	109,9	109,8	110,1	110,3
Portugal	109,4	114,2	118,4	119,2	119,1	119,8	120,5	120,6	120,7	120,7	120,8	121,8	122,7	122,7	122,5	122,6	122,9
Spanje	109,7	112,8	116,8	116,9	117,3	118,4	118,6	119,0	118,5	118,7	119,6	120,6	120,5	120,6	119,9	120,5	120,8
EURO-12	106,0	108,5	110,9	111,0	111,3	111,6	111,5	112,0	111,9	112,4	113,1	113,2	113,1	113,2	113,1	113,3	113,6
Denemarken	108,3	110,7	113,4	113,4	114,1	114,4	114,3	114,3	114,5	115,3	116,2	116,2	115,9	115,9	115,2	115,1	116,0
Ver. Koninkrijk	105,6	106,9	108,3	108,4	108,7	108,9	108,9	109,3	108,6	109,0	109,4	109,7	109,7	109,6	109,5	109,9	110,2
Zweden	104,8	107,6	109,7	109,4	110,2	110,6	110,3	110,7	111,0	112,1	112,8	112,4	112,3	112,1	111,9	111,8	112,7
EU-15	106,2	108,6	110,8	110,9	111,2	111,5	111,4	111,9	111,7	112,2	112,8	113,0	112,9	112,9	112,8	113,1	113,4
IJsland ¹⁾	110,0	117,3	123,5	123,3	123,9	124,4	124,1	124,1	124,3	124,0	125,4	125,3	125,2	125,3	125,0	124,5	125,4
Noorwegen ¹⁾	110,0	113,0	113,9	113,3	114,1	114,3	114,7	115,7	117,6	117,9	117,2	116,4	115,8	115,5	115,1	115,6	116,3

¹⁾ De landen IJsland en Noorwegen berekenen eveneens een geharmoniseerde index volgens de uitgangspunten van de Europese Unie (EU). Deze landen zijn echter geen lid van de EU.

2.7 Consumentenvertrouwen

Tabel 2.7.1
Consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid (oorspronkelijke cijfers)

	2002			2003									
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.
Consumentenvertrouwen	-33	-32	-30	-34	-36	-38	-38	-35	-36	-39	-32	-34	-36
Mutatie t.o.v. voorgaande maand	-2	1	2	-3	-3	-1	-1	4	-2	-3	6	-2	-2
zelfde maand van het afgelopen jaar	-24	-21	-23	-32	-32	-29	-24	-18	-15	-14	-6	-3	-3
Economisch klimaat	-56	-54	-51	-58	-62	-65	-65	-56	-58	-63	-49	-49	-54
Mutatie t.o.v. voorgaande maand	-4	2	3	-8	-4	-2	0	9	-2	-5	14	-1	-5
zelfde maand van het afgelopen jaar	-15	-9	-15	-40	-43	-41	-32	-25	-19	-19	0	3	2
Koopbereidheid	-18	-17	-17	-18	-19	-19	-20	-20	-22	-23	-22	-24	-23
Mutatie t.o.v. voorgaande maand	-1	0,7	0,3	-1	-2	0	-1	0	-1	-1	1	-2	0
zelfde maand van het afgelopen jaar	-29	-28	-29	-28	-25	-21	-19	-13	-12	-12	-9	-7	-6

Tabel 2.7.2
Consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid (na verwijdering van seizoeninvloeden)

	2002			2003									
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.
Consumentenvertrouwen	-33	-30	-26	-36	-37	-38	-37	-35	-36	-40	-34	-35	-36
Economisch klimaat	-57	-50	-47	-64	-64	-65	-61	-58	-57	-64	-49	-51	-55
Koopbereidheid	-17	-16	-12	-18	-19	-20	-21	-21	-23	-24	-24	-24	-23

Bron: CBS, Consumenten conjunctuuronderzoek.

Tabel 2.7.3
Houdingen en verwachtingen van consumenten t.a.v. de economische situatie in Nederland en de eigen financiële situatie

	2002			2003									
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.
Aantal respondenten	989	1 052	1 019	1 031	1 014	950	1 003	999	979	952	934	978	988
<i>in % van het totaal</i>													
1. Economische situatie laatste 12 maanden													
- verbeterd	2	1	2	1	0	1	0	1	1	1	2	2	2
- verslechterd	81	78	75	79	83	86	85	83	85	85	80	80	82
Saldo	-79	-77	-73	-78	-83	-85	-84	-82	-84	-84	-78	-78	-79
2. Economische situatie komende 12 maanden													
- verbeteren	11	10	12	9	8	7	8	13	12	12	16	19	15
- verslechteren	44	41	41	47	50	52	54	43	43	52	35	40	45
Saldo	-33	-31	-28	-39	-42	-44	-45	-30	-32	-41	-19	-21	-29
3. Financiële situatie laatste 12 maanden													
- verbeterd	14	13	16	15	14	14	14	13	13	11	12	11	13
- verslechterd	30	31	32	33	36	33	34	39	41	36	38	37	39
Saldo	-16	-18	-16	-18	-22	-19	-20	-26	-27	-25	-26	-25	-26
4. Financiële situatie komende 12 maanden													
komende 12 maanden													
- verbeteren	14	17	16	15	12	15	13	14	13	11	15	14	14
- verslechteren	15	13	18	21	19	18	17	16	20	21	19	22	22
Saldo	-1	4	-2	-6	-6	-3	-4	-2	-8	-10	-4	-8	-8
5. Gunstige tijd voor aankoop duurzame artikelen													
- gunstige tijd	7	9	10	13	9	8	7	10	12	11	8	11	9
- ongunstige tijd	43	46	42	41	38	44	44	43	42	45	43	48	46
Saldo	-36	-37	-32	-29	-29	-35	-37	-34	-30	-34	-35	-37	-36

Bron: CBS, Consumenten conjunctuuronderzoek.

2.8 Sociale zekerheid

Tabel 2.8.1
Ziekteverzuim exclusief verzuim als gevolg van zwangerschaps- en bevallingsverlof (exclusief overheid)

	SBI- code	2001			2002				2003	
		2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
		%								
Totaal		5,3	5,1	5,5	5,9	5,4	5,0	5,5	5,3	4,7
Bedrijfssector										
Landbouw en visserij	01-05	3,3	3,4	3,0	4,3	3,4	3,5	4,4	2,8	2,0
Industrie en bouwnijverheid	10-45	6,0	5,6	6,3	6,6	6,0	5,5	6,3	5,9	5,3
Commerciële dienstverlening	50-74	4,6	4,6	4,8	5,1	4,8	4,5	4,9	4,8	4,1
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	6,8	6,2	6,9	7,4	6,4	5,8	6,3	6,5	5,8
Bedrijfstak										
Delfstoffenwinning	10-14	4,2	3,4	3,9	3,9	3,5	3,0	4,0	4,2	3,9
Industrie	15-37	6,4	6,0	6,8	7,1	6,3	5,8	6,6	6,4	5,7
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	5,8	5,4	5,5	6,7	5,8	5,4	5,9	6,0	4,8
Bouwnijverheid	45	5,1	4,8	5,2	5,5	5,2	4,8	5,4	4,9	4,3
Handel	50-52	4,3	4,2	4,3	4,8	4,6	4,3	4,7	4,7	3,9
Horeca	55	3,7	3,8	3,5	3,3	3,5	3,0	3,5	3,4	2,6
Vervoer en communicatie	60-64	5,2	5,1	5,8	6,1	5,6	5,1	5,5	5,3	4,6
Financiële instellingen	65-67	4,8	4,5	4,7	5,5	4,7	4,2	4,8	4,5	3,4
Zakelijke dienstverlening	70-74	5,0	5,0	5,4	5,5	5,1	4,7	5,2	5,0	4,4
Gezondheids- en welzijnszorg	85	7,6	6,8	7,5	8,0	6,9	6,3	6,8	7,0	6,3
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	4,7	4,1	5,1	5,0	4,7	4,2	4,4	4,9	4,3
Bedrijfsklasse										
Voedings- en genotmiddelenindustrie	15-16	5,7	5,2	6,0	6,2	5,4	4,9	5,6	5,4	4,8
Grafische industrie	22	5,5	4,7	5,7	5,9	5,3	5,1	5,6	5,7	4,6
Aardolie- en chemische industrie	23-25	5,8	5,0	5,7	6,0	5,3	5,0	5,4	5,2	4,5
Metaal- en elektrotechnische industrie	27-35	5,5	5,2	5,9	6,1	5,3	4,7	5,5	5,3	4,6
Rest industrie ¹⁾		8,9	8,6	9,3	9,8	9,1	8,4	9,7	9,3	8,8
Autohandel en -reparatie	50	3,8	4,0	3,9	3,8	3,5	3,2	4,0	3,6	3,4
Groothandel	51	4,3	4,2	4,5	4,6	4,4	4,1	4,4	4,4	3,6
Detailhandel	52	4,4	4,3	4,2	5,1	5,0	4,7	5,0	5,0	4,2
Openbaar vervoer en wegvervoer	60	4,7	4,3	4,9	5,5	5,7	4,7	5,4	5,0	4,6
Rest vervoer en communicatie	61-64	5,6	5,8	6,5	6,7	5,5	5,6	5,6	5,5	4,7
Schoonmaakbedrijven	747	7,0	6,8	7,5	6,7	6,8	7,0	6,7	6,5	5,9
Rest zakelijke dienstverlening		4,6	4,7	5,0	5,3	4,8	4,3	5,0	4,8	4,2
Ziekenhuizen	8511	7,1	6,3	6,9	7,2	5,9	5,4	6,2	6,3	5,3
Verpleeg- en bejaardentehuizen	8531	8,3	7,4	8,1	8,6	7,5	6,6	7,3	7,6	6,9
Rest gezondheids- en welzijnszorg		7,1	6,7	7,2	7,9	7,0	6,5	6,6	6,9	6,3
Bedrijfs grootte										
Bedrijven met 1- 9 werknemers		2,8	3,2	3,0	2,5	3,5	3,2	3,3	2,7	2,1
Bedrijven met 10-99 werknemers		4,7	4,4	4,8	4,9	4,4	4,1	4,6	4,4	3,8
Bedrijven met 100 werknemers en meer		7,1	6,6	7,1	7,5	6,5	6,0	6,5	6,6	5,9
Verzekeringsvorm										
Volledig eigen-risicodragers		6,4	5,9	6,5	6,8	6,0	5,5	6,0	6,0	5,4
Gedeeltelijk herverzekerd		4,8	4,6	4,8	5,0	4,6	4,3	4,7	4,4	3,9
Volledig herverzekerd		3,9	4,0	4,1	4,3	4,5	4,1	4,6	4,1	3,4

¹⁾ Inclusief sociale werkvoorziening.

Bron: CBS, Kwartaalonderzoek ziekteverzuim.

Tabel 2.8.2
Ziekteverzuim inclusief verzuim als gevolg van zwangerschaps- en bevallingsverlof (exclusief overheid)

	SBI- code	2001			2002				2003	
		2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
		%								
Totaal		6,0	5,7	6,1	6,5	6,0	5,6	6,1	6,0	5,3
Bedrijfssector										
Landbouw en visserij	01-05	3,9	3,7	3,1	4,6	3,6	3,8	4,6	2,9	2,1
Industrie en bouwnijverheid	10-45	6,2	5,8	6,5	6,8	6,2	5,7	6,5	6,2	5,5
Commerciële dienstverlening	50-74	5,2	5,1	5,4	5,8	5,4	5,0	5,6	5,4	4,7
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	8,0	7,3	8,0	8,5	7,5	7,0	7,4	7,6	6,8
Bedrijfstak										
Delfstoffenwinning	10-14	4,3	3,5	4,0	4,1	3,7	3,2	4,2	4,4	4,1
Industrie	15-37	6,7	6,3	7,1	7,4	6,6	6,1	6,9	6,7	6,0
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	6,0	5,6	5,6	7,0	6,0	5,5	6,1	6,2	5,0
Bouwnijverheid	45	5,2	4,9	5,3	5,6	5,3	4,9	5,5	5,0	4,4
Handel	50-52	4,8	4,7	4,8	5,3	5,1	4,9	5,3	5,2	4,4
Horeca	55	4,1	4,1	3,9	3,6	3,8	3,3	3,8	3,8	2,8
Vervoer en communicatie	60-64	5,6	5,4	6,2	6,5	6,0	5,5	5,9	5,7	5,0
Financiële instellingen	65-67	5,6	5,3	5,5	6,4	5,7	5,2	5,7	5,2	3,9
Zakelijke dienstverlening	70-74	5,6	5,6	6,0	6,3	5,7	5,4	6,1	5,8	5,2
Gezondheids- en welzijnszorg	85	9,1	8,2	8,8	9,4	8,3	7,7	8,1	8,2	7,5
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	5,2	4,7	5,4	5,4	5,1	4,7	4,8	5,4	4,7
Bedrijfsklasse										
Voedings- en genotmiddelenindustrie	15-16	6,1	5,7	6,5	6,5	5,8	5,3	6,0	5,9	5,2
Grafische industrie	22	6,1	5,3	6,4	6,3	5,7	5,6	6,1	6,2	5,0
Aardolie- en chemische industrie	23-25	6,2	5,3	6,0	6,3	5,7	5,4	5,7	5,5	4,8
Metaal- en elektrotechnische industrie	27-35	5,7	5,4	6,1	6,3	5,5	4,9	5,6	5,5	4,8
Rest industrie ¹⁾	9,2	8,9	9,6	10,2	9,4	8,7	10,0	9,6	9,1	
Autohandel en -reparatie	50	4,0	4,2	4,1	4,1	3,7	3,4	4,1	3,7	3,5
Groothandel	51	4,7	4,6	4,9	5,0	4,7	4,5	4,8	4,8	4,0
Detailhandel	52	5,1	4,9	4,9	5,8	5,7	5,4	5,8	5,7	4,9
Openbaar vervoer en wegvervoer	60	4,9	4,5	5,3	5,6	5,9	4,8	5,6	5,2	4,7
Rest vervoer en communicatie	61-64	6,2	6,4	7,1	7,3	6,0	6,2	6,1	6,0	5,2
Schoonmaakbedrijven	747	7,7	7,5	8,1	7,5	7,4	7,5	7,3	7,1	6,5
Rest zakelijke dienstverlening		5,3	5,3	5,6	6,1	5,5	5,1	6,0	5,6	5,1
Ziekenhuizen	8511	8,7	7,8	8,5	8,6	7,4	7,0	7,7	7,6	6,7
Verpleeg- en bejaardentehuizen	8531	10,0	8,9	9,5	10,1	9,1	8,1	8,8	8,9	8,2
Rest gezondheids- en welzijnszorg		8,5	7,8	8,3	9,1	8,1	7,7	7,7	8,0	7,4
Bedrijfsgrootte										
Bedrijven met 1- 9 werknemers		3,3	3,5	3,3	2,6	3,6	3,4	3,5	2,9	2,2
Bedrijven met 10-99 werknemers		5,2	4,8	5,2	5,3	4,8	4,5	5,0	4,7	4,1
Bedrijven met 100 werknemers en meer		7,9	7,4	7,9	8,4	7,3	6,8	7,4	7,4	6,7
Verzekeringsvorm										
Volledig eigen-risicodragers		7,1	6,6	7,3	7,6	6,7	6,3	6,8	6,7	6,1
Gedeeltelijk herverzekerd		5,3	5,1	5,2	5,4	5,0	4,7	5,2	4,9	4,3
Volledig herverzekerd		4,4	4,4	4,5	4,7	4,9	4,5	5,1	4,5	3,9

¹⁾ Inclusief sociale werkvoorziening.

Bron: CBS, Kwartaalonderzoek ziekteverzuim.

Tabel 2.8.3
Uitkeringen krachtens de Werkloosheidswet ¹⁾

	2002				2003			
	april	mei	juni	juli	april	mei	juni	juli
	<i>x 1 000</i>							
Totaal ²⁾	178,1	178,2	179,4	179,1	241,1	244,4	247,2	254,3
Geslacht								
Man	102,2	101,8	102,2	102,0	143,1	144,1	144,7	148,1
Vrouw	75,9	76,4	77,2	77,1	98,0	100,3	102,5	106,1
Leeftijd								
15-24 jaar	8,7	8,4	8,2	7,8	16,0	16,0	15,5	15,5
25-34 jaar	34,7	34,9	35,4	35,6	54,5	55,5	56,4	58,2
35-44 jaar	38,3	38,6	39,3	39,7	57,6	58,9	60,3	63,1
45-54 jaar	35,1	35,2	35,6	35,7	48,9	49,7	50,4	52,1
55-64 jaar	61,3	61,0	60,7	60,2	63,8	64,0	64,4	65,3
Provincie								
Groningen	8,5	8,3	8,1	8,0	10,7	10,9	11,0	11,1
Friesland	9,6	9,2	8,9	8,5	12,6	12,2	11,8	11,9
Drenthe	6,8	6,5	6,8	6,6	9,0	8,8	8,6	9,1
Overijssel	11,0	11,1	11,1	11,1	15,7	15,4	15,2	15,8
Flevoland	3,4	3,4	3,4	3,5	5,1	5,1	5,4	5,5
Gelderland	19,3	19,4	19,4	19,6	26,5	26,9	27,2	27,8
Utrecht	9,5	9,7	9,8	9,9	14,0	14,7	15,0	15,5
Noord-Holland	24,8	25,3	25,6	25,4	34,0	35,3	36,7	38,5
Zuid-Holland	35,1	35,1	35,9	36,1	45,6	46,5	47,3	48,5
Zeeland	4,2	4,4	4,3	4,1	5,1	5,1	5,1	4,9
Noord-Brabant	28,9	28,8	29,0	29,1	40,0	40,2	40,5	41,7
Limburg	16,1	16,0	16,1	16,2	21,4	21,7	21,9	22,4

¹⁾ Niet-beëindigde WW-uitkeringen aan het eind van de verslagperiode.

²⁾ Inclusief onbekend.

Bron: CBS, Sociale Zekerheidsstatistieken.

Tabel 2.8.4
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen ultimo de verslagperiode

	2002				2003			
	maart	april	mei	juni	maart	april	mei	juni
	<i>x 1 000</i>							
Totaal¹⁾	985,1	986,3	988,7	987,6	991,8	990,0	988,7	988,8
Geslacht								
Man	552,1	551,8	552,1	550,8	547,8	546,3	545,2	544,8
Vrouw	432,9	434,5	436,5	436,8	444,0	443,6	443,5	443,9
Leeftijd								
15-24 jaar	32,2	32,4	32,5	32,4	33,2	33,3	33,3	33,7
25-34 jaar	105,3	105,1	105,6	105,1	103,9	103,3	103,0	102,7
35-44 jaar	180,4	180,6	181,2	181,0	181,6	181,1	180,7	180,6
45-54 jaar	289,5	289,2	289,0	288,1	284,7	283,7	282,7	283,0
55-64 jaar	376,5	377,7	379,0	379,8	387,2	387,4	387,8	387,8
Regio								
Groningen	36,7	36,7	36,7	36,7	36,8	36,6	36,5	36,5
Friesland	37,2	37,2	37,2	37,1	36,9	36,8	36,7	36,7
Drenthe	32,5	32,5	32,5	32,4	32,3	32,3	32,2	32,2
Overijssel	69,6	69,7	69,8	69,7	70,3	70,1	69,9	69,9
Flevoland	20,4	20,5	20,6	20,6	21,2	21,2	21,2	21,2
Gelderland	115,1	115,2	115,6	115,4	115,9	115,6	115,4	115,2
Utrecht	66,3	66,4	66,7	66,6	67,8	67,7	67,6	66,6
Noord-Holland	170,3	170,4	170,9	170,7	171,4	171,2	171,2	170,9
Zuid-Holland	164,4	164,6	165,1	165,0	165,1	164,8	164,7	164,4
Zeeland	18,9	18,9	19,0	19,0	19,1	19,1	19,1	19,1
Noord-Brabant	141,7	142,0	142,2	142,1	143,0	142,6	142,5	142,3
Limburg	86,0	86,1	86,4	86,3	86,7	86,5	86,4	86,3
Buitenland	20,7	20,8	20,6	20,7	20,8	20,8	20,7	23,8
Mate van arbeidsongeschiktheid								
Gedeeltelijk (15% -< 80%)	278,2	278,9	280,3	280,6	284,7	284,3	284,0	283,8
Volledig (80 - 100%)	706,4	706,9	707,9	706,5	706,7	705,3	704,2	704,3
Arbeidsongeschiktheidsregeling								
WAO	797,1	798,1	799,5	798,8	799,9	797,9	796,0	796,6
WAZ	56,7	56,7	57,4	56,8	56,8	56,7	57,0	56,2
Wajong	131,3	131,5	131,8	132,0	135,1	135,4	135,7	136,0

¹⁾ Inclusief onbekend.

Bron: CBS, Sociale zekerheidsstatistiek.

Tabel 2.8.5
Uitkeringen krachtens de Algemene bijstandswet ¹⁾

	2002				2003			
	januari	februari	maart	april	januari	februari	maart	april
	<i>x 1 000</i>							
Totaal ²⁾	321,7	320,9	320,6	319,8	321,8	323,2	325,0	325,8
Geslacht								
Man	134,5	134,3	134,2	133,6	136,2	137,3	138,5	138,9
Vrouw	187,2	186,7	186,4	186,2	185,6	185,8	186,5	186,9
Leeftijd								
15-24 jaar	26,3	26,5	26,7	26,6	29,1	29,7	30,4	30,6
25-34 jaar	72,1	71,7	71,4	71,0	70,9	71,3	71,8	71,9
35-44 jaar	87,0	86,6	86,4	86,1	85,5	85,7	86,1	86,4
45-54 jaar	72,1	71,8	71,6	71,4	70,9	71,0	71,2	71,3
55-64 jaar	64,2	64,3	64,5	64,7	65,3	65,5	65,6	65,6
Duur van de uitkering								
Korter dan 1 jaar	65,5	65,9	66,0	66,3	71,3	72,7	74,1	74,8
1 jaar en langer	256,2	255,1	254,6	253,5	250,5	250,5	250,9	251,0
Leefvorm								
Alleenstaand	176,2	176,0	175,9	175,6	178,2	179,4	180,9	181,4
Alleenstaande ouder	92,2	91,9	91,8	91,7	91,6	91,6	91,8	92,2
(Echt)paar	52,6	52,5	52,3	51,9	51,6	51,7	51,8	51,7
Anders	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

¹⁾ Niet-beëindigde Abw-uitkeringen aan het eind van de verslagmaand aan thuiswonenden jonger dan 65 jaar.

²⁾ Inclusief onbekend.

Bron: CBS, Bijstandskennmerkenstatistiek.

2.9 Vakverenigingen

Tabel 2.9
Leden van de vakcentrales

	2002				2003	
	1 januari	1 april	1 juli	1 oktober	1 januari	1 april
	<i>x 1 000</i>					
Totaal ¹⁾	1 781,3	1 785,7	1 787,3	1 777,5	1 750,9	1 755,6
Federatie Nederlandse Vakbeweging	1 230,0	1 231,4	1 233,4	1 226,0	1 225,8	1 231,4
Christelijk Nationaal Vakverbond	351,4	354,4	354,9	355,2	355,5	355,5
Unie mhp	199,9	199,9	199,0	196,3	169,7	168,8

¹⁾ Betreft ledentallen van vakverenigingen aangesloten bij de FNV, het CNV en de Unie mhp.

Bron: CBS, Statistiek van de Vakbeweging, Kwartaalenquête.

3. Technische toelichtingen

3. Technische toelichtingen

Arbeidsrekeningen

Banen en arbeidsvolume van werknemers, loonkosten (tabel 2.1.3, 2.1.4, 2.5.1, 2.5.2)

De Arbeidsrekeningen vormen een geïntegreerd stelsel van gegevens over de arbeidsmarkt. Gegevens uit allerlei bronnen worden in een statistisch integratieproces samengebracht om tot zo nauwkeurig mogelijke ramingen van arbeidsmarktgegevens te komen. Belangrijke bronnen voor de Arbeidsrekeningen zijn de jaar- en kwartaalcijfers uit de Enquête Werkgelegenheid en Lonen, de Enquête Beroepsbevolking en de Statistiek Verloonde dagen en Loonsommen van het CBS. Voor het samenstellen van de kwartaalgegevens over werkgelegenheid en lonen is vooral gebruik gemaakt van de uitkomsten uit de Enquête Werkgelegenheid en Lonen. Dit onderzoek meet elk kwartaal het aantal banen en de loonsommen van werknemers, op basis van een steekproef bij bedrijven en instellingen.

De hier gepubliceerde gegevens over banen, arbeidsvolume en loonkosten hebben uitsluitend betrekking op werknemers.

Werknemers zijn personen die arbeid verrichten in loondienst. Als werknemer worden alle ingezetenen en niet-ingezetenen personen beschouwd, die in dienstbetrekking werkzaam zijn (inbegrepen directeuren van NV's en BV's; hun salarissen zijn ook in de loonkosten begrepen).

Een *baan* is een arbeidsplaats die bezet wordt door een werknemer. Met het aantal banen wordt bedoeld het gemiddelde aantal banen in een kwartaal (of in een jaar). Omdat één persoon meerdere banen kan hebben is het aantal banen gelijk of groter dan het aantal werknemers.

Het opgetelde aantal arbeidsuren van alle werknemers (in een kwartaal) wordt het *arbeidsvolume* genoemd. Het arbeidsvolume wordt hier uitgedrukt in arbeidsjaren: dat wordt berekend door alle (voltijd-, deeltijd- en flexibele) banen in een jaar om te rekenen naar voltijdbanen of voltijdequivalenten. Het voltijdequivalent van een baan wordt bepaald door de overeengekomen jaarlijkse arbeidsduur, die bij die baan behoort, te delen door de overeengekomen jaarlijkse arbeidsduur die bij een voltijdbaan (in de bedrijfstak) behoort. Zo leveren twee halve banen samen één arbeidsjaar op.

De *loonkosten* geven de kosten van de werkgever weer die direct samenhangen met het inzetten van werknemers in het productieproces. Het begrip loonkosten bestaat uit de volgende elementen: lonen en salarissen (inclusief de ingehouden loonbelasting en sociale premies), bijzondere beloningen (zoals vakantietoelage), loon in natura, onkostenvergoedingen in verband met de dienstbetrekking (zoals kosten woon-werkverkeer) en sociale premies ten laste van de werkgever (betalingen en afdrachten in het kader van de wettelijke en contractuele sociale zekerheid).

De gegevens worden niet voor seizoenen gecorrigeerd. Om deze reden worden alleen jaar-op-jaarmutaties van dezelfde kwartalen gepubliceerd.

Wat betreft de gegevens over arbeidsvolume en de loonkosten sluiten de Arbeidsrekeningen en de Nationale rekeningen op elkaar aan. Het begrip 'loonkosten' in de Arbeidsrekeningen komt overeen met het begrip 'beloning van werknemers' in de Nationale rekeningen – 'beloning' heeft daar betrekking op de vergoeding voor geleverde arbeid.

Relatie tussen de P-serie bedrijfstakindeling van Nationale rekeningen en SBI 1993

Nationale rekeningen, P-serie	Sbi-code
Landbouw en visserij	01–05
Delfstoffenwinning	10–14
Industrie	15–37
Energie- en waterleidingbedrijven	40–41
Bouwnijverheid	45
Handel, horeca en reparatie	50–52, 55
Vervoer en communicatie	60–64
Financiële en zakelijke dienstverlening	65–74
Overheid (exclusief overig onderwijs)	75, 80 (exclusief sbi 804)
Zorg en dienstverlening (inclusief overig onderwijs)	85, 90–95 (inclusief sbi 804)

Cao-lonen

(tabel 2.4.1–2.4.4)

Uit de statistiek Indexcijfers van cao-lonen komen elke maand cijfers beschikbaar over de contractuele loon- en arbeidsduurontwikkeling zoals deze geldt voor werknemers met een voltijdbaan. Deze cijfers hebben betrekking op de loon- en arbeidsduurgegevens zoals die staan vermeld in collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's). Elke maand worden uitkomsten gepubliceerd over de ontwikkeling van:

- cao-lonen (bruto lonen)
- contractuele loonkosten
- contractuele jaarlijkse arbeidsduur van voltijdwerknemers.

De uitkomsten worden gepubliceerd in de vorm van indexcijfers, waarbij 2000 op 100 is gesteld (voor de reeks contractuele loonkosten is 1990 nog het basisjaar). Behalve indexcijfers worden ook jaarmutaties gepubliceerd. Dit is de procentuele ontwikkeling van het loon of de arbeidsduur ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. De jaarmutaties worden berekend uit de gepubliceerde indexcijfers.

Met de *indexcijfers van cao-lonen* wordt de ontwikkeling van de bruto lonen weergegeven waarop werknemers bij een normale voltijdarbeidsduur onvoorwaardelijk recht hebben. Er worden dus geen gerealiseerde bedragen waargenomen; alleen afspraken met betrekking tot de schaallonen en bindend voorgeschreven toeslagen komen in de ontwikkeling van het cao-loon tot uitdrukking. Het cao-loon inclusief bijzondere beloningen omvat de volgende elementen:

- het bruto loon voor normale arbeidstijd van voltijdwerknemers
- alle bindend voorgeschreven, regelmatig betaalde toeslagen
- alle bindend voorgeschreven bijzondere (niet maandelijks) beloningen, zoals de vakantietoelage of de eindejaarsuitkering.

Uitgesloten zijn toeslagen die in de cao's voorwaardelijk zijn gesteld, zoals een leeftijdstoelage of een toeslag voor ploegen dienst, en individuele loonstijgingen. Gepubliceerd worden uitkomsten over de ontwikkeling van zowel het cao-loon inclusief bijzondere beloningen als het cao-loon exclusief bijzondere beloningen, en zowel het cao-loon per maand als het cao-loon per uur. De brutoering van de overhevelingstoelage (vanaf januari 2001) is zodanig in de indexcijfers verwerkt, dat de brutoering niet leidt tot loonmutaties, voorzover niet van de wettelijke brutoeringsregeling (verhoging van het loon met 1,9 procent met een maximum van 791,85 euro per jaar) is afgeweken.

De *contractuele loonkosten* (reeks 1990=100) omvatten naast het bovenvermelde cao-loon inclusief bijzondere beloningen:

- alle wettelijk voorgeschreven sociale lasten (premies voor WAO, WW, wachtgeld en ZFW, uitgezonderd premie ZW) en (t/m 2000) de overhevelingstoeslag
- alle contractueel aangegane, bindend voorgeschreven sociale lasten (premies voor VUT, (pre)pensioen, bovenwettelijke verzekering voor arbeidsongeschiktheid e.d. en sociale en bedrijfstakfondsen).

De *contractuele arbeidsduur* is de in de cao's overeengekomen jaarlijkse arbeidsduur van voltijdwerknemers.

Om een goed beeld van de contractuele loon- en arbeidsduurontwikkeling te krijgen, is het niet nodig de gegevens van alle cao's te verwerken. Bij de reeks 2000=100 worden de gegevens van ruim 250 cao's gevolgd, waaronder alle cao's die voor minstens 2 500 werknemers gelden. Ongeveer 95 procent van alle cao-werknemers in Nederland valt onder de cao's die in de statistiek zijn opgenomen. Overigens gelden cao's niet voor alle werknemers; ongeveer acht van de tien werknemers vallen onder de werksfeer van een cao. Bij de statistiek worden alleen de gegevens van voltijdwerknemers gevolgd. Aangenomen wordt dat deze gegevens naar rato gelden voor deeltijdwerknemers. In 2000 hadden zes van de tien werknemers een voltijd baan. De uitkomsten zijn opgehoogd tot het totaal van alle werknemers, werkzaam bij bedrijven en instellingen, met uitzondering van de bedrijfstakken personeel in dienst van huishoudens en internationale gemeenschapsorganen.

Als een indexcijfer gepubliceerd wordt, zijn daarin alle cao's verwerkt waarvan op dat moment de cijfers bekend zijn. Cao's waarvan de looptijd verstreken is, en waarvoor nog geen nieuwe cao is overeengekomen, tellen niet mee vanaf de maand dat de nieuwe cao had moeten ingaan. Uit het percentage afgesloten cao's blijkt op hoeveel procent van de cao's de uitkomsten berusten, rekening houdend met de omvang van de cao's. Cao's kunnen ook met terugwerkende kracht worden afgesloten. Elke erop volgende maand worden daarom de indexcijfers opnieuw samengesteld en gepubliceerd, net zolang tot dat alle cao's zijn afgesloten, en de indexcijfers definitief zijn.

Bij de gepubliceerde uitkomsten worden drie *cao-sectoren* onderscheiden: particuliere bedrijven, gesubsidieerde sector en overheid. De cao-sector overheid omvat alle publiekrechtelijke bedrijven, zoals rijksoverheid, provincies, gemeenten, waterschappen en het openbaar onderwijs. Daarnaast behoren de politie, het regulier bijzonder onderwijs en de academische ziekenhuizen tot de overheid. De gesubsidieerde sector omvat de privaatrechtelijke bedrijven die door subsidie of via wettelijk vastgestelde bijdragen worden gefinancierd, voorzover zij niet tot de overheid behoren. Het gaat hierbij onder meer om het grootste deel van de gezondheids- en welzijnszorg, de uitvoeringsorganen voor de sociale verzekeringen en de sociale werkplaatsen. Alle overige privaatrechtelijke bedrijven worden tot de cao-sector particuliere bedrijven gerekend.

Eens in de tien jaar worden de basisgegevens voor de reeksen met cao-gegevens opnieuw vastgesteld. Bij de basisverlegging wordt de samenstelling van de statistiek vernieuwd, en worden de basisgegevens geactualiseerd, waarbij nu wordt uitgegaan van de situatie in 2000. Hierdoor geven de uitkomsten van de nieuwe reeks een beter beeld van de werkelijkheid, dan de uitkomsten van de oude reeks, die 1990 als uitgangspunt had. Vanaf juli 2003 is overgeschakeld op de reeks 2000=100 (met uitkomsten vanaf januari 2000). Uitkomsten over de ontwikkeling van de contractuele loonkosten voor de reeks 2000=100 zullen pas later gepubliceerd worden. De publicatie over de contractuele loonkosten 1990=100 wordt zolang voortgezet.

Een uitgebreidere beschrijving van de statistiek is opgenomen in de Sociaal-economische maandstatistiek van juli 2003.

Consumentenprijsindex

(tabel 2.6.1–2.6.2)

Maandelijks berekent en publiceert het CBS de consumentenprijsindex (CPI). De CPI geeft de prijsontwikkeling weer van goederen en diensten die huishoudens aanschaffen voor consumptie. De CPI is een belangrijke maatstaf voor de inflatie en wordt veel gebruikt door het bedrijfsleven en de overheid, onder andere bij loononderhandelingen, de indexering van huren en lijfrenten en voor de aanpassing van belastingtabellen.

De inflatie wordt gemeten als de procentuele stijging van de CPI in een bepaalde periode ten opzichte van dezelfde periode van het voorgaande jaar.

De CPI geeft de prijsontwikkeling weer van goederen en diensten die het gemiddelde huishouden in Nederland in een basisjaar heeft aangeschaft voor consumptie. Dit pakket goederen en diensten wordt ook wel het (boodschappen)mandje genoemd. Tot dit mandje behoren onder andere de dagelijkse boodschappen, uitgaven voor duurzame consumptiegoederen zoals wasmachines en auto's, huur, school- en collegegeld en consumptiegebonden belastingen zoals onroerendezaakbelasting en motorrijtuigenbelasting. Niet alle uitgaven tellen mee bij de berekening van de CPI. De inkomstenbelasting, sociale premies en uitgaven voor verzekerde medische zorg zijn daar voorbeelden van.

Wanneer de eigenschappen van een artikel uit het boodschappenmandje wijzigen of het artikel niet meer in de winkel verkrijgbaar is, wordt de prijsontwikkeling van een vergelijkbaar artikel gevolgd. Zo'n vervangend product verschilt vaak in kwaliteit. Om dan toch een juist prijsindexcijfer te bepalen wordt voor dit kwaliteitsverschil gecorrigeerd. Zo wordt alleen de 'zuivere' prijsstijging gemeten.

Basisjaar

De CPI geeft het prijsniveau weer van het mandje ten opzichte van de gemiddelde prijs in een bepaald jaar: het zogenoemde basisjaar. Vanaf 2003 is dat basisjaar 2000.

De uitgaven van huishoudens kunnen in de loop van de tijd veranderen, bijvoorbeeld doordat er nieuwe producten op de markt komen of omdat de samenstelling van de bevolking anders wordt. Ook een verandering in het welvaartsniveau kan een ander aankooppatroon tot gevolg hebben. Wanneer het mandje van de CPI niet meer aansluit bij het bestedingspatroon van de consument, kiest het CBS een recenter basisjaar. Dat heet een basisverlegging. In het verleden werd om de 5 jaar een nieuw basisjaar gekozen. Om sneller wijzigingen in het consumptiepatroon van de consumenten in de CPI tot uitdrukking te brengen, wordt vanaf 2004 overgegaan op een jaarlijkse basisverlegging. Dit houdt een belangrijke kwaliteitsverbetering van de CPI in.

Referentiejaar

In 2003 heeft de aanduiding 2000=100 nog twee betekenissen. Het geeft aan dat het indexcijfer betrekking heeft op het boodschappenmandje van 2000 en dat het prijsniveau van dat jaar uitgangspunt is voor de berekening van het indexcijfer.

Vanaf 2004 is alleen de tweede betekenis nog van toepassing.

Voorbeeld:

Als het CBS bijvoorbeeld in 2002 het consumentenprijsindexcijfer 105 publiceert met als basisjaar 2000, dan betekent dit dat men voor het pakket goederen en diensten in 2002 5 procent duurder uit is dan in 2000.

Met ingang van januari 2003 worden de prijzen vergeleken met het niveau van het jaar 2000. Het referentiejaar van de reeks is dan 2000. Dit wordt weergegeven met de toevoeging 2000=100.

Vanaf 2004 wordt het mandje elk jaar geactualiseerd. Voor de berekening van het indexcijfer blijft echter het jaar 2000 het referentiejaar.

Vanaf 2004 zal het CBS een geschakelde CPI-reeks publiceren met als referentiejaar 2000. Deze geschakelde reeks wordt opgebouwd uit deelreeksen die zijn gebaseerd op verschillende mandjes. Voor het berekenen van het inflatiecijfer heeft dit geen

gevolgen. Het samenstellen van deelindexcijfers van bepaalde artikelgroepen wordt hierdoor echter iets lastiger vanaf 2004. Op aanvraag verleent het CBS hierbij ondersteuning.

Geharmoniseerde Consumentenprijsindex

Het CBS stelt sinds maart 1997, naast de nationale consumentenprijsindex, ten behoeve van de Europese Unie (EU) ook de geharmoniseerde consumentenprijsindex van Nederland samen. De geharmoniseerde index dient voor vergelijkingen binnen de Europese Unie, maar is minder geschikt om de nationale inflatie weer te geven.

De consumentenprijsindex voor de monetaire unie (EURO-12, CPIMU) geeft de gemiddelde prijsontwikkeling weer in de landen die deelnemen aan de Economische en Monetaire Unie, ofwel de Eurozone. Tot december 2000 waren dat 11 lidstaten. Vanaf januari 2001 heeft de CPIMU betrekking op de Eurozone inclusief het nieuw toegetreden Griekenland.

De EURO-15 geeft de gemiddelde prijsontwikkeling weer van de 15 lidstaten van de Europese Unie.

Geharmoniseerde index versus nationale consumentenprijsindex

Het belangrijkste verschil tussen de geharmoniseerde index en de nationale consumentenprijsindex betreft de consumptiepakketten waarop zij betrekking hebben. Wonen in een eigen huis (huurwaarde), consumptiegebonden belastingen (onroerendezaakbelasting, motorrijtuigenbelasting e.d.) en contributies aan sportverenigingen, maatschappelijke organisaties e.d. worden bijvoorbeeld wel meegenomen in de nationale index, maar niet in de geharmoniseerde. Anderzijds is bij de geharmoniseerde index een groter deel van de kosten van de gezondheidszorg inbegrepen dan in de nationale index.

Een ander verschil tussen beide indices is dat in de nationale index de prijsstijgingen van de particuliere consumptie van Nederlanders in het buitenland wordt meegenomen. Daarentegen weegt in de geharmoniseerde index de particuliere consumptie van buitenlanders in Nederland mee.

Wijzigingen in de geharmoniseerde index vanaf januari 2000

Met ingang van januari 2000 is de dekking van de geharmoniseerde index uitgebreid. Daarbij is zowel het inbegrepen pakket goederen en diensten uitgebreid als de bevolking waarop de index betrekking heeft.

De volgende artikelen zijn toegevoegd:

- Afvalstoffenheffing en rioolrecht;
- Een deel van de gezondheidszorg. Inbegrepen waren al een aantal niet onder een verzekering vallende uitgaven. Daaraan zijn toegevoegd medische artikelen en diensten, welke zijn geconsumeerd door particulier verzekerden, ook als deze door de particuliere verzekeraar zijn vergoed. Niet inbegrepen zijn echter ziekenhuisdiensten. Ook is niet inbegrepen de medische consumptie van personen welke onder de Ziekenfondswet verzekerd zijn, en welke door het ziekenfonds wordt betaald.
- Collegegelden en lesgelden;
- Eigen bijdragen aan de kinderopvang in crèches en dergelijke;
- Diensten van de ziektekostenverzekeraars;
- Schadeverzekeringen, maar geen levensverzekeringen.

De geharmoniseerde consumentenprijsindex heeft tot december betrekking gehad op de consumptie van Nederlandse ingezetenen binnen Nederland. Uitgesloten was de consumptie van bewoners van institutionele huishoudens. Ook consumptie in het buitenland is in de berekening uitgesloten. De dekking van de geharmoniseerde index is op twee punten uitgebreid:

- De consumptieve uitgaven van niet-ingezetenen, welke binnen Nederland worden gedaan, worden meegenomen. Bijvoorbeeld uitgaven van buitenlandse toeristen in Nederlandse hotels.

- De consumptieve uitgaven van bewoners van instellingen en tehuizen. Het gaat hierbij niet om de kosten van bijvoorbeeld de zorg die een bejaardentehuis aan de bewoners biedt, maar om de persoonlijke uitgaven voor goederen en diensten die niet door het tehuis worden verstrekt.

Wijzigingen in de geharmoniseerde index vanaf januari 2001

Per januari 2001 wordt de dekking van de geharmoniseerde index weer verder uitgebreid. De volgende artikelen zijn toegevoegd:

- Een deel van de gezondheidszorg, namelijk ziekenhuisdiensten. Een aantal niet onder een verzekering vallende uitgaven in verband met ziekte was al vanaf de start van de geharmoniseerde index daarbij inbegrepen. In januari 2000 zijn daar aan toegevoegd medische artikelen en diensten, welke zijn geconsumeerd door particulier verzekerden, ook als deze door de particuliere verzekeraar worden vergoed. Niet inbegrepen waren echter ziekenhuisdiensten. Deze zijn nu toegevoegd. De medische consumptie van mensen die onder de Ziekenfondswet verzekerd zijn en welke door het ziekenfonds wordt betaald, is niet inbegrepen in de geharmoniseerde index.
- Sociale bescherming. Hieronder worden verstaan allerlei soorten zorg voor ouderen, gehandicapten, kinderen en andere groepen. Meer concreet omvat het de eigen bijdragen die deze groepen betalen voor het verkrijgen van deze zorg, zoals ouderbijdragen voor kinderopvang, eigen bijdragen in de thuiszorg, en ook de eigen bijdragen die worden betaald door bewoners van verzorgingshuizen, verpleeghuizen en andere intramurale zorg.

Consumentenvertrouwen

Toelichting tabel 2.7.1–2.7.3

Consumenten Conjunctuur Onderzoek (CCO), oktober 2003

In opdracht van de Europese Commissie houdt het Centraal Bureau voor de Statistiek sinds 1972 regelmatig conjunctuurenquêtes onder consumenten. Hoofddoel van deze enquêtes is het verschaffen van actuele informatie over consumentenvertrouwen en consumentenverwachtingen met betrekking tot de algemene economische ontwikkeling en de financiële situatie van het eigen huishouden. Vanaf april 1986 vinden deze conjunctuurenquêtes maandelijks plaats.

De steekproef in oktober 2003 omvatte 1 476 telefoonnummers, waarbij 988 maal respons is verkregen. De totale non-respons bedroeg in oktober 33 procent.

De indicator van het *consumentenvertrouwen* geeft aan in hoeverre dat consumenten vinden dat het economisch gezien beter of slechter gaat en wordt bepaald op basis van de mening van de consument over het algemene economische klimaat en over de eigen financiële situatie. Maandelijks worden hierover in het CCO vijf vragen gesteld aan ongeveer duizend personen. Daarnaast bevat het CCO onder andere vragen over de verwachtingen voor de werkloosheid, de inflatie en over het spaargedrag en aankoopplannen van huishoudens.

De ondervraagden kunnen vinden dat het beter gaat (de 'optimisten'), dat het slechter gaat (de 'pessimisten') of dat de situatie gelijk blijft. Als er evenveel optimistische als pessimistische consumenten zijn, heeft het consumentenvertrouwen de waarde nul. Een waarde van tien betekent dat de optimisten een meerderheid van tien procent hebben ten opzichte van de pessimisten.

Twee van de vragen gaan over de economische situatie in het algemeen. Het CBS berekent uit de antwoorden hierop de indicator van het economisch klimaat. De overige drie vragen gaan over de financiële situatie van het eigen huishouden. Daaronder is ook de

vraag of de tijd gunstig is voor aankopen van duurzame goederen. De antwoorden op deze drie vragen worden samengevat in de indicator van de koopbereidheid.

Het CBS berekent ook tijdreeksen van het consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid na verwijdering van seizoeninvloeden. De berekening van de seizoeninvloeden wordt eenmaal per jaar geactualiseerd. Dat is in januari 2003 gebeurd op basis van de cijfers tot en met december 2002. Daardoor zijn de seizoengecorrigeerde cijfers vanaf 2000 tot en met 2002 bijgesteld, en zijn geringe afwijkingen met eerder gepubliceerde uitkomsten mogelijk.

Economische activiteit

De verzameling van werkzaamheden, gericht op de productie van goederen en diensten. Het gaat hierbij niet alleen om activiteiten van het bedrijfsleven, maar ook om activiteiten van niet op winst gerichte instellingen en de overheid.

Zie ook *Standaard bedrijfsindeling*.

Geregistreeerde werkloosheid

(tabel 2.3.3–2.3.6)

Het CBS stelt sinds 1988 gegevens samen over de geregistreeerde werkloosheid. De toegepaste methode staat beschreven in het artikel 'Hoe telt het CBS het aantal geregistreeerde werklozen'. Dit artikel is opgenomen in de CBS-publicatie *Enquête beroepsbevolking 1994*. In dezelfde publicatie is ook het artikel 'Tijdreeksen geregistreeerde werkloosheid en beroepsbevolking' opgenomen. Voor de jaren 1970–1994 vindt men hierin tijdreeksen van de werkzame en werkloze beroepsbevolking en van de geregistreeerde werkloosheid.

Geregistreeerde werklozen zijn mensen die bij een arbeidsbureau staan ingeschreven, direct beschikbaar zijn voor een baan van minstens twaalf uur per week en geen werk hebben of werk van minder dan twaalf uur per week. De cijfers over de geregistreeerde werkloosheid zijn gebaseerd op de registratie van de arbeidsbureaus en de *Enquête beroepsbevolking (EBB)* van het CBS. Voor de EBB wordt jaarlijks één op de honderd inwoners van Nederland geïnterviewd. De geregistreeerde werkloosheidscijfers hebben een onnauwkeurigheidsmarge omdat ze gebaseerd zijn op een steekproefonderzoek. Alleen uit grote veranderingen of uit veranderingen die zich gedurende een langere periode aftekenen mogen conclusies worden getrokken over de tendens van de werkloosheid.

Standaard bedrijfsindeling (SBI)

De indeling van bedrijven en instellingen naar hun economische activiteit. De indeling is overeenkomstig de *Standaard bedrijfsindeling 1993*. De SBI 1993 kent bedrijfstakken, die zijn onderverdeeld in bedrijfsklassen.

Zie ook *economische activiteit*.

Uitkeringen krachtens de Werkloosheidswet (WW)

(tabel 2.8.3)

In tabel 2.8.3 wordt informatie gegeven over het aantal uitkeringen krachtens de *Werkloosheidswet*. Het betreft de uitkeringen die aan het eind van de desbetreffende maanden niet waren beëindigd, de zogeheten lopende uitkeringen.

Populatie

Afhankelijk van de arbeidsmarktsituatie van een persoon voor de intrede van de volledige of gedeeltelijke werkloosheid kan aanspraak bestaan op meer dan een uitkering. Er is dan sprake van samenloop van uitkeringen. Het gaat hierbij om enkele duizendtallen. Bij een dergelijke samenloop zijn van elke uitkering de gegevens opgenomen. De tabel geeft dus geen informatie over het aantal mensen dat een of meer uitkeringen ontvangt, maar wel over het aantal werkloosheidsuitkeringen en de bijbehorende kenmerken van de uitkering of uitkeringontvanger.

Achtergrondvariabelen

De *leeftijd* in de tabel is de leeftijd aan het eind van het desbetreffende maand.

De *duur van de uitkering* geeft het aantal maanden of het aantal jaren weer dat is verstreken tussen de datum waarop het recht op een uitkering is aangevangen en de laatste dag van de maand.

Uitkeringen krachtens de Arbeidsongeschiktheidsregelingen

(tabel 2.8.4)

In tabel 2.8.4 wordt informatie gegeven over het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen krachtens de *Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO)*, de *Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ)* en de *Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong)*.

Deze regelingen zijn van kracht sedert de invoering op 1 januari 1998 van de *Wet premiedifferentiatie en marktwerking bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (PEMBA)*. Met de invoering van de *Wet PEMBA* is de *Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW)* ingetrokken. Personen die een AAW-uitkering ontvingen, hebben vanaf 1 januari 1998 recht op een uitkering krachtens de *WAZ* of *Wajong*. De *WAO* is van toepassing geworden op het overheidspersoneel. Tot 1998 had het overheidspersoneel recht op een aan de AAW gerelateerde uitkering. Bovendien kon men onder bepaalde voorwaarde aanspraak maken op een bovenwettelijke (aanvullende) uitkering.

Populatie

Afhankelijk van de arbeidsmarktsituatie voor de intrede van de volledige of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid kan aanspraak bestaan op meer dan een uitkering. Er is dan sprake van samenloop van uitkeringen. Het gaat hierbij om meer dan tienduizend uitkeringen. Bij een dergelijke samenloop zijn van elke uitkering de gegevens opgenomen. De tabellen geven dus geen informatie over het aantal mensen dat een of meer uitkeringen ontvangt, maar wel over het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de bijbehorende kenmerken van de uitkering of uitkeringontvanger.

Nuluitkeringen

De gepubliceerde aantallen zijn inclusief nuluitkeringen. Nuluitkeringen zijn uitkeringen die niet tot uitbetaling komen door korting op de uitkering, sanctie of schorsing.

Korting op de uitkering leidend tot een nuluitkering wordt veroorzaakt doordat men voldoende inkomsten uit arbeid of een andere sociale zekerheidsuitkering heeft. Een sanctie kan worden opgelegd omdat men niet voldoet aan de voorschriften op grond waarvan voortzetting van de uitkering afhankelijk is. Een dergelijke sanctie wordt opgelegd in het kader van de *Wet Boeten, Maatregelen en Terug- en invordering sociale zekerheid (wet BMT)*. Een uitkering kan worden geschorst op opgeschort als de uitvoering-instelling sociale zekerheid aanwijzingen heeft dat aan het recht op een uitkering kan worden getwijfeld.

Uitkeringen krachtens de Algemene bijstandswet (ABW)

(tabel 2.8.5)

In tabel 2.8.5 wordt informatie gegeven over het aantal huishoudens met een uitkering krachtens de Algemene bijstandswet (ABW). De uitkomsten over de ABW hebben betrekking op thuiswonenden jonger dan 65 jaar met een periodieke algemene bijstandsuitkering. Dit is een uitkering om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te kunnen voorzien.

De resultaten van de ABW worden samengesteld op basis van waarneming van gegevens bij alle gemeenten. Deze gegevens worden vanaf 1996 maandelijks aan het CBS verstrekt.

De in deze tabellen gepubliceerde cijfers bevatten een correctie voor administratieve vertraging van drie maanden. Dat is nodig omdat uit onderzoek is gebleken dat een aanzienlijk deel van de instroom in de bijstand pas na enige tijd in de bijstandsadministratie wordt opgenomen. Het gevolg is dat pas na enkele maanden met voldoende volledigheid over een bepaalde verslagmaand gepubliceerd kan worden.

Vacatures

(tabel 2.2.1–2.2.4)

De tabellen 2.2.1–2.2.4 hebben zowel betrekking op vacatures bij particuliere bedrijven, als bij de overheid. De vacatures van de volgende groepen ontbreken:

- personeel in dienst van huishoudens;
- internationale gemeenschapsorganen;
- beroepsmilitairen;
- WSW-werknemers;
- bedrijven en instellingen die volgens het Algemeen bedrijfsregister van het CBS geen werknemers in dienst hebben.

Onder een vacature wordt verstaan een arbeidsplaats waarvoor, binnen of buiten een onderneming of instelling, personeel wordt gezocht dat onmiddellijk of zo spoedig mogelijk geplaatst kan worden. Tot de vacatures worden ook gerekend:

- vacatures waarvoor zich reeds sollicitanten hebben gemeld (ook wanneer al gesprekken worden gevoerd met deze sollicitanten);
- vacatures waarvoor de sollicitatieprocedure zoveel tijd zal kosten dat de feitelijke indiensttreding niet op korte termijn valt te verwachten;
- vacatures waarvoor uitzendkrachten of ander tijdelijk personeel wordt gezocht;
- open plaatsen voor leerlingen en personen in opleiding, mits het daarbij gaat om een arbeidsovereenkomst (dus geen onbetaalde stageplaatsen).

Bij de ontstane en vervulde vacatures worden ook gerekend de vacatures die in het verslagkwartaal zowel ontstaan als inmiddels weer vervuld zijn.

Als bij reorganisaties of afslankingen een open plaats alleen mag worden bezet door medewerkers waarvan de arbeidsplaats verdwijnt, mag de open plaats niet als vacature meegeteld worden.

De detaillering van de uitkomsten naar economische activiteit is gebaseerd op de Standaard bedrijfsindeling 1993 (SBI 1993) van het CBS.

Vakverenigingen

(tabel 2.9)

De gegevens in tabel 2.9 zijn afkomstig van de vakcentrales FNV, CNV en Unie MHP. Deze gegevens worden éénmaal per kwartaal door het CBS gepubliceerd. Gegevens betreffende de ledentallen

van vakverenigingen en overkoepelende organisaties die aangesloten zijn bij één van de drie vakcentrales zijn in StatLine te vinden.

Daarnaast beschikt het CBS over gegevens over alle vakverenigingen, met een detaillering naar kenmerken van het ledenbestand, en over de organisatiegraad in Nederland. Deze gegevens zijn gebaseerd op de tweejaarlijkse structuurenquête van de Statistiek van de Vakbeweging en op gegevens uit de Enquête beroepsbevolking. Over de structuurgegevens van het verslagjaar 2001 is een artikel gepubliceerd in de Sociaal-economische maandstatistiek van december 2001. Gedetailleerde informatie over deze structuurgegevens is in StatLine te vinden. De gegevens over vakbondsleden afkomstig uit de Enquête beroepsbevolking zijn voor de jaren 1995–2001 gepubliceerd in de Sociaal-economische maandstatistiek van maart 2003.

Werkzame en werkloze beroepsbevolking

(tabel 2.1.1–2.1.2 en 2.3.1–2.3.2)

Cijfers over de werkzame en werkloze beroepsbevolking zijn in hoofdzaak gebaseerd op de Enquête Beroepsbevolking waarvoor maandelijks 30 duizend mensen worden geïnterviewd. Daarnaast wordt bij de samenstelling gebruik gemaakt van de Arbeidsrekeningen, die vooral op een enquête bij bedrijven en instellingen zijn gebaseerd.

De *werkzame beroepsbevolking* bestaat uit mensen van 15–64 jaar die betaald werk hebben van twaalf uur of meer per week.

De *werkloze beroepsbevolking* bestaat uit mensen van 15–64 jaar die zoeken naar een baan van twaalf uur of meer per week, daarvoor beschikbaar zijn en geen werk hebben of een baan van minder dan twaalf uur per week. Zoeken betekent dat men activiteiten ondernomen heeft om een betaalde baan te vinden. Voor zover deze mensen staan ingeschreven bij een Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) behoren ze tevens tot de *geregistreeerde werklozen*. Daartoe behoren eveneens ingeschreven mensen die wel beschikbaar zijn maar niet naar werk zoeken.

De werkloze beroepsbevolking komt hoger uit dan de geregistreeerde werkloosheid. Dat komt vooral doordat mensen die werk zoeken maar niet ingeschreven staan bij een Centrum voor Werk en Inkomen (voorheen arbeidsbureau) ook meetellen. Een belangrijke categorie wordt gevormd door herintredende vrouwen die zich veelal niet laten inschrijven. In 2002 telde de werkloze beroepsbevolking ruim 130 duizend mensen meer dan de geregistreeerde werkloosheid.

Ziekteverzuim

(tabel 2.8.1–2.8.2)

De tabellen 2.8.1 en 2.8.2 hebben betrekking op het ziekteverzuim bij particuliere bedrijven. Het CBS publiceert ook gegevens over het ziekteverzuim bij de overheid in de publicatie 'Ziekteverzuim binnen de overheid'.

Met ingang van het vierde kwartaal van 1995 verricht het CBS ieder kwartaal onderzoek naar het ziekteverzuim bij particuliere bedrijven. Het onderzoek wordt gehouden in de vorm van een enquête bij bijna 17 duizend bedrijven en instellingen. Het kwartaalonderzoek is in de plaats gekomen van de jaaronderzoeken naar ziekteverzuim die het CBS over de jaren 1993 tot en met 1995 heeft gehouden.

Het onderzoek heeft betrekking op alle bedrijven en instellingen in Nederland met uitzondering van:

- overheidsinstellingen;
- personeel in dienst van huishoudens;
- internationale gemeenschapsorganen;
- bedrijven en instellingen die volgens het Algemeen bedrijfsregister van het CBS geen werknemers in dienst hebben.

Op het enquête-formulier worden vier vragen gesteld. Er wordt gevraagd naar de ziekteverzuimpercentages in- en exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof in het kwartaal, naar de volledigheid van de registratie en, vanaf het vierde kwartaal van 1996, de verzekeringsvorm.

Met de vraag naar de volledigheid van de registratie wordt getracht vast te stellen of opgegeven verzuimpercentages berekend zijn op basis van alle verzuimgevallen. Geeft een bedrijf aan dat niet al het verzuim geregistreerd wordt, dan wordt de opgave van dit bedrijf bij het samenstellen van de uitkomsten buiten beschouwing gelaten. Bij de vraag naar de verzekeringsvorm moet worden aangegeven hoe het bedrijf het recht op loondoorbetaling bij ziekte heeft geregeld:

- volledig eigen-risicodragers;
- loondoorbetaling gedeeltelijk herverzekerd (zogenaamde 'stop-lossverzekering');
- loondoorbetaling volledig herverzekerd (eventueel met een eigen risico in wachtdagen / weken / maanden).

Het percentage ziekteverzuim is in de toelichting bij het enquête-formulier als volgt omschreven:

'Het ziekteverzuimpercentage is het aantal door ziekte verzuimde dagen, in procenten van het totaal aantal beschikbare dagen van de werknemers in het kwartaal. Niet meegeteld moet worden het verzuim na een jaar ziekte.'

Bedrijven mogen het percentage ziekteverzuim zowel berekenen op basis van kalenderdagen als op basis van werkdagen.

Waarnemingsfouten zijn zo goed mogelijk gecorrigeerd in het controle-correctie proces. Het risico van waarnemingsfouten is het grootst bij bedrijven met 1 tot 10 werknemers. Het effect van waarnemingsfouten op het verzuimpercentage voor het totaal is overigens betrekkelijk gering omdat relatief weinig mensen werkzaam zijn bij deze kleine bedrijven.

Meer informatie over het Kwartaalonderzoek ziekteverzuim is opgenomen in het artikel 'Kwartaalonderzoek ziekteverzuim; methode en eerste uitkomsten'. Dit artikel is verschenen in de Sociaal-economische maandstatistiek van december 1996.

De detaillering van de uitkomsten naar economische activiteit is gebaseerd op de Standaard bedrijfsindeling 1993 van het CBS.

Nu en eerder verschenen

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.	Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Actieven					Banenverlies nu anders dan in 1993	AR	webmag	2003/10	9
<i>Zie: inkomsten</i>					Tijdelijke en langdurige banen	DIV	artikel	2003/9	12
Allochtonen					Einde banengroei in zicht	AR	webmag	2003/7	9
<i>Zie: etniciteit</i>					Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/2	DIV	artikel	2003/7	14
Arbeidsdeelname					Banenverlies in het bedrijfsleven loopt op	AR	persber	2003/6	7
Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in 2002	EBB	artikel	2003/11	15	Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/1	DIV	artikel	2003/4	11
Combinatie fulltime en parttime werken populair	EBB	webmag	2003/6	11	Relatie tussen banen, werkzame personen en werkzame beroepsbevolking	DIV	artikel	2003/4	15
Omslag op de arbeidsmarkt in 2002	EBB	webmag	2003/3	10	Banen, lonen en arbeidsduur van werknemers, 2000–2001	EWL	artikel	2003/4	23
Arbeidsdeelname van paren	EBB	artikel	2003/2	12	Banengroei bij zorg en overheid, krimp in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/3	7
Arbeidsmarkt het gunstigt in Utrecht	EBB	webmag	2003/1	11	Bijbanen van onderwijsvolgende jeugd	EBB	artikel	2003/2	16
Niet-westerse allochtonen verkleinen achterstand op arbeidsmarkt	EBB	webmag	2003/1	13	Werkgelegenheid groeit in de zorg en daalt in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/1	7
Arbeidspositie en opleidingsniveau van personen met een uitkering, 1998	SSB	artikel	2002/12	82	Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/4	DIV	artikel	2002/12	9
Meer mensen aan het werk	OESO	webmag	2002/10	11	Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2002/12	99
Werkgelegenheid en arbeidsmarkt 1987–2001	EWL	artikel	2002/9	13	Samenloop van banen en uitkeringen	SBB	artikel	2002/12	22
<i>Zie ook: beroepsbevolking</i>					Loon naar opleidings- en beroepsniveau: het Loonstructuuronderzoek 1998	LSO	artikel	2002/12	72
Arbeidsduur					Banen van studenten in het hoger onderwijs	SSB	artikel	2002/12	59
Banen, lonen en arbeidsduur van werknemers, 2000–2001	EWL	artikel	2003/4	23	Vertraagde banengroei in 2001 in alle provincies	EWL	artikel	2002/11	9
Ouderschapsverlof	EBB	artikel	2002/11	23	Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/3	DIV	artikel	2002/9	11
Arbeidsgehandicapten					<i>Zie ook: werkgelegenheid werknemers</i>				
Arbeidsgehandicapten in Nederland, 2001	EBB	artikel	2003/4	22	Bedrijfsongevallen				
Arbeidsjaren					Bedrijfsongevallen	EBB	artikel	2003/8	17
Arbeidsvolume van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/10	39	Bedrijfstak en -klasse				
Banenverlies in het bedrijfsleven loopt op	AR	persber	2003/6	7	<i>Zie: economische activiteit</i>				
Banengroei bij zorg en overheid, krimp in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/3	7	Beroepsbevolking				
Werkgelegenheid groeit in de zorg en daalt in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/1	7	Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in 2002	EBB	artikel	2003/11	15
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/4	DIV	artikel	2002/12	9	Loonmatiging zet door	CAO	webmag	2003/11	9
Werkgelegenheid commerciële sector daalt	AR	berichten	2002/10	7	Werkzame beroepsbevolking	EBB	tabel	2003/11	31
Werkgelegenheid lonen en koopkracht in 2002 en 2003	CPB	artikel	2002/10	24	Toekomstige arbeidskrachten vaker allochtoon	DIV	webmag	2003/7	11
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/3	DIV	artikel	2002/9	11	Relatie tussen banen, werkzame personen en werkzame beroepsbevolking	DIV	artikel	2003/4	15
<i>Zie ook: werkgelegenheid</i>					Ruim negen jaar bij dezelfde baas	EBB	webmag	2003/2	8
Arbeidskosten					Bestedingen				
Cao-lonen per uur/mnd, contract. loonkosten	CAO	tabel	2003/11	40–42	Uitgaven aan elektra fors hoger	BO	wegmag	2002/10	15
Loonkosten per arbeidsjaar/loonkosten naar bedrijfstak	AR	tabel	2003/11	43	<i>Zie ook: consumptie</i>				
Banenverlies in het bedrijfsleven loopt op	AR	persber	2003/6	7	Bevolking				
Werkgelegenheid groeit in de zorg en daalt in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/1	7	Vertekening door non-respons	EBB	artikel	2002/4	20–25
Arbeidskosten in 2000	AKO	artikel	2003/1	20	Bijstand				
Arbeidsomstandigheden					Bijstand en WW verder gestegen	SOZ	persber	2003/11	7
Psychische werkbelasting en gezondheidsklachten	POLS	artikel	2003/10	23	Uitkeringen WW, AO en Abw	SOZ	tabel	2003/11	48–50
Chemische en biologische belasting op het werk	DIV	artikel	2003/9	19	Na de WW stijgt nu ook de bijstand	SOZ	persber	2003/8	7
Trends in arbeidsomstandigheden	DIV	artikel	2003/7	26	Bijstand groeit weer na vijf jaar daling	SOZ	webmag	2003/6	12
Arbeidsomstandigheden in kleine, middelgrote en grote bedrijven	EBB	artikel	2003/1	15	Geconstateerde bijstandfraude completer in beeld	SOZ	artikel	2003/4	43
Arbeidsongeschiktheid					Achttienduizend keer bijstandsfraude	SOZ	webmag	2003/2	10
Bijstand en WW verder gestegen	SOZ	persber	2003/11	7	Aantal WW-uitkeringen blijft stijgen	SOZ	persber	2003/1	8
Uitkeringen WW, AO en Abw	SOZ	tabel	2003/11	48–50	Aantal WW-uitkeringen stijgt	SOZ	berichten	2002/11	7
Na de WW stijgt nu ook de bijstand	SOZ	persber	2003/8	7	<i>Zie ook: inkomsten sociale zekerheid</i>				
Arbeidsongeschiktheid verschilt per provincie	SOZ	webmag	2003/4	10	CAO-lonen				
Aantal WW-uitkeringen blijft stijgen	SOZ	persber	2003/1	8	Loonmatiging zet door	CAO	webmag	2003/11	9
Wie komen in de WAO?	SOZ	artikel	2003/1	38	CAO-lonen per uur/mnd contract. loonkosten	CAO	tabel	2003/11	40–42
Aantal WW-uitkeringen stijgt	SOZ	berichten	2002/11	7	Stijging CAO-lonen zwakt af	CAO	webmag	2003/8	11
<i>Zie ook: inkomsten sociale zekerheid</i>					De statistiek indexcijfers van cao-lonen methodebeschrijving reeks 2000–100	CAO	artikel	2003/7	32
Arbeidsproductiviteit					Cao-lonen 2002, de definitieve gegevens	CAO	artikel	2003/4	36
Arbeidsproductiviteit gedaald in 2001	NR	webmag	2002/10	9	Conjunctuuronderzoek				
Arbeidsvolumina					<i>Zie: consumentenvertrouwen</i>				
<i>Zie: arbeidsjaren</i>					Consumentenprijsindex				
Aantal banen in Nederland daalt	AR	persber	2003/9	7	Inflatie in september 2,0 procent	CPI	persber	2003/11	8
Banen					Consumentenprijsindexcijfers	CPI	tabel	2003/11	44
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/11	32	Inflatie in augustus ongewijzigd	CPI	persber	2003/10	7
					CBS verlaagt consumentenprijsindex	CPI	persber	2003/7	8
					Inflatie in april gedaald	CPI	persber	2003/6	8
					Inflatie in maart ongewijzigd	CPI	persber	2003/5	9
					Inflatie in februari iets hoger	CPI	persber	2003/4	7

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Inflatie in januari gedaald	CPI	persber	2003/3	8
Inflatie	CPI	persber	2003/1	9
Inflatie in november gedaald	CPI	berichten	2002/12	7
Inflatie in september vrijwel onveranderd	CPI	berichten	2002/11	8
Inflatie loopt in augustus iets terug	CPI	berichten	2002/10	8
Prijskaartjes sinds de komst van de euro	CPI	webmag	2002/10	14
Inflatie in juni iets toegenomen	CPI	berichten	2002/9	7
Consumentenvertrouwen				
Consumentenvertrouwen blijft stabiel	CCO	persber	2003/11	8
Consumentenvertrouwen stabiel	CCO	persber	2003/10	8
Consumentenvertrouwen	CCO	tabel	2003/11	45
Licht herstel consumentenvertrouwen	CCO	persber	2003/9	8
Consumentenvertrouwen licht gedaald	CCO	persber	2003/8	8
Consumentenvertrouwen onveranderd laag	CCO	persber	2003/7	8
Consumentenvertrouwen blijft laag	CCO	persber	2003/6	8
Consumentenvertrouwen onveranderd laag	CCO	persber	2003/5	8
Consumentenvertrouwen blijft laag	CCO	persber	2003/4	8
Consumentenvertrouwen onveranderd laag	CCO	persber	2003/3	9
Consument weer somberder na lichte opleving	CCO	persber	2003/2	7
Consument opnieuw iets positiever	CCO	persber	2003/1	9
Consumentenvertrouwen gestegen	CCO	berichten	2002/12	7
Consumentenvertrouwen daalt verder	CCO	berichten	2002/10	8
Koopbereidheid jongeren en lage inkomens sterkst gedaald	CCO	webmag	2002/9	43
Consumptie				
Uitgaven aan elektra fors hoger	BO	webmag	2002/10	15
<i>Zie ook: bestedingen</i>				
Etniciteit				
Wet SAMEN: meeste grote bedrijven hebben weinig allochtone werknemers	SSB	webmag	2003/11	13
Grote doorstroom niet-westerse jongeren naar vervolgonderwijs		webmag	2003/8	15
Toekomstige arbeidskrachten vaker allochtoon	DIV	webmag	2003/7	11
Een op de tien niet-westerse allochtonen werkloos	EBB	webmag	2003/4	9
Niet-westerse allochtonen verkleinen achterstand op arbeidsmarkt	EBB	webmag	2003/1	13
Niet-westerse allochtonen verkleinen achterstand op arbeidsmarkt	EBB	webmag	2003/1	13
Onderwijsachterstand van niet-westerse allochtonen		artikel	2003/1	53
Hoeveel allochtonen ontvangen een uitkering	SSB	artikel	2002/12	35
Hoeveel allochtonen zijn werknemers	SSB	artikel	2002/12	29
Niet-westerse allochtonen profiteerden van gunstige arbeidsmarkt	EBB	webmag	2002/7	10
Geregistreerde werkloosheid				
Geregistreerde werklozen	GW	tabel	2003/11	38
Werkloosheid stijgt verder	EBB	persber	2003/3	7
Werkloosheid in 2002 gestegen	GW	persber	2003/2	7
Werkloosheid stijgt	GW	persber	2003/1	7
Bij CWI ingeschrevenen	EBB	tabel	2003/1	77
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/4	DIV	artikel	2002/12	9
Stijging werkloosheid vlak af	GW	berichten	2002/12	7
Werkloosheid stijgt minder snel	GW	berichten	2002/12	7
Werkloosheid vooral onder mannen toegenomen	GW	bericht	2002/10	7
<i>Zie ook: werkloosheid</i>				
Grensarbeid				
Grensarbeidersverkeer tussen Nederland en België of Duitsland	SGA	artikel	2003/2	19
Industrie				
<i>Zie: economische activiteit</i>				
Inflatie				
<i>Zie: consumentenprijsindex</i>				
Inkomens				
Een op de acht huishoudens ervaart inkomenstekort		webmag	2003/10	12
Inkomens in de wijken van grote steden	RIO	webmag	2003/3	14
Inkomen van AOW'ers, 2000	IPO	artikel	2003/2	21
Bronnen van inkomen in de regio	SSB	artikel	2002/12	42
Drie keer zo vaak laag inkomen in niet-westerse huishoudens	RIO	wegmag	2002/10	13
<i>Zie ook: koopkracht</i>				
Internationaal				
Werkzoekenden zonder baan	Eurostat	tabel	2003/10	45
Geharmoniseerde consumentenprijsindex	Eurostat	tabel	2003/6	31

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Koopkracht				
Inkomen van AOW'ers, 2000	IPO	artikel	2003/2	21
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2002 en 2003	CPB	artikel	2002/10	24
<i>Zie ook: inkomen vermogen</i>				
Lonen				
Loonmatiging zet door	CAO	webmag	2003/11	9
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/3	DIV	artikel	2003/10	14
Incidentele loonontwikkeling, 2001	DIV	artikel	2003/8	21
Banen, lonen en arbeidsduur van werknemers, 2000–2001	EWL	artikel	2003/4	23
Loon naar opleidings- en beroepsniveau: het Loonstructuuronderzoek 1998	LSO	artikel	2002/12	72
Loonkosten				
<i>Zie: arbeidskosten</i>				
Onderwijs(niveau)				
1,3 miljoen mensen doen opleiding voor volwassenen	EBB	webmag	2003/10	10
Utrecht telt meeste hoogopgeleiden	EEB	webmag	2003/8	9
Grote doorstroom niet-westerse jongeren naar vervolgonderwijs		webmag	2003/8	15
Steeds meer niet-westerse allochtonen in het voltijd hoger onderwijs		artikel	2003/4	45
Bijbanen van onderwijsvolgende jeugd	EBB	artikel	2003/2	16
Onderwijsachterstand van niet-westerse allochtonen		artikel	2003/1	53
Loon naar opleidings- en beroepsniveau: het Loonstructuuronderzoek 1998	LSO	artikel	2002/12	72
Banen van studenten in het hoger onderwijs	SSB	artikel	2002/12	59
<i>Zie ook: economische activiteit schoolverlaters</i>				
Organisatiegraad				
<i>Zie: vakverenigingen</i>				
Pendel				
Inkomende en uitgaande pendel, 1998	SSB	artikel	2002/12	53
Prijzen				
<i>Zie: consumentenprijsindex</i>				
Regelingslonen				
Schoolverlaters				
Schoolverlaters snel aan de slag	EBB	artikel	2002/10	16
Sociaal Statistisch Bestand				
Het Sociaal Statistisch Bestand 1998 en 1999	SSB	artikel	2002/12	13
Sociale zekerheid				
Bijstand en WW verder gestegen	SOZ	persber	2003/11	7
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/3	DIV	artikel	2003/10	14
Uitkeringen WW, AO en Abw	SZ	tabel	2003/11	48–50
Na de WW stijgt nu ook de bijstand	SOZ	persber	2003/8	7
Bijstand groeit weer na vijf jaar daling	SOZ	webmag	2003/6	12
WW stijgt naar 204 duizend uitkeringen	SOZ	persber	2003/5	7
Een kwart meer WW-uitkeringen in 2002	SOZ	persber	2003/5	9
Arbeidsongeschiktheid verschilt per provincie	SOZ	webmag	2003/4	10
Geconstateerde bijstandsfraude beter in beeld	SOZ	artikel	2003/4	43
Aantal WW-uitkeringen blijft stijgen	SOZ	persber	2003/1	8
Gemiddelde looptijd werkloosheids-uitkeringen nog geen jaar	SOZ	artikel	2003/1	30
Wie komen in de WAO?	SOZ	artikel	2003/1	38
Samenloop van banen en uitkeringen	SSB	artikel	2002/12	22
Hoeveel allochtonen ontvangen een uitkering	SSB	artikel	2002/12	35
Arbeidspositie en opleidingsniveau van personen met een uitkering, 1998	SSB	artikel	2002/12	82
Aantal WW-uitkeringen stijgt	SZ	berichten	2002/11	7
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2002 en 2003	CPB	artikel	2002/10	24
<i>Zie ook: arbeidsongeschiktheid bijstand werkloosheid</i>				
Stakingen				
<i>Zie: werkstakingen</i>				
Uitgaven				
<i>Zie: bestedingen</i>				
Uitkeringen				
<i>Zie: sociale zekerheid</i>				
Vacatures				
Vacatures naar econ. activiteit en bedrijfsgrootte	VAC	tabel	2003/11	34–36

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Aantal vacatures licht gedaald	VAC	artikel	2003/10	16
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/2	DIV	artikel	2003/7	14
Aantal vacatures blijft dalen	VAC	artikel	2003/7	16
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/1	DIV	artikel	2003/4	11
Lichte toename vacatures in vierde kwartaal	VAC	artikel	2003/4	13
Constante afname aantal vacatures	VAC	artikel	2003/1	18
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/4	DIV	artikel	2002/12	9
Spanning op de arbeidsmarkt nader bekeken	VAC	artikel	2002/11	18
Daling vacatures zet krachtig door	VAC	artikel	2002/10	22
Vakverenigingen				
Leden van vakcentrales, 1 apr. 2003	VB	tabel	2003/11	51
Meer vrouwen en minder jongeren lid van de vakbond		persber	2003/9	10
Organisatiegraad van werknemers, 2001	VB	artikel	2003/3	17
Welvaart				
<i>Zie: inkomen koopkracht</i>				
Werkgelegenheid				
Werkloosheid stijgt minder snel	EBB	persber	2003/11	7
Wet SAMEN: meeste grote bedrijven hebben weinig allochtone werknemers	SSB	webmag	2003/11	13
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2003 en 2004	CPB	artikel	2003/11	21
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/11	32
Arbeidsvolume van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/11	33
Werkloosheid ruim 400 duizend	EBB	persber	2003/10	7
Banenverlies nu anders dan in 1993	AR	webmag	2003/10	9
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/3	DIV	artikel	2003/10	14
Werkzame beroepsbevolking	EBB	tabel	2003/10	37
Einde banengroei in zicht	AR	webmag	2003/7	9
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/2	DIV	artikel	2003/7	14
Aantal vacatures blijft dalen	VAC	artikel	2003/7	16
Banenverlies in het bedrijfsleven loopt op	AR	persber	2003/6	7
Combinatie fulltime en parttime werken populair	EBB	webmag	2003/6	11
Banengroei bij zorg en overheid, krimp in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/3	7
Werkloosheid stijgt verder	EBB	persber	2003/3	7
Omslag op de arbeidsmarkt in 2002	EBB	webmag	2003/3	10
Werkzame beroepsbevolking	EBB	tabel	2003/6	19
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/6	20
Arbeidsvolume van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/6	21
Werkgelegenheid groeit in de zorg en daalt in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/1	7
Vertraagde banengroei in 2001 in alle provincies	EWL	artikel	2002/11	9
Spanning op de arbeidsmarkt nader bekeken	VAC	artikel	2002/11	18
Werkgelegenheid commerciële sector daalt	AR	bericht	2002/10	7
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2002 en 2003	CPB	artikel	2002/10	24
<i>Zie ook: arbeidsjaren banen</i>				
Werkloosheid				
Werkloosheid stijgt minder snel	EBB	persber	2003/11	7
Bijstand en WW verder gestegen	SOZ	persber	2003/11	7
Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt 2002	EBB	artikel	2003/11	15
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2003 en 2004	CPB	artikel	2003/11	21
Werkloze beroepsbevolking	EBB	tabel	2003/11	37
Werkloosheid ruim 400 duizend	EBB	persber	2003/10	7
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/3	DIV	artikel	2003/10	14
Staan werklozen ingeschreven als niet-werkende werkzoekenden	DIV	artikel	2003/10	18
Werkloosheid blijft hoog	EBB	persber	2003/9	7
Meer dan 400 duizend werklozen	EBB	persber	2003/8	7
Na de WW stijgt nu ook de bijstand	SOZ	persber	2003/8	7
Werkloosheid neemt steeds sneller toe	EBB	persber	2003/7	7
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/2	DIV	artikel	2003/7	14

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Maandelijkse geïntegreerde statistiek over de werkzame en werkloze beroepsbevolking: gebruikte methode	AR	artikel	2003/7	18
Werkloosheid stijgt opnieuw sterk	EBB	persber	2003/6	7
Werkloosheid stijgt sterk	GW	persber	2003/5	7
Werkloosheid stijgt vooral sterk in Groningen en Utrecht	GW	webmag	2003/5	11
Stijgende werkloosheid	EBB	persber	2003/4	7
Een op de tien niet-westerse allochtonen werkloos	EBB	webmag	2003/4	9
Werkloosheid stijgt verder	EBB	persber	2003/3	7
Omslag op de arbeidsmarkt in 2002	EBB	webmag	2003/3	10
Werkloosheid in 2002 gestegen	GW	persber	2003/2	7
Werkloosheid stijgt	GW	persber	2003/1	7
Aantal WW-uitkeringen blijft stijgen	SOZ	persber	2003/1	8
Arbeidsmarkt het gunstigst in Utrecht	EBB	webmag	2003/1	11
Gemiddelde looptijd werkloosheids-uitkeringen nog geen jaar	SOZ	artikel	2003/1	30
Bij CWI ingeschrevenen, 16-64 jaar	EBB	tabel	2003/1	77
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/4	DIV	artikel	2002/12	9
Stijging werkloosheid vlak af	GW	berichten	2002/12	7
Werkloosheid stijgt minder snel	GW	berichten	2002/11	7
Aantal WW-uitkeringen stijgt	SZ	berichten	2002/11	7
Werkloosheid vooral onder mannen toegenomen	GW	berichten	2002/10	7
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2002 en 2003	CPB	artikel	2002/10	24
<i>Zie ook: geregistreerde werkloosheid inkomen sociale zekerheid</i>				
Werkloze beroepsbevolking				
<i>Zie: beroepsbevolking werkloosheid</i>				
Werknemers				
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/11	32
Arbeidsvolume van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/11	33
Einde banengroei in zicht	AR	webmag	2003/7	9
Inkomende en uitgaande pendel, 1998	SSB	artikel	2002/12	53
Hoeverveel allochtonen ontvangen een uitkering	SSB	artikel	2002/12	35
Samenloop van banen en uitkeringen	SSB	artikel	2002/12	22
Stromen op de arbeidsmarkt, april-oktober 1999	SSB	artikel	2002/12	66
Vertraagde banengroei in 2001 in alle provincies	EWL	artikel	2002/11	9
Ouderschapsverlof	EBB	artikel	2002/11	23
<i>Zie ook: banen</i>				
Werkstakingen				
In 2002 veel stakingsdagen in de bouw	STA	webmag	2003/6	10
Werkzame beroepsbevolking				
Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt 2002	EBB	artikel	2003/11	15
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2003 en 2004	CPB	artikel	2003/11	21
Werkzame beroepsbevolking	EBB	tabel	2003/11	31
Maandelijkse geïntegreerde statistiek over de werkzame en werkloze beroepsbevolking: gebruikte methode	AR	artikel	2003/7	18
Ruim negen jaar bij dezelfde baas	EBB	webmag	2003/2	8
Arbeidsdeelname van paren	EBB	artikel	2003/2	12
<i>Zie ook: beroepsbevolking</i>				
Werkzame personen				
<i>Zie: beroepsbevolking werkgelegenheid</i>				
Woon-werkverkeer				
Carpoolen in het woon-werkverkeer	OVG	artikel	2003/10	28
Zelfstandigen				
<i>Zie: inkomen</i>				
Ziekteverzuim				
Ziekteverzuim blijft dalen	ZVZ	webmag	2003/11	11
Ziekteverzuim excl./incl. zwangerschapsverlof	ZVZ	tabel	2003/11	46-47
Ziekteverzuim in eerste kwartaal gedaald	ZVZ	webmag	2003/8	13
Ziekteverzuim ambtenaren vrijwel gelijk	SZ	webmag	2003/3	12

Andere CBS-publicaties

Statistisch Jaarboek

Dit boek bevat cijfers over alle aspecten van de Nederlandse samenleving: bevolking, inkomen, economie, prijzen, financiële markten, milieu en vele andere onderwerpen. Het verschijnt jaarlijks in januari.

Jaarlijks, 569 blz., € 25,-, incl. StatLine cd-rom.
ISSN 0924-2686. Kengetal A-26.

Statistisch bulletin

Het Statistisch bulletin verschijnt wekelijks met de meest recente uitkomsten van alle statistische onderzoeken van het CBS. Het abonnement omvat tevens het maandelijks Conjunctuurbericht. Hierin wordt de actuele stand van zaken in de Nederlandse economie met behulp van korte en krachtige analyses en grafische presentaties getoond.

Wekelijks, ca. 10 blz., € 72,25 per jaar.
ISSN 0166-9680.

Jaarboek onderwijs in cijfers 2002

Deze publicatie geeft een overzicht van de stand van zaken in het onderwijs, w.o. aantal studenten en leerlingen, slagingspercentages voortgezet onderwijs en de kwaliteit van het werk in het onderwijs. Tevens zijn bijdragen opgenomen van het ministerie van OC&W, het researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt en het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting. Het Jaarboek onderwijs is in samenwerking met Kluwer uitgegeven. Het boek is te bestellen bij de Kluwer klantenservice (tel. 0172 466 833).

Jaarlijks, 270 blz., € 30,19.
ISBN 9014095848.

Allochtonen in Nederland, 2002

De publicatie Allochtonen richt zich op de leefsituatie van de (niet westerse) allochtonen in Nederland en vergelijkt deze met de autochtone bevolking. Onderwerpen die aan bod komen zijn onder meer bevolkingsopbouw, ruimtelijke spreiding, arbeid, inkomen en onderwijs. Bijzondere aandacht wordt geschonken aan de doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden van de Nederlandse overheid.

Jaarlijks, 148 blz., € 14,50. Kengetal: B-52.
ISSN: 1383-7311.

De Nederlandse Economie

Met deze publicatie beoogt het CBS op prettig leesbare wijze een breed en samenhangend overzicht te geven van de economie in Nederland. Behalve financieel-economische ontwikkelingen komen ook de arbeidsmarkt, bevolking, welzijn, milieu en regionale onderwerpen aan de orde.

Door Nederland te spiegelen aan het buitenland, wordt bovendien de internationale positie van ons land belicht.

Jaarlijks ca. 350 blz., € 14,25.
ISBN 903573215 4. Kengetal P-19.

Nationale Rekeningen

Deze publicatie geeft een compleet overzicht van de stand en de ontwikkeling van onze economie. Bevat gedetailleerde gegevens over de bedrijfstakken, over groepen producten en over ondernemingen, huishoudens en de overheid.

Jaarlijks ca. 300 blz., € 42,55.
ISBN 903572708 8. Kengetal P-2.

De Nederlandse conjunctuur

Met de in 2000 opgestarte publicatie De Nederlandse conjunctuur wordt de basis van de vele CBS-conjunctuurgegevens een gedetailleerd, samenhangend overzicht gegeven van de recente ontwikkelingen in de Nederlandse economie. De samenhang wordt onder andere bereikt door het gebruik van de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen, die een systematische beschrijving van de economie geven.

Kwartaal, € 34,85 per jaar.
ISSN 1566-3191. Kengetal P-104.

Maandstatistieken

Het CBS publiceert nog een aantal andere maandelijks periodieken. Enkele zijn:

Maandstatistiek van de Prijzen
Maandelijks, ca. 115 blz., € 112,25 per jaar.
ISSN 0166-9486. Kengetal U-2.

Financiële Maandstatistiek
Maandelijks, ca. 50 blz., € 94,80 per jaar.
ISSN 1381-6780. Kengetal O-1.

Teletekst

Conjunctuurinformatie en de meest recente CBS-persberichten staan op pagina 506 en 507 van NOS-Teletekst.

Internet

De CBS-website is te bereiken via <http://www.cbs.nl>. De site bevat statistische kerncijfers over de Nederlandse samenleving. Actuele statistische uitkomsten staan in persberichten die kunnen worden gedownload.

StatLine

StatLine is de gratis elektronische centrale databank van het CBS. In StatLine vindt u statistische informatie in de vorm van tabellen, teksten en grafieken. Alle resultaten kunt u bekijken, printen of exporteren. StatLine bevat tevens tijdreeksen over vele maatschappelijke en economische onderwerpen, over de regio en de conjunctuur. U kunt StatLine vinden op onze website: <http://www.cbs.nl/> of direct via: <http://statline.cbs.nl>.

StatLine op cd-rom

StatLine is tegen geringe kosten ook op cd-rom te bestellen. U kunt dan StatLine dan op een intranetomgeving plaatsen of gebruiken op een computer zonder internetverbinding.

10 keer per jaar, € 87,65 per jaar, € 10,75 per exemplaar.
Kengetal: A-159cd.

Tenzij anders vermeld kunnen de publicaties van het CBS besteld worden bij de bestelservice van het CBS te Heerlen, fax (045) 570 62 68 of e-mail verkoop@cbs.nl of via de boekhandel.

Alle publicaties zijn ter inzage of kunnen in bruikleen worden verkregen bij de bibliotheek van ons Bureau in beide vestigingen. Tevens is in beide vestigingen een boekwinkel waar alle publicaties tegen contante betaling kunnen worden gekocht.